

Navtdalen
landskapsvernombraade

Kvænangsbottm
landskapsvernombraade

Badaávžži ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjemehciid hálddašanplána

Dáhton goas mearriduvvon sáddet gulaskuddamii: 09.06.2020

Gulaskuddandáhton: 03.07.2020–15.09.2020

Mearkkašupmemeannudeami dáhton: 11.10.2020

Dohkkeheami dáhton: 11.03.2021

Ovdasiidogovva Inggágorži Návetvuomis Govven: Rune Benonisen

SISDOALLU

1	Ovdasátni.....	4
2	ÁLGGAHUS	4
2.1	Baðaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjaleapmi.....	5
2.2	Suodjalanguovlluid namat.....	6
2.3	Eaiggátdilli.....	6
2.4	Suodjalánláhkaásahus ja láhka	7
2.5	Hálddašanplána	9
3	MÁHTTOSTÁHTUS SUODJALANÁRVVUID BIRRA BAÐAÁVŽZIS JA GEARBBEHIIN JA NÁVETVUOMIS.....	10
3.1	Eanadat.....	10
3.2	Geologija	11
3.3	Flora	14
3.4	Fauna	20
3.5	Kulturmuittut	23
3.6	Kultureanadat	25
3.7	Čoahkkáigeassu – suodjalánrvvuid máhttostáhtus	26
3.8	Áitagat suodjalánrvvuid vuostá	29
4	HÁLDDAŠANULBMILAT JA GÁHTTENULBMILAT	32
4.1	Baðaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjemehciid hálddašeami ulbmil.....	32
4.2	Gáhttenulbmilat.....	32
5	GEAVAHEADDJIBEROŠTUMIT JA GEAVAHANNJUOLGGADUSAT	33
5.1	Boazodoallu	33
5.2	Astoáigegeavaheapmi.....	40
5.3	Bivdu	51
5.4	Telten	53
5.5	Dolastallan ja ávkešattuid čoaggin	53
5.6	Infrastruktuvra olgonastimii ja guovlluid eará geavaheapmái.....	54
5.7	Eanadoallu	68
5.8	Vuovdedoallu	68
5.9	Bissovačcat doaimmashehttejuvvon olbmuid skohtermáđijat, čuoiganláhttut ja mohtorjohtolat ..	72
5.10	Fápmorusttegat ja teknihkalaš rusttegat	73
5.11	Mátkeealáhus	73
6	HÁLDDAŠEAPMI, HÁLDDAŠANBARGU JA ÁŠŠEMEANNUDEAPMI.....	74
6.1	Suodjalanguolvohálddašeami organiseren	74

6.2	Áššemeannudanrutiinnat.....	74
6.3	Lobihisvuodaid goziheapmi ja čuovvoleapmi.....	75
6.4	Bearráigeahču	76
6.5	Politijat, buollin, gádjun, Suodjalus ja eará eiseválddiid aktivitehta suodjalanguovlluin	76
7	VÁLDODOAIBMABIDJOPLÁNA 2021–2026.....	80
8	REFERÁNSSAT	81
8.1	Eará gáldut	81
9	MIILDOSAT	82
9.1	Doaibmabidjobajilgovva – čađahuvvon doaibmabijut	82
9.2	Guorahallamat ja kártemat - čađahuvvon.....	84

1 OVDASÁTNI

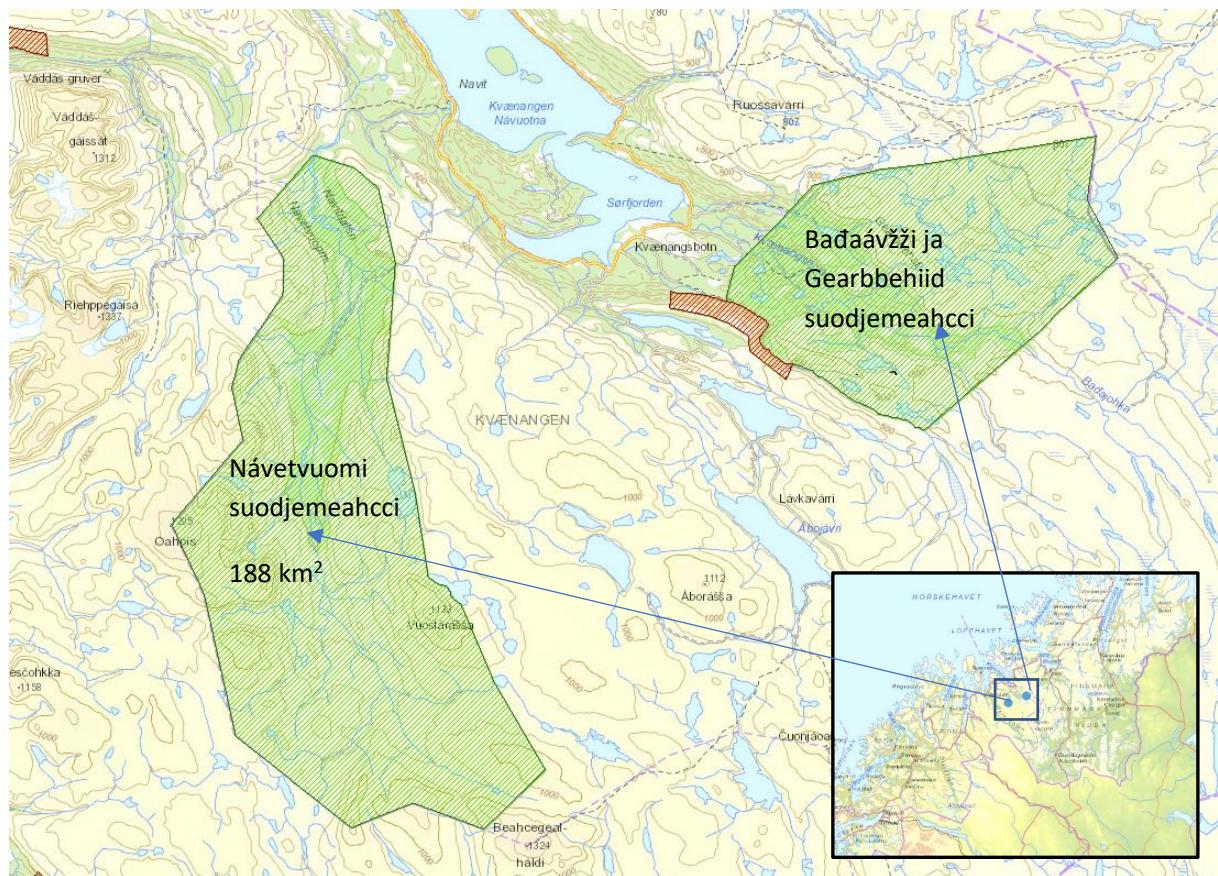
Dát dokumeanta lea gulaskuddanárvalus Baðaávžži ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjemeahciid hálldašanplánii. Dat lea ráhkaduvvon suodjalanhkaásahusaid vuođul mat leat mearriduvvon goappašiid guovlluid, ja luonddušláddjivođalága § 36 vuođul.

Hálldašanplána váldomihttu lea vuđolaččat čilget suodjalanhkaásahusa mearrádusaid. Hálldašanplána čilget dárkileappot mo árvaluvvon suodjalancmearrádusat dulkojuvvorit ja praktiserejuvvojtit.

Suodjalanguovllustivra lea láhcán hui olu mielváikkuheampái ja árvalusaide dáinna plána barggadettiin. Ulbmil lea ahte plána galgá addit suodjalanguovllustivri buoret vuodu bures hálldašit min oktasaš árvvuid, ja ahte geavaheaddjiberoštumit maidda suodjaleapmi čuohcá, galget atnit hálldašanplána čielggasin ja áddehahttin.

2 ÁLGGAHUS

Dát hálldašanplána gullá sihke Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahccái (KLVO) ja Návetvuomi suodjemeahccái (NLVO). Olu rievtálaš bealit leat seammaláganat dán guovtti suodjalanguovlluide, ja dat leat ožon hui seammaláganit sátnáduvvon suodjalanhkaásahusaid main earret eará lea seammalágan ulbmilparagráfa. Baðaávžži ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjemehciid suodjalanguovllustivra lea suodjemehciid hálldašaneiseváldi, ja lea danne lunddolaš ahte guovlluin lea seamma hálldašanplána. Jus leat bealit mat gusket dušše nuppi guvlui, de dát lea spesifiserejuvvon hálldašanplánas.

Govus 1. Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahci ja Návetvuomi suodjemeahci bajlgovvakárta.

KLVO lea 104 km² stuoris ja NLVO lea 188 km² stuoris, ja dat leat goappašagat Návuona suohkanis.

Romssa fylkkamánni (dál Romssa ja Finnmarkku stáhtahálddašeaddji) lei hálddašaneiseváldi KLVO:s ja NLVO:s das rájes go guovlluid mearriderde suddjet Gonagasláš resolušuvnna bokte guovvamánu 18.b. 2011 dassái go suodjalanguovllustivrii delegerejuvvui eiseváldi vuodđudeami manjá miessemánu 15.b. 2013.

2.1 Baðaávžji ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjaleapmi

KLVO ja NLVO suodjalanplána ovddidii Birasgáhttendepartemeanta Gonagasláš resolušuvnna
guovvamánu 18.b. 2011. Suodjaleapmi lea vuogatvuođavuođđuduvvon luondušláddjivuođalágas § 36
(eanadatsuodjalanguovllut). Álgoálgosačat árvaluvvui suodjalit guovlluid deavdin dihtii riikkaidgaskasaš
geatnegasvuođaid dán dokumeanttain:

- St.dieđ. nr. 62 (1991–92) Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge
- St.dieđ. nr. 26 (2006–2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand
- St.dieđ. nr. 58 (1996–97) Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling
- Prop. 1 S (2010–2011) Birasdepartemeantta ovddas
- Máilmmi luonddusuodjalanuniovndna (IUCN) ja Biošláddjivuođakonvenšuvdna (CBD), gč.
luondušláddjivuođalága § 46 vuosttaš lađdasa.

2.1.1 SUODJALEAMI OVDABARGU

Romssa fylkkamánni dieđihii suodjalanplánabarggu formálalačat álgit čakčamánu 14.b. 2005. Árat
seamma lagi lei Fylkkamánni doallan orienterenčoahkkimiid Návuona suohkaniin ja eanaeaiggádiiguin.

Álgindieđu manjá 2005:s ásahuvvui bargojoavku mas ledje báikki olbmuid, eanaeaiggáidiid, suohkana,
Romssa fylkkagieldda ja Fylkkamánni ovddasteaddjit. Čoahkkimiin boazodoaluin šiehtaduvvui ahte
boazodoalu mielváikkuheapmi galggai dáhpáhuvvat sierra čoahkkimiin gaskal Fylkkamánni ja guoskevaš
orohagaid.

2006 golggotmánu bissehuvvui almmatge proseassabargu go fertejedje vuordit
konsultašuvdnageatnegasvuođaid njuolggadusaid sámi beroštumiid hárri. Sámedikki ja
Birasgáhttendepartemeantta šiehtadus suodjalanplánabarggu njuolggadusaid birra luonddusuodjalanlága
mielde sámi guovluin vuolláičállui ođđajagimánu 31.b. 2007.

Konsultašuvdna Sámedikkiin čađahuvvui čakčamánu 21.b. 2007, ja bealit sohpe bargojoavkku ja dan
mandáhta čoahkkádusas. Bargojovkui addui mandáhttan veahkehít Fylkkamánni Baðaávžji ja Gearbbeiid
ja Návetvuomi suodjemehciid suodjalanplánabarggus.

Suodjemeahcceuvoiloárvalus Baðaávžjis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis sáddejuvvui báikkálaš ja
guovddášlaš gulaskuddamii njukčamánu 11.b. 2010, ja gulaskuddanáigemearri lei geassemánu 1.b. 2010.
Gulaskuddama oktavuođas lágiduvvui rabas álbmotčoahkkin cuonománu 26.b. 2010 suodjalanárvalusaid
birra Návuona suohkana ráđđeviesus.

Fylkkamánni sáddii iežas ávžuhusa Luonduhálddašandirektoráhtii suoidnemánu 1.b. 2010.
Suodjalanárvalus ovddiduvvui guoskevaš departemeanttaide skábmamánu 1.b. 2010. Miessemánu 11.b.
2005 «Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnaid prosedyraid» olis ledje
Birasgáhttendepartemeanttas konsultašuvnnat Sámedikkiin. Sohppojuvvui Sámedikkiin ásahit
suodjalanguovlluid.

2.2 Suodjalanguovlluid namat

KLVO virggálaš namma lea Kvænangbotn landskapsvernombraðe dárogillii, Baðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci sámegillii ja Niemenaikun ja Kärpikän suojetuala kvenagillii.

**Baðaávžji ja Gearbbehiiid
suodjemeahcci**

**Niemenaikun ja Kärpikän
suojetuala**

**Kvænangbotn
landskapsvernombraðe**

NLVO virggálaš namma lea Navitdalen landskapsvernombraðe dárogillii, Návetvuomi suodjemeahcci sámegillii ja Navetanvuoman suojetuala kvenagillii.

**Návetvuomi
suodjemeahcci**

**Navetanvuoman
suojetuala**

**Navitdalen
landskapsvernombraðe**

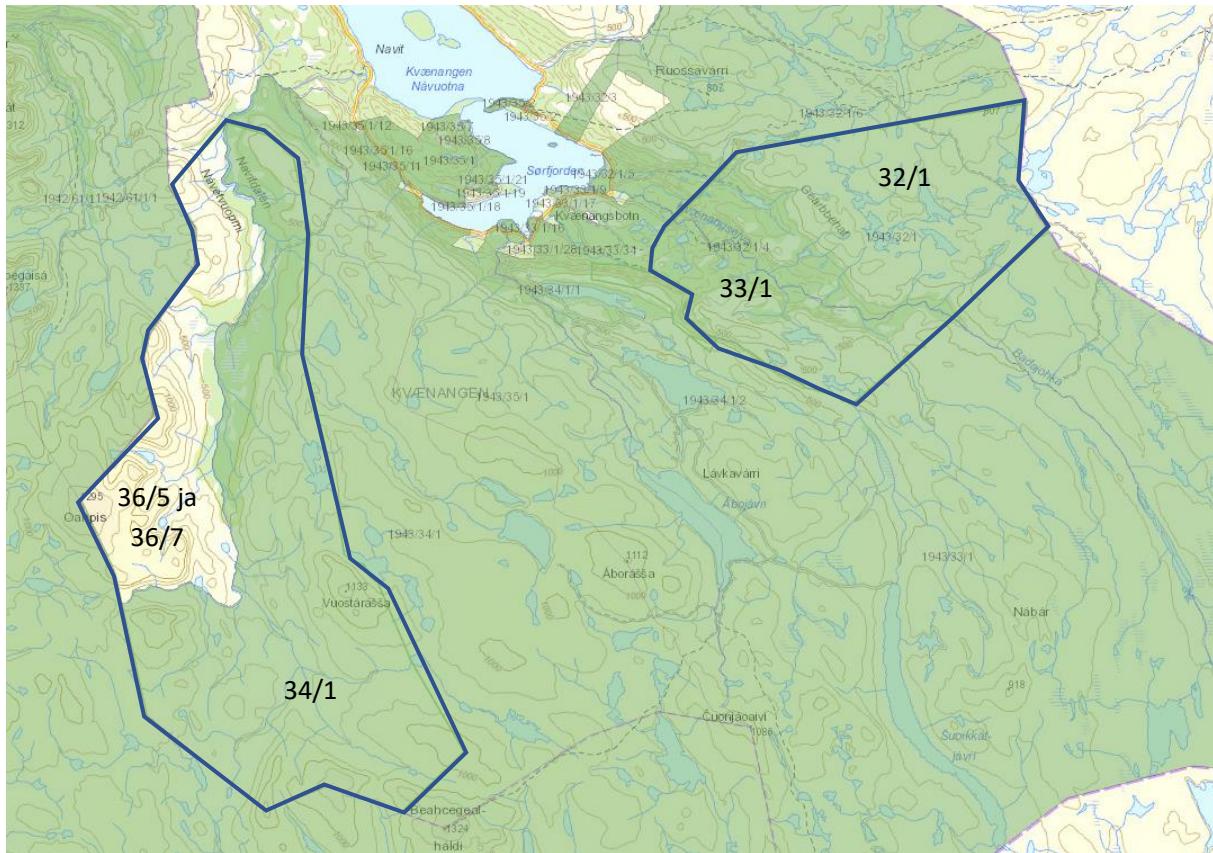
2.3 Eaiggátdilli

Dát eatnamat gullet suodjalanguovlluide.

Tabealla 1. Baðaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjemeahciid eanaeaiggátvuoðaid bajilgovva.

Suodjalanguovlu	Gnr/bnr	Eanaeaiggát (2019)	Suodjemeahci areála (su.)
Návetvuomi suodjemeahcci	1943/34/1	Stáhtavuovdi SF	131 km ²
Návetvuomi suodjemeahcci	1943/36/5 ja	Bjørg Abrahamsen	55 km ²
	1943/36/7	Gunn Anita Jacobsen	
Baðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci	1943/33/1	Stáhtavuovdi SF	31 km ²
Baðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci	1943/32/1	Stáhtavuovdi SF	72 km ²
Baðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci	1943/32/2	Stáhtavuovdi SF	

Gullá maiddái vuogatvuhta Návetjohkii mii guoská gahčahatvuogatvuodaide. Gahčahatvuogatvuohta lea sierra doallonummar (gnr/bnr 36/8), ja dan eaiggáda Lars Helge Beldo (2019).

Govus 2. Kárta mas čájehuvvo eanaopmodagat Baðaávžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomi suodjemehciin. Gálđu: Statskog.no.

2.4 Suodjalanlähkaásahus ja láhka

KLVO ja NLVO hálddašeami lágalaš rámmat leat biddjon sierra suodjalanlähkaásahusaid ja luonddušláddjivuođalága bokte. Lea hálddašaneiseváldi geatnegasvuohta bearráigeahčat dan ahte hálddašeapmi lea addojuvvon rámmaid siskkobealde.

2.4.1 SUODJALANLÁHKAAÁSAHUSAT

Suodjalanlähkaásahusaid hálddašeami johtočalus (M106-2014) cealká ahte suodjalanguovlluid suodjalanlähkaásahusat regulerejit eanaeaiggáidiid, vuigatvuodalaččaid ja guovllu eará geavaheddjiid fysalaš ráđđenrievtti.

Vuolábealde lea oassi suodjalanlähkaásahusain oktan daiguin paragráfaiguin mat mearkkašit eanemusat suodjalanguovlluid praktikhalaš čađaheapmái:

§ 1. Suodjalanulbmil

Láhkaásahusaid vuosttaš paragráfa namma lea ulbmilparagráfa, ja dat definere suodjaleami ulbmila. Dat lea dehálaš árvvoštallama hárrái, mas vuodđoprinsihppa lea ahte doaibmabijut mat sáhttet vahágahttit suodjalanulbmila, eai galgga dohkkehuvvot. Baðaávži ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjemehciid ulbmilat leat ideanttalaččat (gč. vuolábeale teakstabovssa).

§ 1. Ulbmil

Baðaávžzi ja Gearbbehiiid suodjemeahci ulbmil lea seailluhit luonddu- ja kultureanadaga ávžis mas lea rikkes ja erenoamáš vuovde-, várre ja čázádatluondu, gos leat unnán teknihkalaš sisabahkkemat, ja mii duddjo identitehta kvena ja sámi kultuvrii.

Dasto ulbmil lea

- seailluhit geologalaš gávdnoštumiid ja eanadathámiid
- seailluhit erenoamáš ja čáppa čázádatluondu
- seailluhit erenoamáš flora ja fauna
- seailluhit eanadatelemeanttaid ja kulturmuiittuid mat muitalit sámi boazodoalus ja mearrasámi ja kvena geavaheami guovllus

Álbtom galgá beassat vásihit luonddu ja eanadaga go olgonastet luondduustitlaččat ja ovttageardánit, ii ge dárbbašuvvo olu teknihkalaš heiveheapmi.

Ulbmilii guoská maiddái seailluhit sámi luondduvuođu.

§ 3. Suodjalanmearrádusat

Suodjalanmearrádusat muitalat mat sisabahkkemat ja doaimmat dohkkehuvvojit / eai dohkkehuvvo. Mearrádusat leat temáid mielde ja juhkkojuvvon ná: 1) Eanadat, 2) Flora, 3) Fauna, 4) Kulturmuiittut, 5) Johtolat, 6) Mohtorjohtolat ja 7) Nuoskkideapmi. Juohke temás lea vuos oppalaš gielddus buotlágan sisabahkkemiidda ja doaibmabijuide mat sáhttet vahágaattit suodjalanárvvuid, dasto namuhuvvojit oppalaš spiehkasteamit gildosiin, ja loahpas lea listu doaibmabijuin main sáhttá ohcat sierralobi (spesifiserejuvpon sierralohpemearrádusat).

§ 4. Oppalaš sierralohpemearrádusat

Dát mearrádus addá vejolašvuoda miehtat sierralohpái dain áššiin maidda spesifiserejuvpon sierralohpemearrádusat eai guoskka, jus dat eai rihko suodjalanmearrádusa ulbmila, eai ge áktáanasat váikkut suodjalanárvuide.

2.4.2 LUONDDUŠLÁDDJIVUOĐALÁHKA

Baðaávžzi ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjemehciid suodjalanmearrádus lea vuogatvuodđuduuvvon luonddušláddjivuođalágas. Luonddušláddjivuođalága § 7 olis galget luonddušláddjivuođa §§ 8–12 prinsihpat (birasrievttálaš prinsihpat) leat njuolggadusaid vuodđun almmolaš váldedoaimmas, ja mearrádusas galgá boahtit ovdan mo dát prinsihpat leat váldon vuhtii ja deattuhuvvon ášši árvvoštallamis. Dát mearkkaša ahte hálddašaneiseváldi mearridan mearrádusat fertejít leat árvvoštallojuvpon birasrievttálaš prinsihpaid mielde § 8:s (máhttovuođđu), § 9:s (váruhanprinsihppa), § 10:s (ekovuogádatlahkoneapmi ja oppalaš noađđi), § 11:s (birasvhágiid goluid galgá doaibmaálgaheaddji máksit) ja § 12:s (birasdohkálaš teknihkat ja doaibmametodat).

2.4.3 GASKAVUODAT EARÁ LÁGAIDE

Suodjalanguovlluin manná suodjalanlákhaásahus eará lágaid ovddabeallái, jus láhkaásahus ii cealkke maidege eará. Eará lágat gustojut suodjalanlákhaásahusa lassin, ja jus bealit eai namuhuvvo láhkaásahusas, de eará lágat regulerejít dan.

2.5 Hálldašanplána

Buot álbmotmehciin ja stuorra suodjemehciin main lea báikkálaš hálldašeapmi, galgá leat hálldašanplána. Hálldašanplána galgá ráhkaduvvot suodjalnláhkaásahusa rámmaid siskkobealde, ja dan galgá ráhkadir nu, ahte dat sáhttá leat praktikhalaš veahkkeneavvu doalahit ja ovddidit suodjalanulbmila. Dat galgá sihkkarastit suodjalanguovllu ovtalaš hálldašeami ja addit konkrehta njuolggadusaid geavaheami ja dikšuma birra.

Oassin hálldašanplánas galgá ráhkaduvvot Fitnanstrategiija (mearriduvvon skábmamánu 12.b. 2019).

Ulbumil lea stivret johtolaga, identifiseret diehtojuohkindárbuid ja árvvoštallat vejolaš heiveheami.

Strategiija galgá oðasmahttojuvvot nu ahte dat álo čuovvu áiggis áigái gustovaš hálldašanplána.

Hálldašanplána bokte galgá vejolaččat vihkredit iešguđet suodjalan- ja geavahanberoštumiid suodjalnláhkaásahusa rámmaid siskkobealde. Dat galgá maiddái čielgasit mualit ulbmila ja dárbašlaš doaibmabijuid čuovvulit suodjalangluostivra áigumuša. Hálldašanplána galget leat čielga hálldašanulbmilat guvlui. Dábálaččat galgá maiddái bidjet gáhttenulbmiliid. Dat ii leat dahkon dán plánas, muhto manjduvvo ja ráhkaduvvo lagi 2021 áigge ja sajáiduhettojuvvo hálldašanpláni.

Hálldašanplánain lea guhkesáigásaš perspektiiva. Dan berre vuosttaš geardde oðasmahttit gaskal vihtta ja čieža lagi manjá, dasto juohke logát lagi. Suodjalanguovlostivra ovddasvástádus lea ráhkadir plána. Hálldašanplána lassin ráhkada suodjalanguovlostivra doaibmaplána juohke jahkái mas leat doaibmabijut mat leat sajáidahton hálldašanplánas. Dát addá bajlgova doaibmabijuin maid háliida čađahit suodjalanguovlluin čuovvovaš lagi ja boahttevaš lagiid. Doaibmaplána mearriduvvo dábálaččat guovvamánuus/njukčamánuus ja reviderejuvvo dávjjit go hálldašanplána.

2.5.1 PROSEASSA RÁHKADIT HÁLDDAŠANPLÁNA

Suodjalanguovllustivra lea ságaškušsan álgaghit hálldašanplánabarggu mángii 2014 rájes, muhto ii leat leamaš kapasitehta čuovvulit dán doarvái.

Suodjalanguovllustivra mearridii skábmamánu 9.b. 2017 proseassaplána bargui. Plána ráhkaduvvui oktanaga suodjalanguovlluid fitnahnálddašanstrategiijain. Suodjalanguovllustivra mearridii álgima ja proseassaplána skábmamánu 9.b. 2017. Dasto lea proseassaplána muddejuvvon cuonjománu 5.b. 2018 (go stivrralahtut nammaduvvojedje).

Plánaárvalus ráhkaduvvui veaháziid mielde gitta 2018 čavčha rádjai ja čađahuvvui cealkámušbivdin báikkálaš ja regionála berošteaddjijoavkkuid gaskkas skábmamánu 2018. Plánabargu lea dasto orron gitta 2019 giđđii/geassái, ja dat meannuduvvui vuosttaš geardde suodjalanguovlostivras borgemánu 27.b. 2019. Dan manjá lea proseassa leamaš nugo vulobeale tabealla čájeha:

Álgočáluus vuostáiváldon fágalaš geahčadeami manjá	06.03.2020
Vuosttaš mearkkašupmemeannudeapmi VO-stivras	09.06.2020
Plánat sáddejuvvojit gulaskuddamii	05.07.2020
Gulaskuddancealkámušaid áigemearri	15.10.2020 (manjá 1 mánu manideami)
Mearkkašupmemeannudeapmi/mearrádus	10.11.2020
Birasdirektoráhtta dohkkehan	11.03.2021

Covid-19-gáržidusaid geažil eai leat čađahuvvun dábálaš gulaskuddančoahkkimat nugo eaktuduvvui álgima oktavuođas. Addui vejolašvuhta doallat digitála gulaskuddančoahkkimiid berošteaddjijoavkkuiguin, muhto ii leat leamaš beroštupmi dakkár čoahkkimiidda.

3 MÁHTTOSTÁHTUS SUODJALANÁRVVUID BIRRA BAĐAÁVŽZIS JA GEARBBEHIIN JA NÁVETVUOMIS

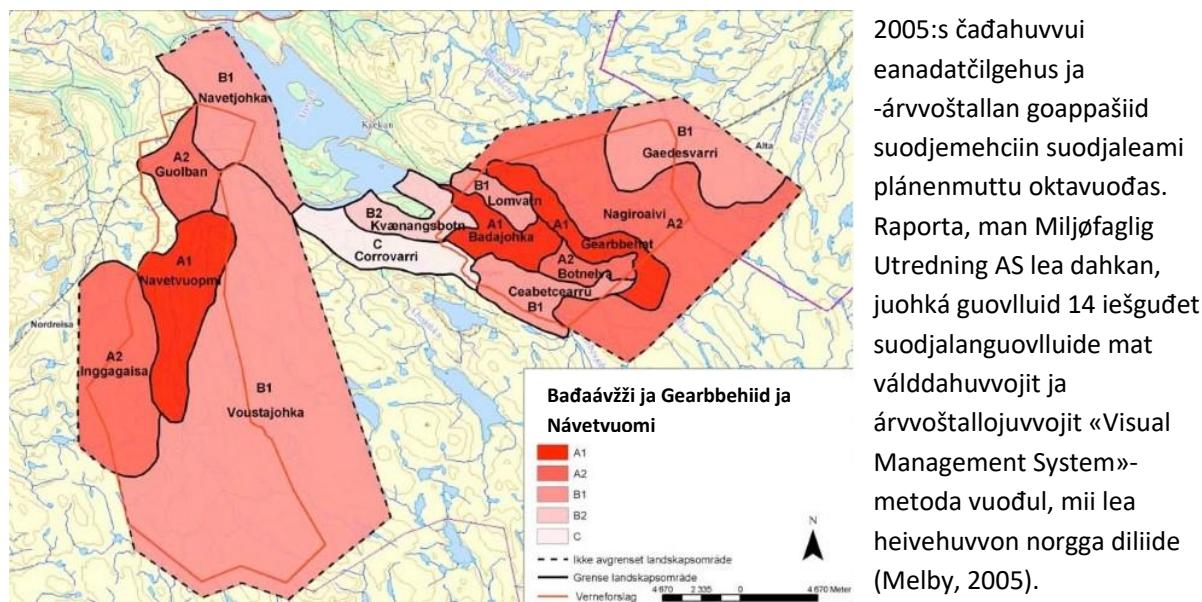
3.1 Eanadat

Badaávžzi ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjemehciid eanadat lea mihtilmas vuovde- ja várreeanadat stuorra eanadatárvvuiguin (Melby, 2005).

Badaávžzi Badaávžzi ja Gearbbehiiid suodjemeahcci lea hui mánggabealat, nu gohčoduvvon smávvaskálá topografijia dieváiguin, čoruiguin ja legiiguin. Vuovdeávžzi goabbatbealde lea Čeabetčearru oarjjabealde ja Gearbbehiiid vuolládat nuorttabealde. Nuortaleappos eanadaga dramathikka nohká, ja Gearbbehiet rievda duottareanan stuorát ja unnit jávriigui. Ávževuođus golget Gearbbetjohka ja Bađajohka, mat leat suodjaluvvon čázádathuksema vuostá čázádagaid suodjalanplána II bokte 1980:s.

Návetvuomi suodjemeahci eanadatkvalitehtii gullá viiddes, stuorra vuopmi. Ráfalaš vuovdi vuopmevuodus oktan mohkohalli Návetjogain lea garra vuostegeahči alpiidna ráššaide maid alážat leat badjel 1200 mmb. oarjin ja rafalaš várit nuortan ja lulde. Návetjohka suddjejuvvui maiddái čázádathuksema vuostá čázádagaid suodjalanplána II bokte. Molsašuvvan gaskal vuvddiid ja viiddes, rabas guovluid vuopmevuodus lea mihtilmas Návetvuomis. Návetvuomi eanadagas vuhtto olu guohtun mii boahtá das go bohccot vulget vuomis bajás válđoguohtumiidda.

Máhttostáhtus eanadat-fáddá

Govus 3. Suodjalanárvvuid čoahkkáigeassu siskkit Návuonas – Badaávžzi ja Gearbbehiiin ja Návetvuomis. Gáldu: Melby, 2005.

Luohkká A leat guovllut gos eanadatkomponeanttain oppalaččat leat kvalitehtat mat dahket daid erenoamážin ja erenoamáš vásihan veara. Eanadat lea homogena ja ollissaš stuorra šláddjivuođain ja erenoamáš olu maid oaidná.

- Luohkká A1 karakterisere dan buot buoremusa ja mihtilmas eanadaga regiovnnas.

- Luohkká A2 karakterisere eanadaga gos lea olu oaidnit ja stuorra šláddjivuhta.

Luohkká B fátmmasta mihtimas eanadaga regiovnnas. Eanadagas leat obalohkái buorit kvalitehtat, muhto ii leat erenoamáš. Jus gávdno statistikhalaččat doarvái stuorra materiálat, de eanaš vuolleregovnnat/eanadatguovllut gullet dán luohkkái.

- Luohkká B1 ovddasta mihtimas eanadaga sisabahkkemiid haga regiovnnas.
- Luohkká B2 ovddasta mihtimas eanadaga gos lea veahá unnit šláddjivuhta ja muhtun váidalahtti sisabahkkema.

Luohkká C:s lea unnán maid oaidná eanadagas, unnán šláddjivuhta ja/dahje eanadat gos leat olu váidalahtti sisabahkkemät.

Kártema vuodul árvaluvvojedje árvalusat eanadatfágalaš suodjalanulbmiliidda (Melby, 2011) Raportta konkušuvnnat leat váldon mielde oassin dán plána árvvoštallamis. Suodjalanulbmiliid árvalusat čuovvoluvvojít go ráhkaduvvojít suodjalanulbmilat guovlluide dálá gustovaš standárddaid olis.

Adnojuvvo leat doarvái diehtovuođđu eanadaga birra goappašiid suodjalanguovlluin.

3.2 Geologija

Bádaávžji ja Gearbbehiiid (KLVO) ja Návetvuomi (NLVO) suodjemeahcit leat goappašagat gaskaleamos hoiggahatgokčasis, Kalagokčasis, kaledonalaš várrevidjemáhccumis. Eanadat lea máhccuma rájes eroderejuvon. Goappašiin guovlluin lea mánggabelálalaš báktevuodđogeologija, ja guovlu buori láhkai čájeha mo geologalaš proseassat hábmejít eanadaga.

Báktevuodđu olles KLVO:s lea gearddástuvvan kvárcaráktu. Oarjelulde lea suodjalanguovlu čielga báktešlädjaearu alde gaskal dan rašes kvárcáravttu ja nannosat granodiorihtalaš gneissa mas leat amfibolihtagearddit. Dát dagaha hirbmat čielga ceakkovárreceahki mat leat guovtti sirdašuvvamis. Unnit várremassiivvas oarjelulábeale Bađajoga leat nana báktešlájat gabbro ja amfibolihtta. Nuortadavi guvlui suodjalanguovllus leat stealládagat ceakkocohkiigui Bađajoga guvlui. Dát hámit leat hábmejuvpon čielga gearddástuvvan kvácarávttuide mat čuvvot ávžji ja veahá mannet vulos guvlui joga guvlui. Báikkuid lea báktevuodđus rikkes šaddogeardi. Manjimuš jiekŋaáiggi áigge luovosmássat gearddástuvve jihkiin vuollelis ávžis, juogo ravdamorenat dahje gearddástuvvamat jiehkkejogain. Váris nuortadavvin leat mángga *drumlin*, ja lulit várreguovlluin ges leat *eskerat*.¹

NLVO báktevuodđu lea mánggabelálat go Bađaávžis ja Gearbbehiiin. Vuopmi lea klassikhalaš ovdamearka dasa mo báktevuodđu kvalitehtat leat mearridan eanadaga hábmema. Alla váriin lea nana báktevuodđu nugo gabro, amfibolihtta ja diorihcta, ja vuopmi lea hábmejuvpon nannosat kvárcarikkies sáttogedđgiigui ja glimmerrávttuin. Vuomis leat jeahkit ja suddančáhci guođđán luovosmássaid, mat maŋŋá lea eroderen ja ođđasit sedimenterejuvpon dulvvis. Lea maiddái registrerejuvpon čielga siidomorena oarjedavvelat váriin.

¹ *Drumlin* lea aerodynámalaš čielgi morenamateriálain mat leat hábmejuvpon jiehki vuolde. Čielggi guhkkodathálti heive burest jieknajohtima háltái. *Esker* lea guhkes, dávјá mohkkás ruvža mii lea šaddan jiehkkejohkaávdnasiin suddančáhcetuneallain jiehkis dahje dan vuolde. (Gáldu: NGU)

Diehtovuođđu geologija birra

Dán guovtti suodjemeahci suodjalanárvalusa oktavuođas dakhkojuvvojedje 2004:s fágalaš registeremar ja árvvoštallamat goappašiid suodjalanguovlluid geologijas. Raportta vuodđun lea dálá máhttua ja áibmogovaid geahččamat oktan gieddebargguiguin (Møller, 2004).

Suodjalanguovlluin eai leat erenoamáš mihtilmasvuođat geologalaš ja eanadatlaš oktavuođas. Geologalaš guorahallamat mat leat dahkon, leat almmatge ovdanbuktán olu miellagiddevaš dovdomearkkaid mas báktevuođđogeologiija čilgejeaddji láhkai lea heiven hábmehci. Dan dáfus ovddastit suodjalanguovllut oppalaš davvinorgga luondu siskkit vuonain ja vumiin. Guovllut sáhttet geavahuvvot čájehangieddin skuvllaide ja vásáhus- ja máhttovuđdot mätkealáhussii.

Adnojuvvo leat doarvái diehtovuođđu geologija birra goappašiid suodjemehciin.

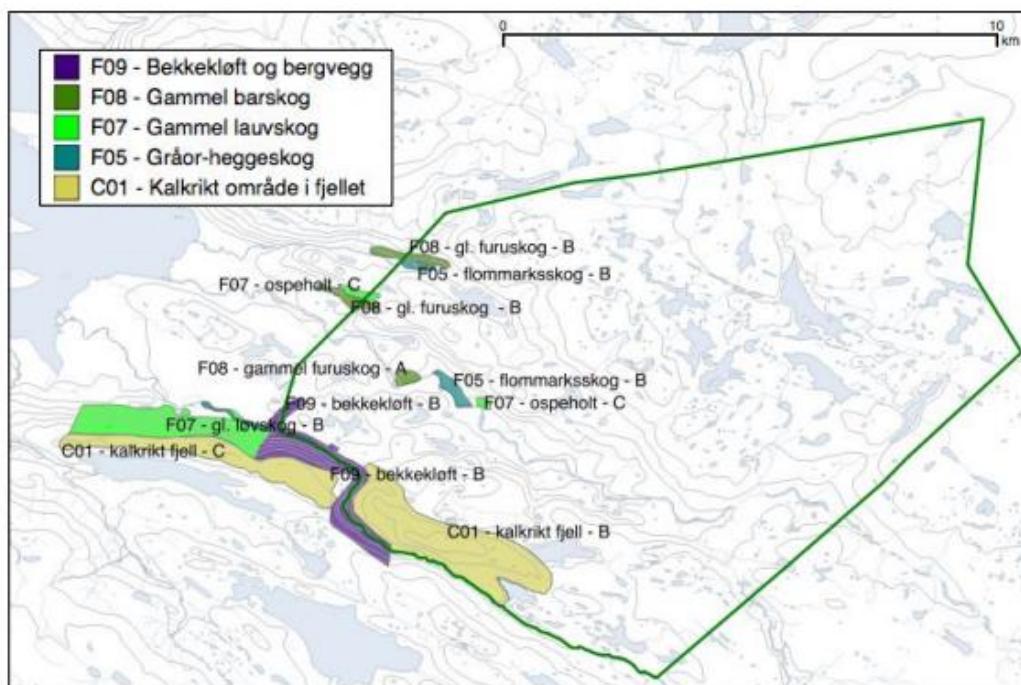
Govva 1. Oainnus davás Stuoragoržis Bađaávžžis. Čielgasit definerejuvpon eanadat ávžžis lea čielggas. Návuongáissát duogábealde. Govven: Rune Benonisen.

3.3 Flora

3.3.1 LUONDDUHÁMIT

KLVO:s leat májggat rikkes šaddogeardešlájat, dása gullet soahkevuovddit ja leaibe-duopmavuovddit. Dasto leat kártejuvvon uđaseatnamat, bákteseaidne- ja bákteluoddananšaddogearddit ja jeakkit ja várregiettit. Johkaguolbaniin Bađajogas lea stuorra guovllut šattolaš vuvddiguin, mat leat gaskaboreála vuvddiid davimus gávdnoštumit Norggas. Bađaávžji ja Gearbbehiiid árvoleamos luondduhámit leat almmatge čadnon boarrásat beahceuvvddiide. NLVO:s lea šaddogeardi eanaš soahkevuovdi ja ordda bajábealde geađgáseatnanšaddogeardi.

KLVO:s leat kártejuvvon ovci guovllu main leat vuoruhuvvon luondduhámit DN-håndbok 13 mielde (Luondduhálddašandirektoráhtta, 2007). Okta guovlu boares beahceuvvddiin lea árvvoštallojuvvon leat hui dehálažjan (A-árvu), ja earát ges leat árvvoštallojuvvon dehálažjan (B-árvu) dahje báikkálaččat dehálažjan (C-árvu).

Govus 4. Bajilgovva árvvolaš luondduhámiin DN-håndbok 13 mielde. Gáldut: Naturbase ja Ecofact-raporta (Birkeland og Kristiansen, 2012).

Soahkevuovddi NLVO:s sáhttá DN-giehtagirji 13 mielde klassifiseret «guohntunvuovdin» sivas go bohccot guhtot doppe. Bohccuid guhkit áigge guohntun ii atte jáhkrimis seamma vejolašvuoda dábálaš guohtuneanašlájaide guobbariiguin ja jeahkáliiguin seamma láhkai go vuvddiin gos šibihat leat guhton. Vuovdeguovlluin Návetvuomis vuhttojut bohccot čielgasit guhton, muhto ii leat árvvoštallojuvvon vuoruhuvvon luondduhápmin.

Tabealla 2. Registrerejuvvon árvvolaš luonduhámit Baðaávži ja Gearbbeiid guovllus DN-håndbok 13 vuodul.

Namma	Luonduhápmi	Árvu	Reg. naturbases	Kártenjahki
Baðajohka	Boares goahccevuovdi	A – hui dehálaš	li	
Rápma Lomvannet oarjjabealde	Boares goahccevuovdi	B – dehálaš	li	
Sætermoan 2	Boares goahccevuovdi	B – dehálaš	li	
Baðajohka–Dalshytta	Leaibe-duopmavuovdi	B – dehálaš	li	
Gearbbetjohka	Leaibe-duopmavuovdi	B – dehálaš	li	
Dalshytta lahka	Boares lastavuovdi	C – dehálaš báikkálačča t	li	
Sætermoan	Boares lastavuovdi	C – dehálaš báikkálačča t	li	
A Tverrfjellet oarjjabealde	Gorsa ja bákteseaidni	B – dehálaš	Jo	2007
B Njemenjáikojohka– Narbesjohka	Gorsa ja bákteseaidni	B – dehálaš	Jo	2007
C Čeabettorru	Kálkás guovllut váris	B – dehálaš	Jo	2007

3.3.2 NIN-KÁRTEN

Čaðahuvvui vuodđokárten NiN 2.0-standárddaa mielde 2019:s (Røberg, Arnesen og Karijord, 2019). Dieđut leat geigejuvvon Birasdirektoráhtti 2019 dálvvi, ja daid sahttá oaidnit naturbase.no-siidduin «Natur i verneområder» vuolde. Váile 6 km²-sturrosaš areála lea kártejuvvon dán prošeavttas. Oktiibuo leat 375 kártenovttadaga válddahallon.

3.3.3 KÁRTEN MILJØREGISTRERING I SKOG (MIS) VUODUL

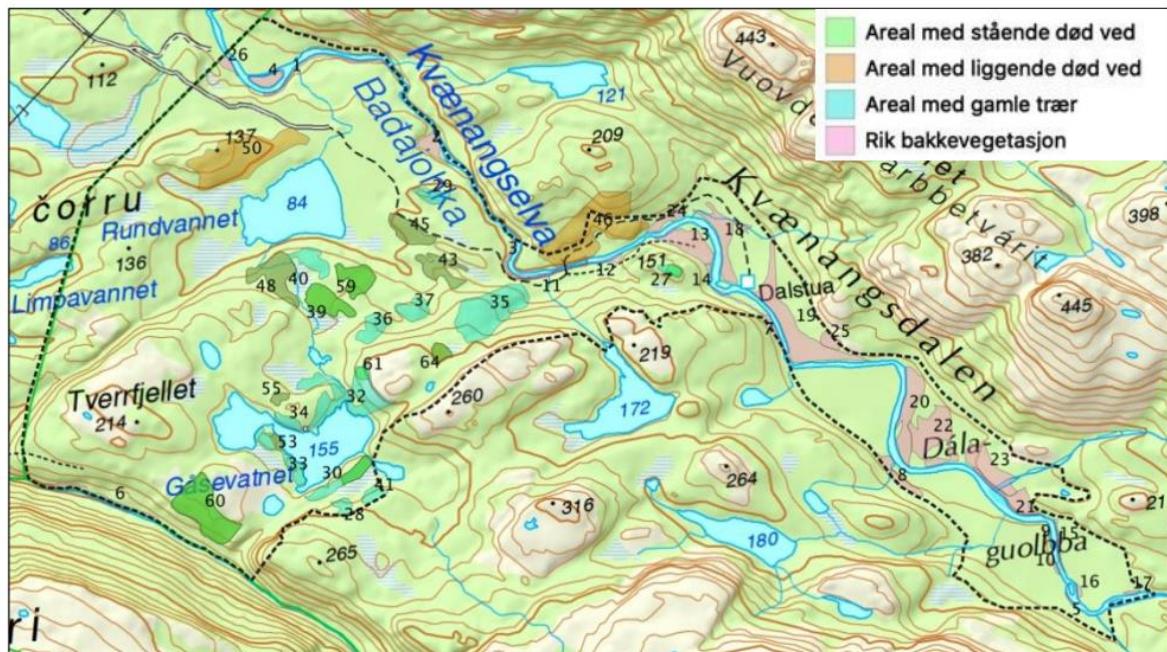
Seammás go čaðahuvvui vuodđokárten NiN 2.0-standárddaa mielde 2019:s (Røberg mfl., 2019), de dahkojedje maiddái guorahallamat MiS-standárddaa mielde. Dieđut leat geigejuvvon rapportan Stáhtavuovdái ja viidáseappot NIBIO:i 2019 dálvvi. Ecofact-raporta čoahkkáigeassá ná:

Guovllus leat stuorra areálat guorba goikebeahcevuvddiin, guorba soahkevuovdi ja álás bávttit.

Baðajohkaleagis leat semilunddolaš giettit, rabas dulvesajit ja rođut ja šattolaš vuovddit.

Ráddjejuvvojedje 64 saji MiS-eallinbirrasiguvin. 37 dáin gusket beahcevuovdái guovllus, ja dasa gullet eallinbirrasat Boares muorat, Gahččan stohkkit ja Stohkkit čuoččat.

Baðajohkaleagis ráddjejuvvojedje dasa lassin Rikkes eanašaddogeardi-eallinbiras nugo dulveeatnamat ja šattolaš vuovddit. Kártendieđut leat vuodđun murrema árvvoštallamii.

Govus 5. Kárta bajilgovain kártejuvvon MiS-eallinbirrasiin 2019 kártema vuodul. Gáldu: Røberg mfl., 2019.

Govva 2. Suhkkes soahkevuodti Storslåttas Baðaávžžis. Govven: Rune Benonisen.

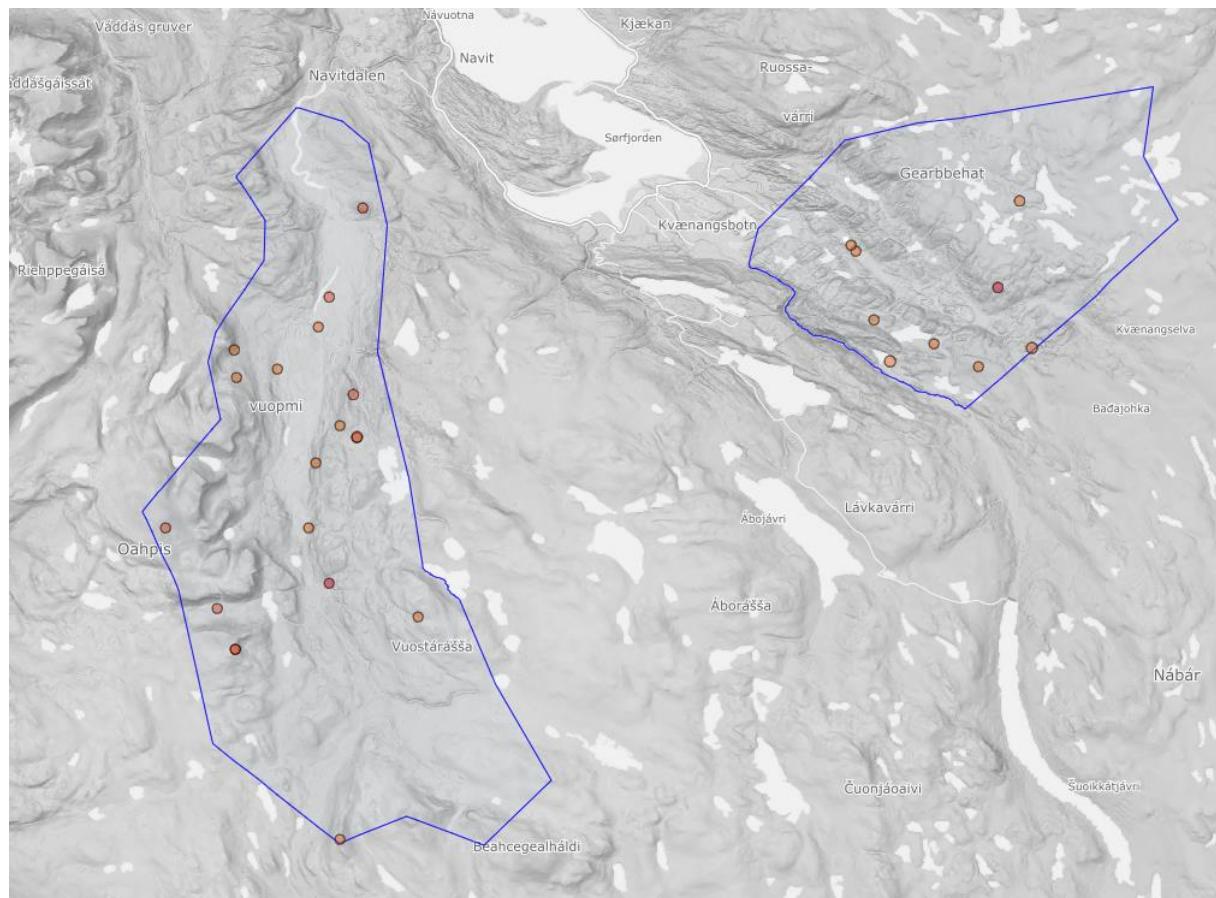
3.3.4 ŠLÁJAT – JEAHKÁLAT, GUOBBARAT JA BOHCCEŠATTUT

Dat registreremmat mat leat dahkkon šlájjadásis, leat belohahkii berošteddjiid priváhta registreremmat ja belohahkii eanet systemáhtalaš guorahallamat maid suodjalaneiseválddit dahje earát leat lágidan.

Ođđasat áiggis lea dieđuid kategoriserema ja čohkkema vuogádat artsdatabankena bokte šaddan hui buorre. Mii váldit vuolggasaji dán vuodus.

KLVO:s leat registrerejuvvon oktiibuot 237 bohccešaddošlája, 2 guopparšlája ja 1 jeagelšladja, ja dain leat 11 šlája rukseslistokategorijas NT (Goasii áitojuvvon) ja 1 šladja EN (sakka áitojuvvon).

NLVO:s leat registrerejuvvon 124 bohccešaddošlája ja 14 jeagelšlája. Dain leat 7 šlája NT (Goasii áitojuvvon), 3 šlája VU (hearki) ja 1 šladja EN (sakka áitojuvvon)

Govus 6. Oassi registrerejuvvon rukseslistejuvvon bohccešattuin, guobbariin ja jeahkáliin KLVO:s ja NLVO:s. Gáldu: Artsdatabanken.

Tabealla 3. Registrerejuvvon rukseslistejuvvon bohccešaddošlájat KLVO:s ja NLVO:s.

Sámegiel namma	Latiinnalaš namma	Reg. jahki	Rukseslistokategorija	LVO-registrerejuvvon
:	<i>Carex fuliginosa</i>	1936	Goasii áitojuvvon	
Gožulukti	<i>Carex fuliginosa misandra</i>	li dihtosis	Goasii áitojuvvon	
Girondáđir	<i>Koenigia islandica</i>	1967	Goasii áitojuvvon	K
Gáisábusságeahpil	<i>Antennaria nordhageniana</i>	1958	Sakka áitojuvvon	N
Jasanarti	<i>Micranthes tenuis</i>	1936, 2004	Goasii áitojuvvon	K/N
Ihtonarti	<i>Micranthes foliolosa</i>	1936, 2004	Goasii áitojuvvon	K/N
Vilgesgeapman	<i>Pseudorchis albida</i>	1967	Goasii áitojuvvon	K

Noarsa	<i>Ranunculus glacialis</i>	1977, 2006	Goasii áitojuvvon	
Várelukti	<i>Carex holostoma</i>	1936	Hearki	N
Njagoruosši	<i>Trichophorum pumilum</i>	1936	Sakka áitojuvvon	
Duottarčoalči	<i>Pedicularis hirsuta</i>	2004	Goasii áitojuvvon	K/N
Seakkalukti	<i>Carex parallela</i>	li dihtosis	Goasii áitojuvvon	
Jassasuoidni	<i>Phippsia algida</i>	1936	Hearki	
Jassanoarsa	<i>Ranunculus nivalis</i>	1936, 2008	Goasii áitojuvvon	K/N
Áhpeullu	<i>Eriophorum medium</i>	1936	Hearki	N

Dasa lassin leat KLVO:s registrerejuvvon logi rukseslistejuvvon guopparšlája (Henriksen og Hilmo, 2015) mat eai leat artsdatabankenis. Čiežas dain gusket luondduvuovdelágan beahcevuovdái, muhto mis ii leat bajilgovva gos dát šlájat rievtti mielde leat registrerejuvvon.

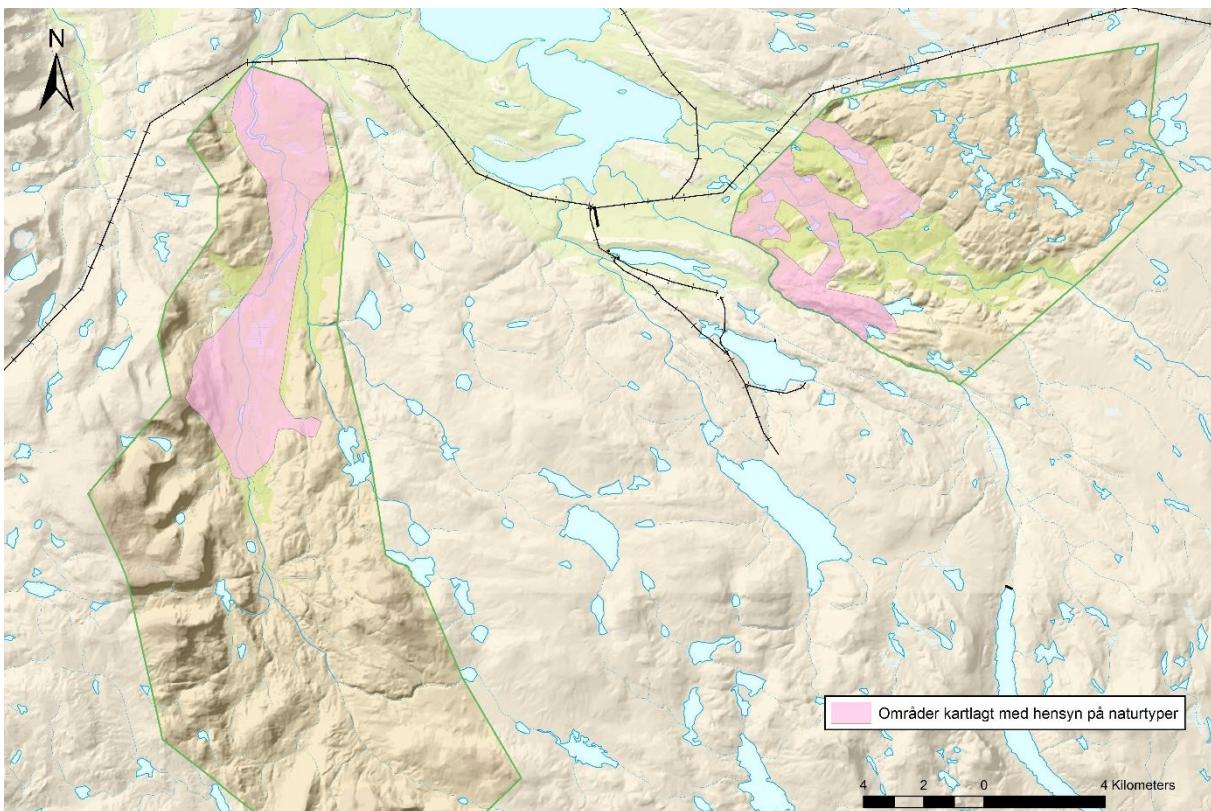
Tabealla 4. Rukseslistejuvvon guopparšlájat mat leat gávdnon KLVO:s.

Dárogiel namma	Latiinnalaš namma	Reg. jagis	Rukseslistokategorija	Báiki
Flekkhvitkjuke	<i>Antrodia albobrunnea</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Beahcevuovdi
Foldeskinn	<i>Serpulomyces borealis</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Njuoska lastavuovdi
Furuplett	<i>Chaetodermella luna</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Beahcevuovdi
Kremkjuke	<i>Postia hibernica</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Beahcevuovdi
Lamellfiolkjuke	<i>Trichaptum laricinum</i>	2004	Goasii áitojuvvon	Guossa-/beahcevuovdi
Laterittkjuke	<i>Postia lateritia</i>	2011	Hearki	Beahcevuovdi
Lundkremskinn	<i>Hyphoderma medioburiense</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Rikkes lastavuovdi
Seljehvitkjuke	<i>Antrodia macra</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Suhpebohttu
Svartsonekjuke	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Guossa-/beahcevuovdi
Tyrikjuke	<i>Sidera lenis</i>	2011	Goasii áitojuvvon	Beahcevuovdi

Kártemat ja guorahallamat

Leat čađahuvvon mángett kártemat suodjalanproseassa oktavuođas ja dan maŋnjá. 2004:s čađahuvvui oppalaš «luonddufágalaš guorahallan» (Jacobsen, Olberg og Gjerstad, 2004). Maŋnjá kártejuvvoyedje vuoruhuvvon luondduhámi DN-håndbok 13 vuoden (Birkeland og Kristiansen, 2012). Máhttovođdu lea maiddái čoahkkáigessojuvvon oassin hálddašanplánabarggus (Wegener, 2014). 2019:s čađahuvvui kárten mii čuovui sihke vuodđokártema NiN 2.0 vuoden ja MiS-standárdda (Birasregisteren vuovddis) (Røberg mfl., 2019).

Dušše smávit osiin guovlluin leat kárten šaddogearddi ja fauna, vuosttažettiin vuovdeguovlluin Bađaávžžis ja Gearbbeiin ja guovllus bajás Sávii Návetvuomis (gč. 7. govosa).

Govus 7. Bajilgovva guovlluin gos leat kártejuvvon luondduhámit DN-håndbok 13 vuodul 2004:s ja 2012:s.

Olu šládjaregistreremar leat boarrásat. Sámmálat eai leat registrerejuvvon suodjalanguovlluin, ja deháleamos guoppargávdnoštumit lea dakkon KLVO suodjalanrájá olggobalde dahje lahka. Leat registrerejuvvon oktiibuot guokte sámelšlája Artskárttas Návetvuomis 1934 rájes ja guokte KLVO:s 1967 rájes, lassin dan moatti gávdnoštupmái mat registrerejuvvojedje luondduhápmekártema oktavuođas 2004:s (Jacobsen mfl., 2004). Ii oktage dáin leat registrerejuvvon rukseslistui.

Mii árvoštallat danne ahte šaddogearddi ja fauna máhttovuođdu ii leat dievaslaš. 2019:s lea 5 km^2 -sturrosaš areála gos luondduhámit leat kártejuvvon ođđa NiN-standárdda mielde.

Háliidit čađahit ollislaš vuodđokártema goappašiid suodjalanguovlluin NiN-metodihka vuodul, masa maiddái gullá vuoruhuvvon ja rukseslistejuvvon luondduhámiid kárten ja árvobidjan. Dálá šládjaregistreremar leat vuosttažettiin dakkon luottaid lahka. Lea jáhkehahti ahte vejolašvuodat gávdnat rukseslistejuvvon šlájaid lea seamma stuoris jus ohcá dobbelaččas bálgain ja luottain.

3.4 Fauna

Jagi 2017 rádjai ledje registrerejuvvon 282 eallišlája šládjakártta/artsdatabankena suodjalanguovlorájáid siskkobealde. Registrerejuvvon šlájain leat 31 šlája norgga rukseslisttus. Rábbegávdnosat, dihto eallišlájaid gávdnoštumi mearkkat bohtet lassin (gč. rovbase.no).

3.4.1 NJIČEHASAT

Buot njeallje stuorra návddi – guovža, geatki, gumpe ja albbas – leat rapporterejuvvon suodjalanguovlluin. Njálla lea oidnon, muhto registreremat leat oalle boarrásat. Sivas go leat olu šlájat ja rukseslistošlájat, de leat fuđđolaš arvvut biddjon «stuorisin» (nationála árvu) rapportas man NINA lea ráhkadan (Jacobsen mfl., 2004).

3.4.2 LOTTIT

KLVO lea duše golbma kilomehtera eret mearas áibmogaskkas. Suodjalanguovlu álgá váile 80 mmb. ja nohká 800 mmb. Dat dakhá ahte guovllus leat sihke mearraguovllu loddešlájat mat ohcet biebmu / girdet vuolimus guovlluin, nugo ránesháigir, suolaskáiti, skávhli ja gáiru, ja maiddái šlájat mat gullet goahcceuovdeguovlluide siseatnamis nugo čukčá, bealljerásttis ja skirri. Ordda bajábealde leat eanaš duottaršlájat mat gávdnojít Romssa fylkkas. Dasa lassin leat Bađaávži ja Gearbbehét sihke lulit ja nuortalat dábáleamos loddešlájaid rádjaguovllus. Dábáleamos šlájain nuortan lea hárvenaš davvelastavizar jámma registrerejuvvon guovllus, lassin šlájaide nugo stálobeibboš, guovssat ja gaccepaš. Badjosiin leat nuortalat šlájat nugo ruksesguškil, čáhppesčoavžju ja guorga jámma registrerejuvvon. Návetvuomi vuolit osiin suodjalanguovllus leat sullii seammalágan mearraguovlolottit ja goahcceuovdešlájat, ja duottarguovlluin ges ii leat seamma šláđjariggodat eai ge nuortaguovllu šlájat mat gávdnojít Bađaávžzis ja Gearbbehéin.

Oktiibuot leat registrerejuvvon 130 loddešlája KLVO:s (Shimmings og Gjerstad, 2016) (muhto eai buot leat registrerejuvvon artskartii/artsdatabankenii). Namuhuvvon dálkkádatlaš ja eanadatlaš beliid lassin boahtá šláđjariggodat jáhkkimis das go guovlu lea bures guorahallojuvvon, ee. ornitologa Dag Gjerstad guorahallamiin, ja lottiid šláddjivuhta lea nappo bures čilgejuvvon. 20 šlája leat rukseslistošlájat, mas 10 šlája áibbas sihkarit bessejtit suodjalanguovllus. Nu olu go 10 dain registrerejuvvon šlájain leat ovddasvástádusšlájat (šláđja mas unnimus 25 % eurohpálaš nális lea Norggas).

Návetvuomis leat registrerejuvvon oktiibuot 72 loddešlája (Shimmings og Gjerstad, 2016) (duše 1 registrerejuvvon artsdatabankenii). Dán leat 5 rukseslistošlájat, main 3 šlája áibbas sihkarit bessejtit suodjalanguovllus. Leat registrerejuvvon 6 ovddasvástádusšlájat.

Sihke dovtta ja gáhkcor leat jámma registrerejuvvon bessemin goappašiid suodjalanguovlluin. Čoadgi, snárttal, duoršu ja čiksa bessejtit veahá vuolládagain. Haŋjá (NT) lea dábálaš bessenloddi goappašiid suodjalanguovlluid ráššain. Njurggu (NT) besse veahá goappašiid suodjalanguovlluin, ja skoarra (VU) lea registrerejuvvon bessemin duše oktii KLVO:s. Haŋjá, njurggu ja skoarra nohket buohkat sakka Norggas. Vuoktafiehta lea oidnon moddii goappašiid suodjalanguovlluin. Gusagoalsi lea registrerejuvvon bessemin Bađajogas.

Vuoncáfálli (NT) lea registrerejuvvon bessemin dastán suodjalanguovllu olggobéalde. Dihtioidno dávjá, muhto lea eahpečielggas besse go. Okta–guokte gonagasgoaskinpára bessejtit KLVO:s, ja mearragoaskin ges oidno muhtumin ohcamin biepmu ávžeráiggi bajás. Boaimmáš ja bieggafálli leat dábálaš bessenlottit ciebanjagiin. 2001:s bessejedje 13 boaimmášpára su. 11 km guhkkosaš gaskkas gaskal Lomvannet ja Doaresjávrri. Cizášfálli lea oalle dábálaš loddi sihke beahce- ja soahkevuvddiin. Moadde rievssatfálli leat maiddái registrerejuvvon bessemin suodjalanguovllus.

Bárbmofálli ja jeaggehávut oidnojít muhtumin. Bárbmofálli besse vuonas, ja jeaggehávut ges sáhttá besset várís buriin ciebanjagiin. Návetvuomis leat mángii gávdnon gonagasgoaskinráppi.

Sihke rievssat ja giron leat dábalaš bessenlottit KLVO:s ja KLVO:s. Rášsat NLVO:s leat sihke rievssaha ja girona váldoguovllut, muhto giron lea sakka unnon marjimuš 30 jagis.

Tabealla 5. Bajilgovva rukseslistejuvvon loddešlájain mat leat registrerejuvvon KLVO:s ja NLVO:s. Gáldu: NINA-raporta ja Shimmings og Gjerstad, 2016.

Sámegiel namma	Latinnalaš namma	Reg. jagis	Rukseslistokategorija
Fiehta	<i>Aythya marila</i>	li dihtosis	Hearki
Dálveruoivil	<i>Carduelis flavirostris</i>	li dihtosis	Goasii áitojuvvon
Giellavealgu	<i>Luscinia svecica</i>	1977, 1987, 2017	Goasii áitojuvvon
Rávgoš	<i>Calidris pugnax</i>	1987, 1977	Sakka áitojuvvon
Uhcacizáš	<i>Emberiza pusilla</i>	1987	Hearki
Báiski	<i>Larus canus</i>	1977, 1987, 2017	Goasii áitojuvvon
Giron	<i>Lagopus muta</i>	1977, 2006, 2017	Goasii áitojuvvon
Giehka	<i>Cuculus canorus</i>	1987	Goasii áitojuvvon
Fiskescizáš	<i>Emberiza citrinella</i>	1987	Goasii áitojuvvon
Haŋŋá	<i>Clangula hyemalis</i>	2002, 2017	Goasii áitojuvvon
Čáhppesbuokča	<i>Podiceps auritus</i>	1987	Hearki
Lidnu	<i>Bubo bubo</i>	li dihtosis	Sakka áitojuvvon
Vuoncáfálli	<i>Accipiter gentilis</i>	1987	Goasii áitojuvvon
Rievssatfálli	<i>Falco rusticolus</i>	2005	Goasii áitojuvvon
Davvelastavizar	<i>Phylloscopus borealis</i>	1987	Sakka áitojuvvon
Cizopaš	<i>Calcarius lapponicus</i>	1977, 1987	Hearki
Rievssat	<i>Lagopus lagopus</i>	1977, 2006	Goasii áitojuvvon
Guollečearret	<i>Sterna hirundo</i>	1987	Sakka áitojuvvon
Leivvoš	<i>Alauda arvensis</i>	li dihtosis	Hearki
Suovkacizáš	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1977, 1987	Goasii áitojuvvon
Jievjaskuolfi	<i>Bubo scandiacus</i>	li dihtosis	Sakka áitojuvvon
Skoarra	<i>Melanitta fusca</i>	2006	Hearki
Stuorraguškkástat	<i>Numenius arquata</i>	li dihtosis	Hearki
Stárra	<i>Sturnus vulgaris</i>	li dihtosis	Goasii áitojuvvon
Njurggu	<i>Melanitta nigra</i>	2006	Goasii áitojuvvon
Beskkoš	<i>Delichon urbicum</i>	li dihtosis	Goasii áitojuvvon
Vuoktaláfol	<i>Vanellus vanellus</i>	li dihtosis	Sakka áitojuvvon

3.4.3 GUOLIT

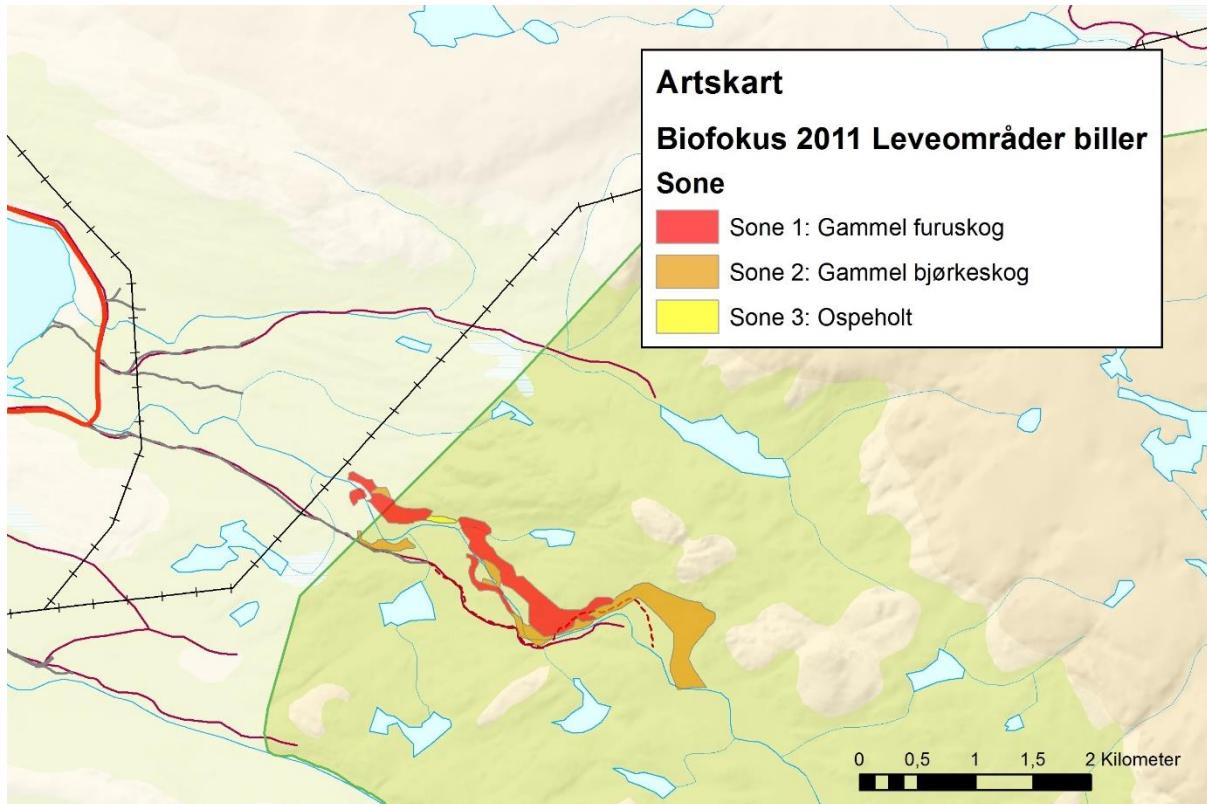
Báðajohkii KLVO:s goargju luossa gitta Stuoragoržái, ja veahá guvžžát ja vallasat maid gorgnjot johkii. Jávrriin badjosii leat rávddut ja muhtun jávrriin dápmot.

Ovdal lei dušše rávdu Návetjogas NLVO:s. muhto manjá go dápmot gilvojuvvui Fárpjaljávrái vuomi nuorttabeallai mii golgá Návetjohkii, de rávdomáddodat joga vuolit osiin jávkai oalát. Rávdu gávdno dál dušše Inggágoržzi bajábealde, su. 20 km bajás vuomis. Duottarjávrriin vuomi birra gal rávdu ain dominere.

3.4.4 DIVRRIT

Báðajogas gitta oarjin KLVO:s lea oiddolaš báikedálkkádat ja boares vuovddit main leat oalle buorre stohkkit, juoga mii addá buori birgejumi mánggaid muoras ealli divrešlájaide. NINA kártii 2004:s oktiibuot 113 muoras ealli gobbašlája Baðaávžžis ja Gearbbehiiin (Jacobsen mfl., 2004). Dán lea 106 šlája áibbas sorjavaččat muorain dahje muoras ealli guobbariin čádahit iežaset eallingearddi. Dát šlájat sáhttet eallit sihke goahcce- ja lastamuorain, muhto 27 šlája 28 šlájas leat dušše čatnasan goahccemuoraide ja lastamuoraide (Ecofact, 2014). Oktiibuot leat njeallje dán šlájain registrerejuvvon norgga rukseslistui, maiddái hárvenaš šládja *reliktbukk* (*Nothorina punctata*), mii dušše lea gávdnon moatti sajis riikkas.

Guovlluid KLVO:s mat duhtadit navdojuvvon biologalaš ja dálkkádatlaš gáibádusaid dan ovci rukseslistejuvvon šlájas mat registrerejuvvojedje 2004:s, merkii BioFokus kártii 2011:s.

Govus 8. Kártaoassi Baðaávži ja Gearbbeiid oarjedavveoasis. Polygonat čájehit guorahallojuvvon gobbašlájaid eallinguolluaid maid BioFokus registrerii 2011:s (Olberg, 2011).

Máhttostáhtus fauna

Raporttas maid NINA ráhkadii suodjalanguolluaid ásaheami oktavuođas (Jacobsen mfl., 2004) kártejedje lottiid, njiččehasaid, amfibiaid, njomoniid ja muoras ealli divrriid. BioFokus lea maiddái ráhkadan rapporta (Olberg, 2011) mas leat váldán ovdan dan 11 gobbašlája mat ledje rukseslisttus (2004:s) maid dihtet leat guovllus. Raporta Kartleggingsstatus, lokal kunnskap og prioriteringer fremover váldda luondufágalaš árvvuid, dásá gullá bajlgova mat kártemat leat dahkon fauna hárrái KLVO:s ja NLVO:s (Wegener, 2014). 2016:s ráhkadii Norsk Ornitologisk Forening (NOF) rapporta – Fugleregistreringer i Kvænangsbotn, Navitdalén og Reisa nasjonalpark (Shimmings og Gjerstad, 2016) – mas lea čoahkkáigeassu loddešlädjagávdnoštumiin mat leat oidnon suodjalanguolluuin. Boralottiid ja návddiid gávdhosii vuodđun mat leat registrerejuvvon artskartii/artsdatabankenii, leat dušše eahpenjuolga áicamiid vuodđul bohccodahje sávzzaráppiid dárkkistusa vuodđul. Leat maiddái registrerejuvvon moadde boraloddebeasi suodjalanguolluuin.

Fauna lea válddahuvvon rapporttain mat lea čállon suodjalanguolluaid guorahallama oktavuođas ja manjá. Dattetge lea fuođđoárvvu árvvoštallama vuodđu veahá váilevaš, erenoamážit NLVO:s. Leat unnán kártiimerkejuvvon dieđut. Hearkkes ja rukseslistejuvvon šlájaid registreremati kártiimerkejuvvon posisuvnnain lea dehálaš vuodđu erenoamážit fitnahnáddašeami oktavuođas. Danne berre registrerehit eanet šlájaid, erenoamážit guovlluin gos olbmot eanemusat fitnet ja nu lea bahá váikkuhit fauna ja rukseslistejuvvon šlájaid funkšuvdnaguovlluide. Sihke kártenbargguid ja šaddogearddi árvvoštallamiid vuodđul lea belohahkii bajlgovva guovlluin mat leat dehálepmosat daidda registrerejuvvon hearkkes

billagoppáide KLVO:s (Olberg, 2011). Muhto guorahallanguovlu lei hui unni. Dárbbášuvvojtit eanet guorahallamat oažut buoret máhtu, ja galgá maiddái fokus eará divrejoavkkuide go goppáide.

3.5 Kulturmuittut

Nugo olu eará meahcceguovlluin, de leat leamaš unnit systemáhtalaš kulturmuittuid registreremat guovlluin mat gullet dán guovtti suodjalanguvlui. Sivvan dasa lea vuosttažettiin árra kulturmuitohálldašeami dáhpi deattuhit kulturmuittuid bealduin ja daid mat leat čadnon eanadollui/ássamii. Go suodjemeahcit ásahuvvojedje, de ráhkadii Norsk institutt for kulturminneforskning raportta 2004:s, muhto kulturmuittuid registrerejedje dušše Baðaávžis (Svestad, 2004).

Min máhttu kulturmuittuid birra dán guovlluin lea oðasmahttojuvvon kártenprošeavta bokte go leat ovttasbargan Davvi-Romssa museain, dáloniiguin ja orohagaid áirasiigun, ja Sámediggi lea oasi ruhtadan das. Dálá materiálat ja oðða registreremat guovlluin gos eai lean gávdhosat, čohkkejuvvodje. Dát bargu gárvánii 2020 čavčha. Prošeavta raportta sáhttá lohkat suodjalanguovlostivrra ruovttusiidduin.

Vaikko Návuonas leat luottat sihke nuorat geaðgeáiggis (4500–1800 o.Kr) ja árra metállaáiggis Davvi-Norggas (2000 o.Kr.–300 m.Kr.), de lea máhttu dán áigodaga birra leamaš ráddjejuvvon siskkit guovluide, earret eará Baðaávžai ja Gearbbeiidda ja Návetvuopmái. Dát guovllut leat jáhkrimis gullan johti bividíid ja čoggiid johtinvuogádahkii, juoga man ráktoniibbi gávdnan Njárbesjogas ja bivdorusttegat seamma guovllus dorjot.

Eará mearka nuorat geaðgeáiggi ja árra metállaáiggi gávdnanvejolašvuodain, lea guovlu mas leat báktenjuhtamat mii dieðihuvvui 2019:s. Guovllus, mii lea ožzon nama Gearbbetbakken, leat 20 govvosa, juoga mii dahká dan njealjádin stuorámus báktenjuhtansadjin Romssas ja Finnmárkkus go leat oktiibuot 20 saji Davvi-Norggas. Gaskaboddosaš guorahallan man Norgga árktaš universitehta musea arkeologat leat dahkan, čájeha ahte guovllus leat sihke rukses, ruškesfiskes govvosat, main njealjis leat olbmöhápmaš sivdnádusat ja 16 eará leat sárgát, čuoggát ja rukses dielkkut. Beaivádeapmi buohtastahtinguovlluid vuodul lea vuos biddjon nuorat geaðgeáigái.

Olu dain ovdahistorjjálaš kulturmuittuin leat maiddái hui hearkkit, seammás go mualit gelddolaš historjjá. Danne lea dehálaš ahte válđá erenoamážit vuhtii dáid go bargá gaskkustan- ja hálddašanplánaigun:

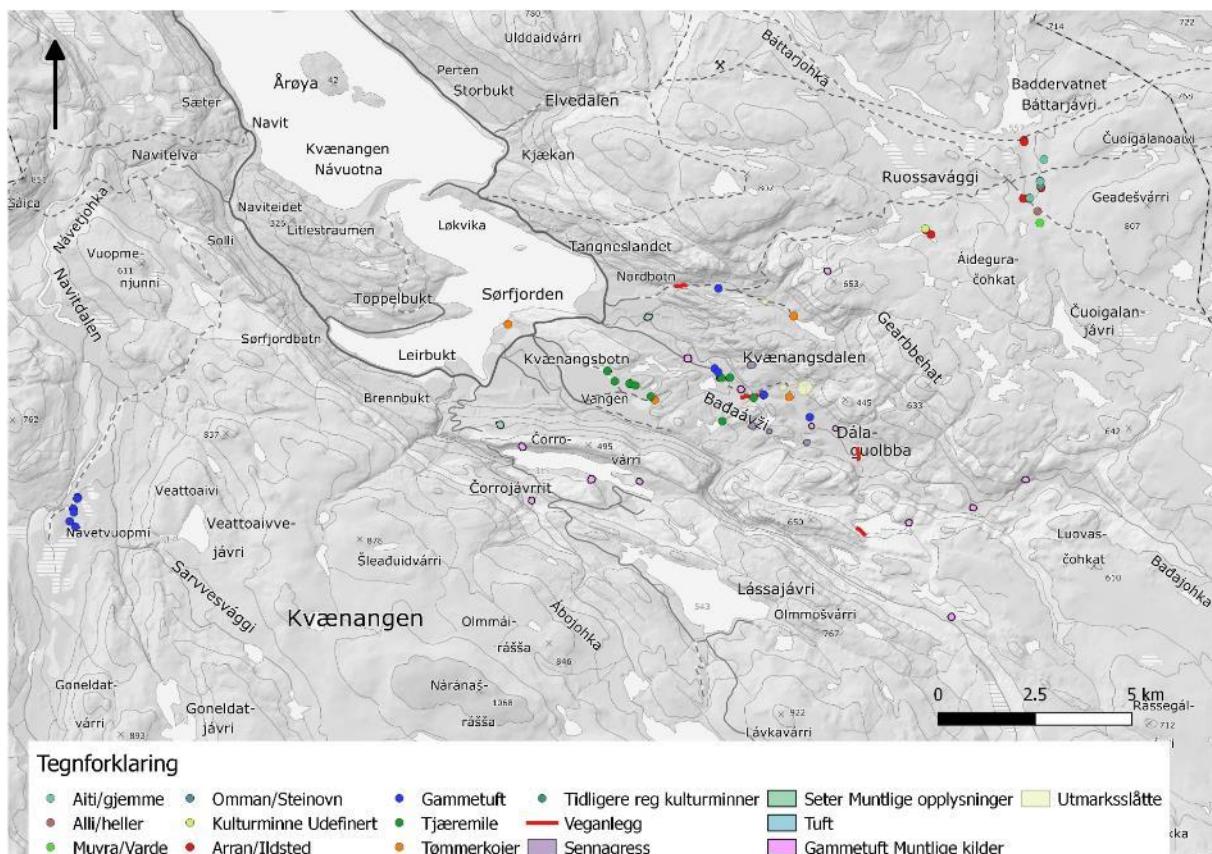
- Báktenjuhtamiid oktavuođas Baðaávžis ja Gearbbeiin galgá ráhkaduvvot plána gaskkustit ja sihkkarastit guovllu ovttas hálldašeaválddiigun ja Norgga árktaš universitehtamuseain.
- Vejolaš duktásajiid ja bivdorusttegiiid galgá erenoamážit árvvoštallat vuodjinluottaid ja kulturmuittuid bilidanvára ektui maid dáid dahje eará johtolat leat dagahan.

Eanaš sámi kulturmuittut mat leat registrerejuvvon suodjalanguovlluin, leat automáhtalaččat ráfáidahton, gč. kulturmuitolága § 4 (sámi kulturmuittut mat leat 1917 rájes dahje boarrásat). Dás lea eanaš sáhka goahtesajiin, lávvosajiin ja árraniin. Oassi dain lea čadnon geasseorohahkii Návetvuomis. Ruossavákkis leat registrerejuvvon olu kulturmuittut mat gusket boazodollui, earret eará lávvosajit, árranat, geaðgeuvnnat láibuma várás, borit ja geaðgebardimat. Dáid lassin leat registrerejuvvon májggat árranat maid guođoheaddjit leat geavahan, állit ja luoddaráhkadus Čeabetjávrri.

Leat dahkkon dárkilis kulturmuitoregistreremats Baðaávži vuodus ja belohahkii guovllus Gearbbeiid birra mii lea almmustahttán olu bihkkahávddiid ja goahtesajiid mat čatnasit bihkkaboaldimii ja bividui. Eará registrerejuvvon kulturmuittut leat earret eará vistesajit, visttit mat čužot nugo Skogsstuene ja Limpastua ja luoddaráhkadusat, maid olu sáhttá čatnat vuovdedollui. Guovllut mat leat olu geavahuvvонnuidnemii ja niittuid láddjemii gitta 1960-logu rádjai, leat maiddái kártejuvvon.

Li ovttasge dán kulturmuittuin dahje kulturbirrasiin leat formálalaš suodjaleapmi kulturmuitolága bokte danne go adnojuvvojit oððasat áigge kulturmuitun. Seammás leat kulturmuittut hui dehálačcat seailluhit guovllu kulturhistorjjá mii guoská vuovdedollui ja meahcásteapmái, ja dalle erenoamážit kvena kulturmuittuid danne go Návuotna lea kvena ássama váldoguovlu. Sivas go dán vailu formálalaš suodjaleapmi lágas, de lea danne Návuona suohkanis ja suodjemeahccestivrrain erenoamáš ovddasvástádus seailluhit daid boahtteágái ja hálldašit kulturmuittuid buori láhkai.

Muhtun guovlluin leat kulturmuittut eanaiduvvamin. Dát guoská erenoamážit ovddeš niittuide, bihkkaboaldinsajiide ja goahtesajiide. Dihto kulturmuittuid ja kulturbirrasiid dikšun ávžžuhuvvo, ja diehtojuohkin ja gaskkusteapmi dáid birra lea mielde seailluheamen daid.

Govus 9. Dovddus kulturmuitt ja registreremat mat leat dahkon kulturmuitokártema bokte Bádáávžis ja Gearbbeihiin ja Návetvuomis 2019:s. Gáldu: Davvi-Romssa musea (2020).

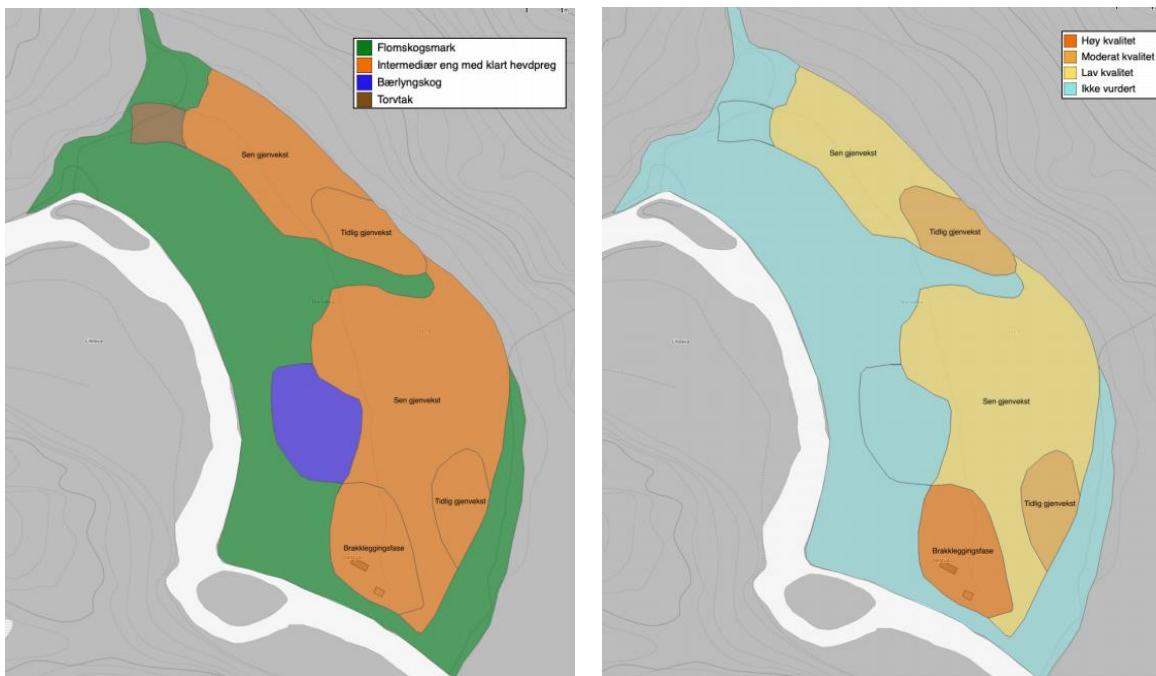
Máhttovuođđu kulturmuittut

Kulturmuittuid diehtovuođđu árvvoštallovuvvo muttágis gitta buorren goappašiid suodjemehciin, muhto navdojuvvo leat dárbu dievasmahtimiidda ja kártemiidda guovlluin dađistaga go oahppat historjjálaš eanadatgeavaheami buorebut.

3.6 Kultureanadat

Kultureanadaga hábmeyit earret eará kulturmuittut ja historjjálaš rievdadusat eanadagas mat ain vuhttojít dál. Kulturmuittut leat gieðahallon sierra kapihtalis bajábealde. Kultureanadaga sáhttá juohkit iešguðetlágan joavkkuidé eanadatrievdadusaid vuodul. Eanadoalu kultureanadat, dásá gullet ládjoeatnamat ja guohtumat, lea várra oahppáseamos. Lea almmatge jierpmálaš geahčat sihke vuovdedoalu ja boazodoalu kultureanadaga.

Mánggain guolbaniin Baðaávžžis KLVO:s leat namat mat čájehit ahte doppe leat olbmot láddjen, nugo Storslåtta, Mellomslåtta, Kollerslåtta ja Øverslåtta. Dat leat dál eanaš vesáluvvan dahje lánjastuvvamin (Arnesen, 2018). Kultureanadatárvvut kártejuvvoyedje ja árvvoštallojuvvoyedje 2018:s.

Govus 10 ja 11. Kárttat Storslåtta-guovllus mat čájehit luondduhámiid ja suksešuvdnadásiid.

Návetvuomi eanadagas vuhtto alla guohtundeaddu bohccuin. Dat vuhtto earret eará olu gáiccsepmoniin soahkemáddagiin, mat muhtun guovlluin leat borron. Alla guohtundeaddu Návetvuomis lea ovttas soahkelastamáđuiguin ráhkadan mánggaid rabas gittiid vuovdeeanadahkii (Birkeland og Kristiansen, 2012). Dasa lassin oidno boazodoalu kultureanadat bures suodjalanguovlluin áiddiid ja gárddiid bokte.

Suodjalanguovlluid ulbmilparagráfas čuožžu ahte oassi suodjaleami ulbmilis lea seailluhit luondu- ja kultureanadaga. Lea ráhkaduvvon vuodju guovllu dikšunplánii (Arnesen, 2018) mii válddaha metoda ja čaðaheami.

Stivra lea árvvoštallan heivvolazhan árvalit doaibmabijuid divodit/máhcáhit álgodillái guovllu mii lea oktiibuot 3 dekára Dálaguolbana birra. Sávaldat lea ahte areála galgá neaktit árbevirolaččat láddjejuvvon, ja áiggi mielde ovdánahttit šlädjašláddjivuođa mii lea dábálaš semilunddolaš eatnamii. Eanadatlaš váikkuhusat leat ahte guovlu eanet sulastahttá dan áigodaga dassái niitoláddjemat nohke 1960- ja 1970-loguin. Stivra áigu ovddidit dán sierra dikšunplánabarggu oktavuođas.

Govva 3. Sáivvas Návetvuomis. Kulturluottat ja ođđaágásáš boazodoallu vuhttojít eanadagas. Govven: Rune Benonisen.

Govva 4. Dálaguolbba ja Storslåtta. Kultureanadat rievdamín vai luonddueanadat? Govven: Rune Benonisen.

3.7 Čoahkkáigeassu – suodjalanárvvuid máhttostáhtus

FÁDDÁ	Dálá máhttú	Stáhtus	Kártendárbu
-------	-------------	---------	-------------

Eanadatárvvut	Forslag til landskapsfaglige bevaringsmål (Melby, 2011) Landskapsbekrivelse (Melby, 2005)	Buorre	-
Geologalaš árvvut	Geologisk landskapsvern (Møller, 2004)	Buorre	-
Fauna, njičehasat	Unnán registreremats rovbases ja artskartas	Buorre	-
Fauna, lottit	NOF-rapport 2016 (Shimmings & Gjerstad, 2016) Šládjaregistreremats artsdatabankenis, artsobs:s, rovdatas ja hearkkes šládjadiedut FM:s	Veahá	Lea sávahahti registreret eanet šlájaid hearkivuođaanalysa vuođđun, erenoamážit kártiičállojuvvon dieđut boralottiid bessensajiid birra.
Fauna, rikkehis eallit	Rapport utvalgte trelevende biller (Olberg, 2011) Artsregistreringer av NINA i oppdragsmelding 2005 (Jacobsen mfl., 2004) Šládjaregistreremats artsdatabankenii	Veahá	Buorre bajilgovva goppain KLVO:s. Muđui unnán registreremats. Unnán eará šládjajoavkkuid birra.
Flora, bohccešattut	Artsregistreringer av NINA i oppdragsmelding 2005 (Jacobsen mfl., 2004) Šládjaregistreremats artskartii ja artsobsii	Veahá	Galggašedje eanet báikáduvvon dieđut ja báikkálaš ođasmahttimat
Flora, guobbarat, sámmálat ja jeahkálat	Hui unnán šládjaregistreremats artskartas (2018)	Unnán	Rukseslistejuvvon šlájaid šládjaregistreremats
Luondduhámit	Naturypekartlegging av Ecofact 2012 (Birkeland & Kristiansen, 2012) Rapport utvalgte trelevende biller (Olberg, 2011) Artsregistreringer av NINA i oppdragsmelding 2005 (Jacobsen mfl., 2004) Dihto luondduhámit kártejuvvon Bađaávži ja Gearbbeiđid ja Návetvuomi váldoguovlluin	OK	Livččii buorre dahkat NiN-kártema. Dárbašuvvo eanet máhttu luondduhámiid birra erenoamážit Návetvuomis. Ođđa vuođđokárten 2019:s oasis guovllus.
Luondduhámit – NiN	Kárten NiN 2.0 2019 osiin Bađaávžzis ja Gearbbeiđi.	Veahá	Eanet kárten sávahahti.
Kulturmuittut	NIKU-rapport om kulturhistorien (Svestad, 2004) Kartlegging kulturminner i Kvænangsbotn og Navitdalen (Brekmo, 2020)	Buorre	Dievasmahti kárten sávahahti.
Kultureanadat	Ecofact (Arnesen, 2018)	Buorre	Dievasmahti kárten sávahahti.
Suodjalanguovllu geavaheapmi / geavaheaddjiberoštumit	Skog- og jordbruksinteresser (Bjørnstad, 2004)	OK	Berre čađahit geavaheaddjiguorahallama ja jearahallat báikkálaš geavaheddjiin.
Bajilgovva suodjalanguovlluid gallededdjiid logus?	Bartagirjjit ja iežasregisteren go geavaha čuoiganláhttuid, oaggunkoartta ja bivdinkoartta	OK	Berre lohkat gallededdjiid.
Mátkeealáhus	Raporta mótkeealáhusa guovlogeavaheami birra 2017–2018	Buorre	Galgá jámma čuovvolit.
Boazodoalu KLVO ja NLVO geavaheapmi	Rapport om reindriftsvirksomhet (Valnes, 2004) Orohatplánat	OK	Jotkkolaš máhttolonohallan boazodolliguin.

Hearkivuođaárvvošta llamat	Hearkivuođaárvvoštallan Bađaávži ja Gearbbehatal 2019	Veahá	Gearbbetluodda ja luodda Dálaguolbanii. Eanet árvvoštallamat árvvoštallojuvvorit.
Hearkivuođaárvvošta llamat	Hearkivuođaárvvoštallamat Návetvuomis	Unnán	Ferte čađahuvvot.

3.8 Áitagat suodjalanárvvuid vuostá

3.8.1 TEKNIHKALAŠ SISABAHKKEMAT

Suodjalanárvvut: Eanadat, šaddogeardi, fauna, kulturmuittut

Suodjalanguovllut leat suddjejuvvon sisabahkkemiid vuostá mat sakka sáhttet rievdadit eanadaga mihtilmasvuoda dahje váikkuhit dasa. Mánggat fysalaš sisabahkkemat, earret muhtumat mat leat definerejuvvon suodjalanlhkaásahusas, leat gildojuvvon. Spiehkastagat gustojit earret eará visttiid, rusttegiid ja ráhkadusaid bajásdoallamii ja bálgáid, máđijaid, roviid ja šalddiid bajásdoallamii ja áiddiid ja rusttegiid bajásdoallamii ja ceggemii ja dálá luottaid bajásdoallamii. KLVO:s lea maiddái eanadoalloareálaid doaibma ja bajásdoallan ja Čorjávrrit-fápmorusttega doaibma ja bajásdoallan lohpi. Vejolaš sisabahkkengildosa láivudeapmi áítá suodjalanguovlluid ekovuogádaga ja masá áidalas luondduguovlluid vásáhusa. Maiddái huksendoaimmat suodjalanguovlluid olggobealde sáhttet váikkuhit eanadatvásáhussi. Fápmolinját mat mannet goappašiid guovlluid buohta leat ovdamearkan. Boahtteágiggis sáhttá leat sahka sihke ruvkedoaimmas ja bieggamilluin mat sáhttet váikkuhit suodjalanguovlluid mihtilmasvuhtii.

Strategija: Hálldašaneiseváldi galgá čuovvut suodjalanlhkaásahusaid ja eará áigeguovdilis lágaid sierralohpeohcamušaid meannudettiin. Suodjalanlhkaásahusa ulbmilparágrafa lea guovddážis hálldašaneiseválddi árvvoštallamis go meannuda sierralohpeohcamušaid suodjalanlhkaásahusas. Dát hálldašanplána lea maiddái vuodđu árvvoštallamis. Suodjalanguovlostivra ferte leat čeahppi buktit árvalusaid plánaide mat eahpenjuolga sáhttet čuohcat suodjalanguovlluide vai sáhttá unnidit vejolaš negatiivvalaš váikkuhusaid.

3.8.2 JOHTOLAT

Suodjalanárvvut: Šaddogeardi, fauna, eanadat

Suodjalanguovlluid suodjalanulbmili gullá dat ahte álbmot galgá beassat álkit olgonastit, eai ge dárbbaš nu olu teknihkalaš heiveheami. Suodjalanmearrádusaid olis galgá johtit várrugasat ja váldit vuhtii šaddogearddi, fauna ja kulturmuittuid.

Johtolaga viidodat suodjalanguovlluin lea obalohkái unnán, vuollil 500 fitnama jahkásačcat (2019 rádjai).

Eatnašat vázzet geasset bálgáid mielde, vaikko muhtumat maiddái dálvet vázzet čuoiganláhttuid mielde. Dat ii árvvoštallojuvvo guorbadit áktánasat šaddogearddi. Eai gávdno dieđut ahte dálá johtolat váikkuhivččii negatiivvalaččat faunai. Nuoskkideapmi johtolaga geažil ii ge leat váttisvuohtan suodjalanguovlluin dál.

Strategija: Gallededdjiid lohkama bokte muhtun áigodagain berre johtolaga viidodat suodjeguovlluin gozihuvvot. Berre maiddái árvvoštallat čađahit geavaheaddjiguorahallama gávnahit eanet gallededdjiid birra. Muđui orru suodjalanguovlluid johtolatkapasitehta leamen eanet go dálá geavaheapmi ja viidodat, ja danne ii oro váttis čađahit heivehandoibmabijuid mat sáhttet loktet gallededdjiid logu guovlluin gos háliidit eanet olbmuid fitnat. Dákkár doaibmabijut leat maiddái mielde láidesteamen olbmuid guovlluide mat girdet eanet johtolaga.

3.8.3 JOHTOLAT – GUORBAN JA EROŠUVDNA

Suodjalanárvvut: Šaddogardi, eanadat, kulturmuiittut

Šaddogardi guorbá johtolaga oktavuođas, juogo olbmot vázzet, sihkkelastet dahje vudjet mohtorfievruuin. Rievddada man olu johtolaga šaddogardi gierdá ovdal go guorbá. Šatthois danaseana ii báljo gierdda maidege ovdal go daļas jápmá, ja suoidneeana ges gierdá sakka eanet. Rievddada maiddái olu man olu nagoda látnjut. Dát fáddá lea máninnašuvvon fitnahnálddašanstrategijas mii lea suodjalanguovlostivrra ruovttusiidduin.

Strategiija: Galgá ráhkaduvvot hearkivuođaanalysa johtolatmáđijaide gos dat ovdal ii leat dakhkon. Ulbmil lea hehttet ođđa bálgáid ja luottaid, ja vejolaččat čađahit doaibmabijuid hehttet dálá luottaid eanet nohcamis. Aktivitehtaid mat guorbadit eatnamat, berre ráddjet dakko gokko sáhttá. Jus guorbá ja/dahje erodere, de ferte álggahit doaibmabijuid divodit ja/dahje nannet áigeguovdilis sajjid. Leat dakhkon moadde doaibmabiju vuodjinluottas Bađaávžjis ja Gearbbeihiin. Dát fáddá lea máninnašuvvon 2017 doaibmabidjoraporttas mii lea suodjalanguovlostivrra ruovttusiidduin.

3.8.4 JOHTOLAT – MUOSEHUHTTIMAT

Fauna lea oppalaččat hearkkit muosehuhtimiidda bessen- ja čivganáiggis. Olu dain rukseslistejuvvon lottiin mat leat oidnon KLVO:s ja NLVO:s, dása gullet lidnu, jievjaskuolfi, vuoncáfálli ja jeaggehávut, dárbbasit ráfi bessen- ja eallinguovlluin. Maiddái olu dain eará registrerejuvvon loddešlágain leat hearkkit muosehuhtimiidda bessenáiggis (Wegener, 2014). Suodjalanláhkaásahus gieldá ceggemis ođđa visttiid ja rusttegiid, muhto leat moadde spiehkastaga. Danne eai leat jáhkrimis muosehuhtimat mat gusket ođđa doaibmabijuide, njuolga váttisuohtan. Geaseheapmi rusttegiid ja visttiid bajásdoallama dahje doaimma oktavuođas, sáhttá muosehuhttit, aŋkke bievlaáigodagas go fauna lea hearkkit. Seamma guoská maiddái boazodoalu vuodjimii.

Strategiija: Dárbbashaš geaseheapmi, beroškeahtá leaš dal geaseheapmi visttiid dahje rusttegiid bajásdoallanbargguid oktavuođas, de berre geahččalit geasehit dálvet – áinnas ovdal njukčamánu 1.b. vai minimere fauna muosehuhtima.

3.8.5 VESÁLUVVAN

Suodjalanárvvut: Šaddogardi

Ovdal geavahuvvojedje johkadearpmit Bađaávžjis lágjoeanan, muhto dál leat johkadearpmit klassifiserejuvvon vuovdeeanan. Almmatge rievddada vesáluvvan dálá eanadaga ja šladjačoahkkádusa muhtun muddui.

Strategiija: Álggahit doaibmabijuid divodit dihto boares niittuid. Láhčit dili murremii vuovdeareálain mat heivejít dasa.

3.8.6 VÁILEVAŠ MÁHTTU

KLVO ja NLVO suodjalanguovlluin leat luonduárvvut muttágít dahje unnán kártejuvvon (2019 rádjai). Váilot erenoamážit luonduuhámiid šladjaregistreremat ja kártemat ođđa metodaid mielde. Dát dakhá ahte hálddašaneiseválddis lea ráddjejuvvon máhttuvođdu man sáhttá geavahit hálddašeampis, juoga mii sáhttá dagahit hástalusaid máhttuvođot hálddašeampái. Olu registerematt leat boarrásat, muhto daid ii galgga dan geažil atnit unnit dehálažzan.

Kulturmuiittut leat kártejuvvon. Lea vejolaš ahte máŋggat áitagat leat maiddái áigeguovdilat vejolaš kulturmuiittuide. Seailluhit «kulturmuiittuid mat muitalit sámi boazodoalus ja mearrasámi ja kvena

geavaheami guovllus» lea okta suodjalanulbmiliin, muhto fylkkagielda ja Sámediggi leat hálldašaneiseválddit.

3.8.7 DÁLKKÁDATVÁIKKUHUSAT

Dálkkádatrievdamat leat okta dain mat áitet luonduhámiid ja šlájaid buot ekovuogádagain. Váikkuhusat leat mánnašuvvon earret eará doaibmaplás Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene (Dálkkádat- ja birasdepartemeanta, 2019).

Dálkkádatrievdamiid muhtun negatiivvalaš váikkuhusat:

- *Dálkkádatavádagat rivdet oalle jođánit, ja šlájat fertejít sirdit dahje heivehit iežaset dasa.*
- *Eanet negatiivvaleabbo váikkuhusat áitojuvvon šlájaide ja luonduhámiide, erenoamážit badjosin ja Árkthis.*
- *Muhtun vieris šlájat ožzot buoret eavttuid, ja dát sáhttá eretduvdit lunddolaš šlájaid ja dagahit eanet saji dávdaorganismmaide jna.*
- *Kultureanadaga eanet vesáluvvan.*
- *Eanadatrievdamat ja luonduhámiid váikkuhusat uđđasa ja dulvvi bokte jna.*
- *Lieggasat čáhci sáivačázis, rittus ja ábis mii váikkuha sirdimii ja buvttadeapmái.*
- *Bibmosiid eanet golgan, eanet partihkkalat ja unnit čuovga čuovgá čázis (sáivačázis ja sáltečázis), mearra suvru eanet mii váikkuha šlädjačoahkkádussii, biologalaš buvttadeapmái ja biebmogollosiidda.*

Doaibmaplás oassin leat addon vuordámušat dasa ahte hálldašaneiseválddit galget mánnašit ja giedħallat dán fáttá hálldašanplána bokte ja goziheami galgá lágidit nu ahte váikkuhusaid sáhttá fuobmáit ja eastadit negatiivvalaš váikkuhusaid dikšuma ja divodandoibmabijuid bokte omd. nješšiin.

Suodjalanguovllut iešalddis leat liigeguowlun dálkkádatrievdamiid negatiivvalaš váikkuhusaid vuostá, earret eará dakko bokte ahte guovllut mat leat lunndolaččat ja áidalasat gos eai leat stuorát sisabahkkemat, doibmet beaktilis karbonavuorkán (Bartlett, Rusch, Kyrkjeeide, Sandvik og Nordén, 2020). Dát bealit mat gusket Bađaávžái ja Gearbbehii ja Návetvuomis, eai leat konkrehta árvvoštallojuvvon, muhto lea cielggas ahte dát máhettu addá lassi dimenšuvnna suodjalanguovlluid hálldašeapmái, erenoamážit ulbmilii ahte eanadat galgá ollislaččat seailluhuvvot lunndolaš vuogádahkan gos eai leat stuorát sisabahkkemat ja rievdadusat. Lea maiddá nu ahte áidalas luonduvuogádagat addet veahá buoret vuostálastinnávccaid ja heivehanvejolašvuodžaid.

Eai leat dahkkon konkrehta árvvoštallamat dálkkádatrievdamiid vurdojuvvon dahje identifiserehahti váikkuhusain dálkkádatrievdamiin Bađaávžis ja Gearbbehii ja Návetvuomis. Min árvvoštallan lea ahte vurdojuvvon dálkkádatrievdamiid váikkuhusaid dušše veahá sáhttá giedħallat suodjalanguovlostivrra hálldašandásis. Dál dáidá leat unnán doaibmi máhettu ja reaidut hálldašeamis, ja mii dárbbašit veahá áiggi hákhat máhettu dán birra.

Strategija: Ráhkadir máhuttostrategija- ja doaibmaplás báikkálaš dálkkádatváikkuhusaid ja daidda heiveheami birra. Dán sáhttá dahkat seailluhanulbmiliid ráhkadeami oassin. Konkrehta árvalusat SNO:i gozihandoibmabijuid ja čuovvoleami birra ja ain čađahit dikšun- ja/dahje divodandoaimmaid mat leat mielde eastadeamen negatiivvalaš váikkuhusaid ja/dahje mat addet dálkkádatheivehallama. Konkrehtalaččat Bađaávžis ja Gearbbehii ja Návetvuomis – nannet/divodit vuodjinluottaid ja/dahje guorbamiid, šaddogearddi dikšun ja niittuid čorgen.

4 HÁLDDAŠANULBMILAT JA GÁHTTENULBMILAT

4.1 Badaávžzi ja Gearbbeiid ja Návetvuomi suodjemehciid hálldašeami ulbmil

Hálldašanulbmil lea oktasašdoaba váldomihtomeriide mat gusket suodjalanguovlluide. KLVO ja NLVO váldoulbmil lea seailluhit luondu- ja kulturárvvuid mat leat suodjalanguovlluin. Njuolggadusat ja mearrádusat galget fuolahit ahte dat olahuvvojit sihke oanehat ja guhkit áiggi vuollái.

Sihke KLVO ja NLVO váldohálldašanhástalus lea hehttet sisabahkkemiid mat sáhttet rievadatit eanadaga mihtilmasvuoda, dahje sisabahkkemiid mat váikkuhit šláddjivuhtii dahje eará suodjalanárvvuide guovlluin.

Hálldašaneiseváldi galgá iežas barggus fuolahit

- ráhkadir dárbašlaš plánaid ja čaðahit doaibmabijuid mat devdet suodjaleami ulbmila
- aktiivvalaččat ovttasbargat eaiggádiiguin, geavaheaddjiberošteddjiiiguin ja vuogatvuodalaččaiguin vai loktešii ja sihkkarasttášii kvalitehtaid guovlluin
- movttiidahttit aktiivvalaččat geavahit guovlluid suodjalanulbmila ja mearrádusaid rámmaid siskkobalde
- addit suodjalanguovlluid báikegottiide vejolašvuoda konstruktiiivvalaččat leat mielde hálldašeamen ja ovdánahttimin guovlluid ja fálaldagaid mat gusket guovlluide
- bearráigeahččat ahte geavaheapmi ii dagat bistevaš negatiivvalaš rievadusaid guovlluin
- hehttet teknihkalaš sisabahkkemiid ja eastadit ja divvut guorbamiid mat šaddet geavaheamis

4.2 Gáhttenulbmilat

Gáhttenulbmilat definerejít danili mii suodjalanguovllu luonddukvalitehtas galggašii leat.

Gáhttenulbmilat galget leat mihtidahttit ja registrerejuvvot NatStatii, Birasdirektoráhta suodjalanguovlluid fágavuogádahkii. Fágavuogádat lea suodjalanguolvoháldahusa, SNO ja guovddáš eiseváldiid oktasaš diehtovuođđu. Goziheami boađus galgá cealkit lea go definerejuvvon areála luonddudilli buorre, muttát vai heittot, ja lea go gáhttenulbmil devdojuvvon. NatStata geahčadančoavddus addá bajlgova gáhttenulbmiliid logus, mihtiduvvon dilis ja maid váikkuhanfáktoriid hálldašaneiseváldi čuovvola.

Gáhttenulbmiliid galgá revideret dávjjit go hálldašanplána, nu ahte gáhttenulbmilat danne meannuduvvojit sierra doaibmabidjoplánas mas maiddái «dálkkádatheiveheapmi»-fáddá válđo vuhtii báikkálaš dásis.

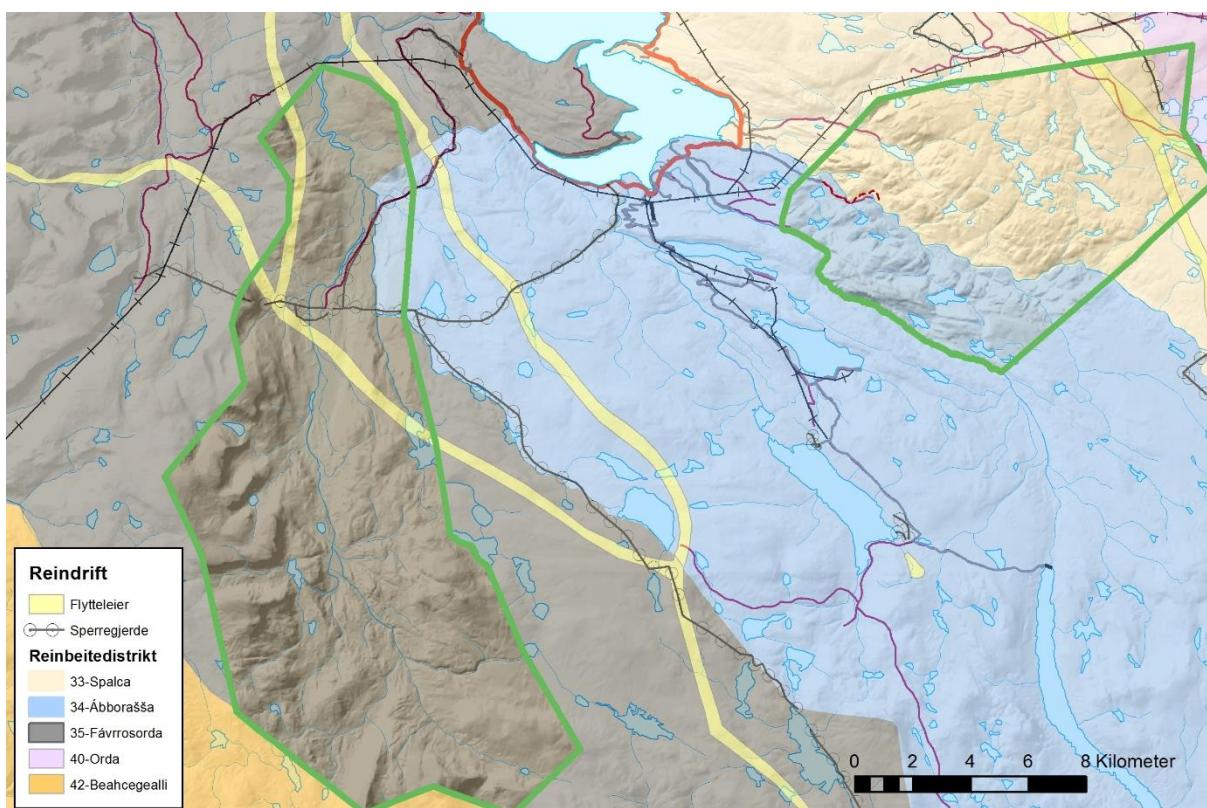
5 GEAVAHEADDJIBEROŠTUMIT JA GEAVAHANNJUOLGGADUSAT

5.1 Boazodoallu

5.1.1 STÁHTUS

Baðaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjaleapmi guoská mágga orohahkii. KLVO gullá eanemusat Spalcca (D-33) ja Ábborášša (D-34) orohagaide. Gitta nuortadavvin guoská su. 2 km² Ordda orohahkii (D-40). NLVO gokčá guovluid Fárrrosordda orohagas (D-35). Maiddái unna oasáš guoská Ábboráššii (D-34).

Dán kapihtala dieđut leat vižon rabas gálduin ja čoahkkimiin orohagaiguin ja/dahje sin orohatplánain.

Govus 11. Bajilgovva mo KLVO ja NLVO guoská golmma orohahkii. Gáldu: Kildena boazodoallokárta.

Orohat 33 Spalcca

Orohat 33 geavaha dan oasi suodjalanguovllus mii lea Baðajoga nuorttabealde, earret 2 km² gitta nuortan (orohat 40 gullá sin geasseorohahkii).

Doalloovttadagain lea guođohanáigi orohagas áigodagas njukčamánu 1.b. rájes gitta juovlamánu 31.b. rádjai. Giđđa- ja geasseguohatumat leat olles orohagas, ja čakčaguohatumat leat orohatrájá rájes lulás gitta Áidegurrii.

Spalccas ja Ábboráššas lea orohatáidi Baðajoga oarjjabealde. Orohaga nuorttabealde lea ges Spalcca ja Ordda orohatáidi. Spalccas eai leat gárddit eai ge barttat suodjalanguovlluin.

Orohat vuodjá mohtorsihkkeliiguin ja njealjejuvllagiiguin bieylan. Dálvet vudjet skohteriiuin. Baðajoga oarjjabealde lea mohtorjohtolat dušše áideguora vuodjima oktavuoðas. Muhtun siiddat geavahit helikopteriid, govddohatgirdiid ja fatnasiid.

Orohat 34 Ábborášša

Ábborášša geasseguohut lea olles guovlu KLVO:s Baðajoga oarjjabealde. Guottet orohagas dáhpáhuvvá guovllus Baðaávži–Čuoika. Guottetáigge lea orohat juhkkojuvvon guovtti jovkui. Nubbi johtá guotteteatnamii cuonománs, ja nubbi ges boahá guotteteatnamii mearkuma mañjá geassemánu loahpas. Čakčat boazu manná vuolládaguide. Orohat gullá maiddái oasážii NLVO:s nuortan. Suodjaleami ovabarggus lea čilgejuvvon ahte dan guovllu eanadat dakhá ahte boazu ii álo mana badjosiidda suodjalanrájá lahka, ja nu eai álo guoðo NLVO guovlluin.

Earret bajábeale namuhuvvón orohatáiddi Baðaávžis, de eai leat Ábboráššas gárddit suodjalanguovlluin. Orohaga mohtorjohtolat suodjalanguovlluin lea áibbas unnán.

Orohat 35 Fávrrosorda

Olles NLVO lea Fávrrosordda orohaga giðða- ja geasseguohumat. Orohat johttá giððat cuonománu loahpas ja leat guotteteatnamis Návetvuomis sullii cuonománu 1.b. Návetvuopmi bievlá árrat, ja ellui heive danne bures guohtut giððat doppe. Guottetáigi bistá sullii mánu. Boazu bissu Návetvuomis gitta mihcámáraid rádjai ovdal go johtá geasseguohumiidda davvelis.

Mearkumiin gerget dábálaččat čakčamánu gaskamuttus, ja eallu luitojuvvo ja nu johtá eret suodjalanguovllus dan mañjá.

Orohagas lea orohatáidi mii manná Návetvuomi rastá, ja gárdi ja mearkungárdi Sáivvas, guovdu suodjalanguovllu. Dáppe leat orohagas mánga guoðohanbartta. Orohatáidi manná suodjalanguovllus Sarvvesgorssas Buollángorssa guvlui.

Bieylan vudjet orohagas njealjejuvllagiiguin, vuosttažettiin dálá tráktormáðijain ráddjen dihtii eanabilideami. Čakčat guoðohit njealjejuvllagiiguin áideguora. Dálvet geavahit skohteriiid.

5.1.2 HÁLDDAŠANULBMILAT BOAZODOALLU

Hálddašanulbmilat boazodoallu

KLVO ja NLVO ferte geavahit boazodollui suodjalanulbmiliid siskkobealde. Hálddašaneiseváldi galgá, ovttas boazodoaluin ja eará eiseválddiiguin, láhčit dili nu ahte boazodoalu dálá geavaheami sáhttá seailluhit ja ovdánahttit boazodoalu ovdáneami mielde.

5.1.3 SUODJALANMEARRÁDUSAT MAT GUSKET BOAZODOLLUI

Boazodoallu regulerejuvvo boazodoallolága bokte. Jus boazodoalloláha šaddá vuostálagaid suodjalanguovlluid suodjalánláhkaásahusain, de suodjalánláhkaásahus manná láhkamearrádusaid ovddabeallái. Boazodoalus lea iežas historjjá geažil sierra riektestáhtus meahcgegeavaheamis. Suodjalánláhkaásahusain leat boazodollui addon sierra spiehkastagat earret eará mohtorjohtolagas. Seammás leat maiddái muhtun aktivitehtat ja doaibmabijut maidda boazodolluin ferte leat sierra lohpi hálddašaneiseválddis gustovaš suodjalánláhkaásahusaid mielde.

Dát mearrádusat suodjalánláhkaásahusas gusket boazodollui:

Báðaavžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci	Návetvuomi suodjemeahcci
<p><u>§ 3 Suodjalanmearrádusat 6. čuokkis Eanadat</u></p> <p>Eai galgga álggahuvvot doaibmabijut mat sáhttet rievadat suodjaluvvon eanadaga mihtimasvuoda. Galgá danne deattuhit doaibmabijuid oppalaš váikkuhusaid guovllus.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• bajásdoallat visttiid, ráhkkanusaid ja rusttegiid (čuokkis 1.2 a)• cegget čohkkengárddiid ja dárbbašlaš áiddiid (čuokkis 1.2 e) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none">• cegget visttiid, gárddiid ja rusttegiid mat leat dárbbašlaččat bargat bohccuiguin (čuokkis 1.3 e)• njeaidit boares visttiid, gárddiid ja rusttegiid ja cegget ođđa mat leat seamma stuorrát ja galget seamma atnui (čuokkis 1.3 i)• buoridit dálá máđijaid hálddašanplána mielde (čuokkis 1.3 j) <p><u>§ 3 Suodjalanmearrádusat čuokkis 6 Mohtorjohtolat</u> Oppalaččat gieldá mohtorjohtolaga.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit bealtafievrruiguin dálvet boazodoalu oktavuođas (čuokkis 6.2 d)	<p><u>§ 3 Suodjalanmearrádusat 1. čuokkis Eanadat</u></p> <p>Eai galgga álggahuvvot doaibmabijut mat sáhttet rievadat suodjaluvvon eanadaga mihtimasvuoda. Galgá danne deattuhit doaibmabijuid oppalaš váikkuhusaid guovllus.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• bajásdoallat visttiid, ráhkkanusaid ja rusttegiid (čuokkis 1.2 a)• cegget čohkkengárddiid ja dárbbašlaš áiddiid (čuokkis 1.2 c) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none">• cegget visttiid, gárddiid ja rusttegiid mat leat dárbbašlaččat bargat bohccuiguin (čuokkis 1.3 d)• buoridit dálá máđijaid hálddašanplána mielde (čuokkis 1.3 i)• njeaidit boares visttiid, gárddiid ja rusttegiid ja cegget ođđa mat leat seamma stuorrát ja galget seamma atnui (čuokkis 1.3 h) <p><u>§ 3 Suodjalanmearrádusat 6. čuokkis Mohtorjohtolat</u> Oppalaččat gieldá mohtorjohtolaga.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit bealtafievrruiguin dálvet boazodoalu oktavuođas (čuokkis 6.2 d)

<ul style="list-style-type: none"> • vuodjit fievruuin viežžat buohccán/roasmmohuvvan elliid (čuokkis 6.2 h) • geasehit fievruuin áideávdnasiid (čuokkis 6.2 i) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none"> • geavahit áibmofievru dahje bievlavuojániid, mat unnimusat bilidit eanadaga, boazobargguid oktavuođas dohkkehuvvon doaibmaplána vuodul (čuokkis 6.3 g)* * Suodjalanláhkaásahusas čuožžu «driftsplan», muhto dat lea jáhkkimis cállinmeattáhus man berre divvut. Boazodoallolágas geavahuvvo «orohatplána»-doaba. • vuodjit dálá máđijaid buorideami oktavuođas mat čuvvot hálddašanplána (čuokkis 6.3 j) 	<ul style="list-style-type: none"> • vuodjit fievruuin viežžat buohccán/roasmmohuvvan elliid (čuokkis 6.2 c) • geasehit fievruuin áideávdnasiid (čuokkis 6.2 i) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none"> • geavahit áibmofievru dahje bievlavuojániid, mat unnimusat bilidit eanadaga, boazobargguid oktavuođas dohkkehuvvon orohatplána vuodul (čuokkis 6.3 g)* * Čuokkis 6.3 g) suodjalanláhkaásahusas lea boastut ja galggašii čállojuvvot nugo dás. Hálddašaneiseváldi čuovvu sátnádeami dás. Bargu rievdadit suodjalanláhkaásahusa mearrádusa lea álgghuvvon. • vuodjit dálá máđijaid buorideami oktavuođas mat čuvvot hálddašanplána (čuokkis 6.3 i)
---	---

Čoahkkáigeassu

Dáid aktivitehtaid sáhttá bargat spesifiserejuvvon suodjalanláhkaásahusa spiehkastatmearrádusaid vuodul (nappo sierra lobi haga suodjalaneiseválddiin):

- Ráhkadit šalddiid ja cegget dárbbašlaš áiddiid.
- Dárbbašlaš vuodjin bealtafievruiguin boazodoalu oktavuođas dálvesiivun.
- Vuodjit fievruuin viežžat buohccán/roasmmohuvvan elliid.
- Geasehit áideávdnasiid.

Dát aktivitehtat sáhttet dáhpáhuvvat sierra sierralobi mielde suodjalanláhkaásahusa vuodul:

- Cegget visttiid, gárddiid ja rusttegiid mat leat dárbbašlaččat bargat bohccuiguin.
- Buoridit dálá máđijaid hálddašanplána mielde.
- Áibmofievrruid ja bievlavuojániid geavaheapmi boazodoalu oktavuođas dohkkehuvvon orohatplána mielde.

Čielggadeapmi mat leat dárbbašlaš gárddit ja rusttegat boazodoalus, gč. § 3 čuoggáid 1.3 d) Návetvuopmi ja 1.3 e) Bađaávzi ja Gearbbehé ferte dáhpáhuvvat buori dialogain boazodoaluin ja geahččat oktilaččat guoskevaš orohagaid doaibmaplánaiguin.

5.1.4 BOAZODOALU NJUOLGGADUSAT

BOAZODOALLOGEAVAHEAMI NJUOLGGADUSAT

Maidda vuodjimiidda gusket njuolgadusat?

Mohtorfievrruid geavaheami njuolggadusaide boazobargguid oktavuođas gusket dát

- muoraid ja eará muorraávdnasiid geaseheapmi nugo namuhuvvon boazodoallolága § 25:s
- vuodjin bargguid oktavuođas nugo johtin, vujeheapmi ja guođoheapmi
- vuodjin bearráigeahččat ja bajásdoallat boazodoallorusttegiid
- áideávdnasiid geaseheapmi áiddiide

Oppalaččat lea nu ahte buot vuodjin man ulbmil lea geasehit rusttegiid ja ávdnasiid, berre dáhpáhuvvat dalle go unnimusat vahágaattá eatnama, namalassii eanemus lági mielde dálvesiivun dahje helikopteriin.

Geaidda gusket mohtorjohtolaga njuolgadusat?

Vuodjinlohipi dahje áibmofievrruid geavaheapmi mii guoská boazodollui, guoská daidda olbmuide geat áiggis áigái leat registrerejuvvon boazodoallin ja leat boazoeaggádat. Njuolgadusat gusket maiddái boazodolliid vuollil 18-jahkášaň mánáide. Vuolábealde leat guokte molssaeavttu mat aiddostahttet geaidda njuolgadusat gusket:

- Molssaeaktu 1
Olbmuide geat barget boazodolliid ovddas, ii guoskka boazodoalloriekti (gč. Eanandoallo- ja biebmodirektoráhta reivve). Jus vuodjin galgá leat lobálaš, de ferte sus maiddái leat sierra sierralohpi.
- Molssaeaktu 2
Maiđdái olbmuide geat barget boazodolliid ovddas, muhto ieža eai leat boazodoallit (verddet), ja geain lea mielde čálalaš šiehtadus siidoassejođiheddjiin dahje orohatjođiheddjiin, gusket dát njuolgadusat nu guhká go son konkrehta veahkeha boazodoalus.

Vuodjin galbmon eatnamis

Dárbbashaš vuodjin suodjalanguovlluin galbmon eatnamis beatalfievruiguin boazobargguid oktavuođas lea lohipi suodjalanhkáásahusa mielde § 6.2 d) Bađaávži ja Gearbbehét ja § 6.2 c) Návetvuopmi. Li dárbbashuvvo danne lohipi dákkár vuodjimii. Olbmuin geat barget boazodoalli ovddas, muhto eai leat alddis bohccot (verddet), ferte leat mielde šiehtadus barggaheddjiin vai vuodjin lea lobálaš.

Áibmofievrruid ja bievlavuojániid geavaheapmi

Áibmofievrruid ja bievlavuojániid geavaheapmái boazodoalus ii leat addon oppalaš spiekastat mohtorjohotlatgildosis suodjalanguovlluin, ja dan galgá danne ohcat.

Áibmofievrru dahje bievlavuojániid geavaheapmái boazobargguid oktavuođas sáhttá addit lobi, gč. dohkkehuvvon orohatplána vuodul, gč. § 6.3 g) Bađaávži ja Gearbbehét. (Dákkár mearrádus ii gávdno Návetvuomi suodjalanhkáásahusas. Dat lea báhcán boasttuvuoda geažil, ja hálldašaneiseváldi meannuda danne áššiid Návetvuomis mat gusket § 6.3. g) Bađaávži ja Gearbbehéid LVO suodjalanhkáásahussi seamma láhkai go Bađaávži ja Gearbbehéid LVO:s.)

Praksisas dat mearkkaša ahte **orohaga iežaset plánat dat biddjojit vuodđun meannudit mohtorjohtolaga sierralobiid**. Orohatplánain galget leat dieđut nugo namuhuvvon boazodoallolága § 62 3. čuoggás.

Suodjalanguovlluid hálldašaneiseváldiin galgá iežaset njuolgadusaid vuodul leat vejolašvuhta árvvoštallat lea go mohtorjohtolat maid orohat lea plánen, dakkár mii ii vahágahte luondu- ja suodjalánrvvuid. Orohaga ja suodjalaneiseváldi buorre dialoga ja praktikhalaš ovttasbargu barggadettiin plánain lea deháláš ja álkidahtá áššemeannudeami olu. Orohatplánat eai iešalddis atte sierralobi, muhto ođasmahttojuvvon ja dohkkehuvvon orohatplánat main leat dárbbashaš dieđut sáhttet geavahuvvot vuodđun árvvoštallat ja meannudit sierralohpeohcamuša suodjalanhkáásahusa vuodul.

Plánejuvvo praksis mas addojit lobit mángga jagi badjel mat čuvvot orohatplána bisteavašvuđa. Jus vuodjindárbu rievđá, ja nu maiddái orohatplána, de ferte lobi ođasmahttit suodjalanhkáásahusa vuodul. Dalle orohat sádde iežas plána, ja hálldašaneiseváldi meannuda dan ovdal go orohatstivra dohkkeha dan.

Áideávnasiid geaseheapmi.

Mohtorjohtolat geasehit áideávdnasiid lea lohpi § 6.2 i) Baðaávži ja Gearbbehaf ja § 6.2 i) Návetvuopmi vuodul.

Vuodjit fievruiin viežzat buohccán/roasmohuvvan elliid

§ 6.2 h) Baðaávži ja Gearbbehaf ja § 6.2 f) Návetvuopmi vuodul lea lohpi fievruiin viežzat buohccán/roasmohuvvan elliid vulos.

Mohtorjohtolat mas ferte leat sierra sierralohpi sihke galbmon eatnamis ja bievelan:

- Ávdnasiid geaseheapmi (earret áideávdnasiid geaseheapmi lea lohpi § 6.2 bustávva g) vuodul Návetvuomis)
- Rusttegiid ja bargiid geaseheapmi oðða visttiide
- Geaseheapmi visttiid bajásdoallama oktavuoðas

Geasehanohcamuš oðða visttiid oktavuoðas galgá vuosttažettiin meannuduvvot oktanaga huksen-/rusttetohcamušain. Ávdnasiid ja rusttegiid geaseheapmi galgá eanemus lági mielde dáhpáhuvvat dálvesiivun dahje geasehit helikopteriin vai gáhtte eatnama guorbamis buoremus lági mielde.

Dálá máðijaid buorideapmi hálddašanplána mielde

Lea ovdal geahčaluvvon buoridit máðijaid Baðaávžiis prošeavttain 2017:s. Hálddašaneiseváldi kárte suodjalanguovlluid erošuvnna ja guorbama, ja dán barggu máhttovuoððu galgá adnojuvvot vuodðun árvvoštallat dárbbu guorahallamiidda sierra doaibmabidjoplánas. Dálá vuodjinluottaid mat leat namuhuvvon erenoamážit dán pláanas, lea áigeguovdil buoridit (geahča kapihtala bágald ja máðijaid birra).

5.1.5 VUODJINLUOTTAT – BOAZODOALU DOAIBMALUOTTAT

Dálá vuodjinluottat suodjalanguovlluin leat luottat mat vuosttažettiin geavahuvvojít dárbbašlaš geaseheapmái boazobargguid oktavuoðas. Muhtun sajiin leat luottat dakkárat ahte oalát dahje belohakhii ii sáhte vuodjit dakko go leat vudjon jeaggái dahje lea smilčciin. Dát dagaha ahte ráhkaduvvojít oðða luottat dákkár sajiid meattá. Eanet guorbamat ja erošuvdna ja vej. eanet luottat ii leat sávahahti danne go dat sáhttá rievadagit eanadaga ja dagahit ekologalaš váikkuhusaid ellide ja šattuide.

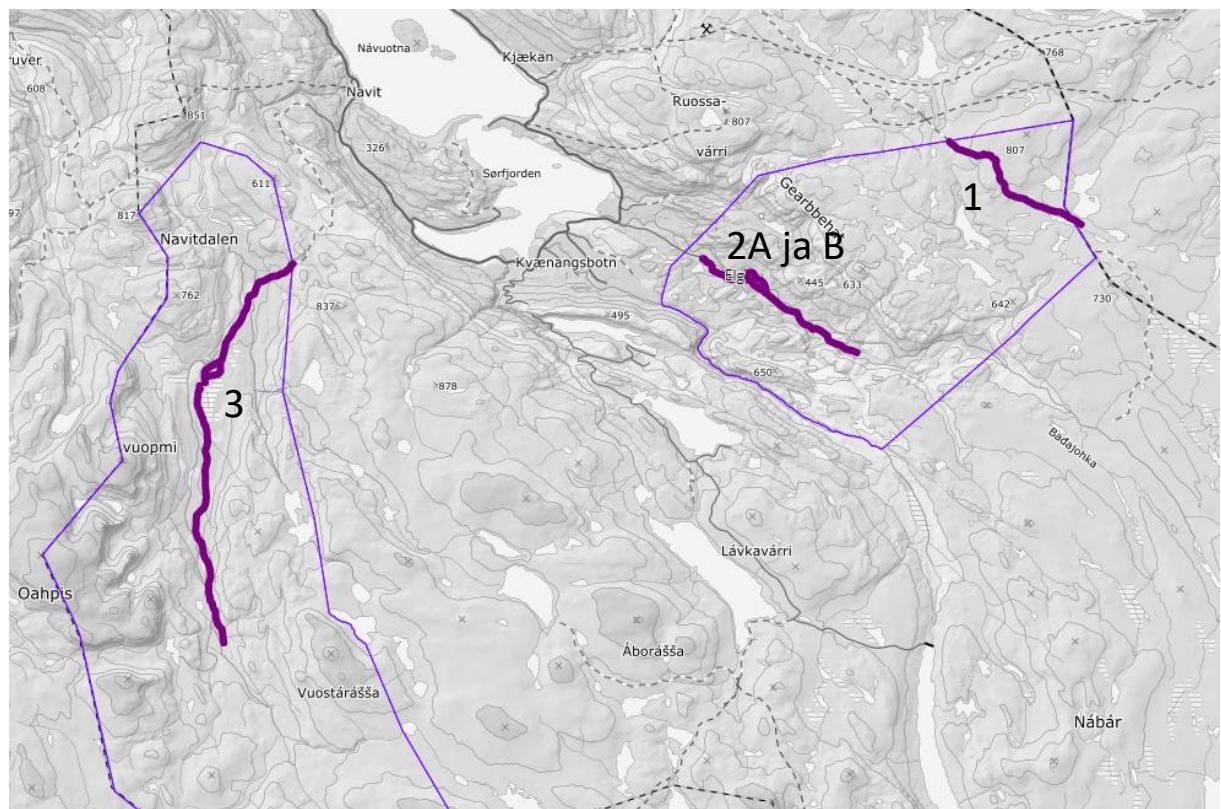
Mearrádusat § 3 čuokkis 1.3 j) Návetvuopmi ja 1.3 j) Baðaávži ja Gearbbehaf leat ráhkaduvvon vai sihkkarastá vejolašvoða sihke divvut ja nannet dálá luottaid guovllus. Ulbmilin addit sierralobi buoridit dálá vuodjinluottaid lea eastadir oðða luottaid, dárbbašmeahttu erošuvnna ja addit sihkkarvuða geavaheddiide. Sáhttá maiddái álggahit doaibmabijuid divvut dálá vahágiid. Dat mearkkaša ahte fásta vuodjinluottat galget leat mielde hálddašanplánas, ja ahte luottat maid áigu geavahit, galget boahtit ovdan hálddašanplána kárta.

Ulbum lea kanaliseret eanaš bievlavuodjima boazodoalus fásta vuodjinluottaide mat girdet johtolaga ja maiddái nanosmahttit eanadaga dakko gokko vuodjinluottat leat dipmát sajiin. Dan sáhttá ovdamearkka dihtii dahkat go bidjá geofierpmi/roviid dakko gokko vuodjinluottat leat dipmát sajiin. Eará doaibmabijut sáhttet leat unnit vuodjin hearkkes áigodagain, rievadagit luotta, rievadagit vuodjindábiid ja/dahje buorebut geavahit luottaid. Dása gullá maiddái dat ahte orohat ja ovttaskas boazodoallu válðá ovddasvástádusa geahpedit vuodjinvhágiid buoremus lági mielde.

Dálá vuodjinluottat leat luottat mat leat kártii tevdnejuvvon čáhppes čuokkeslinnjáin 13. govvosis. Eatnašat leat registrerejuvvon áibmogovaid vuodul. Ohcamušain doaibmabijuide luottaide earret dánláganat, de ferte hálddašaneiseváldi árvvoštallat čaðahit eanet guorahallamiid ja detaljeremiid iežaset doaibmabidjoplánaid bokte.

Govva 5. Geahčaleamen nannet vuodjinmáđija Bađaávžis ja Gearbbeiin. Govven: Rune Benonisen.

Govus 12. Govus čájeha máđijaid/luottaid mat leat definerejuvpon «dálá máđijat» suodjalanláhkaásahusa vuodul.

5.2 Astoáigegeavaheapmi

Hálddašanulbmilat astoáigegeavaheapmi.

Baðaávžžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis galgá láhčit dili olgostallamii ja lustadoaimmaide, muhto ii nu ahte dat čuohcá suodjalanárvvuide

5.2.1 JOHTOLAGA JA GEAVAHEAMI STÁHTUS

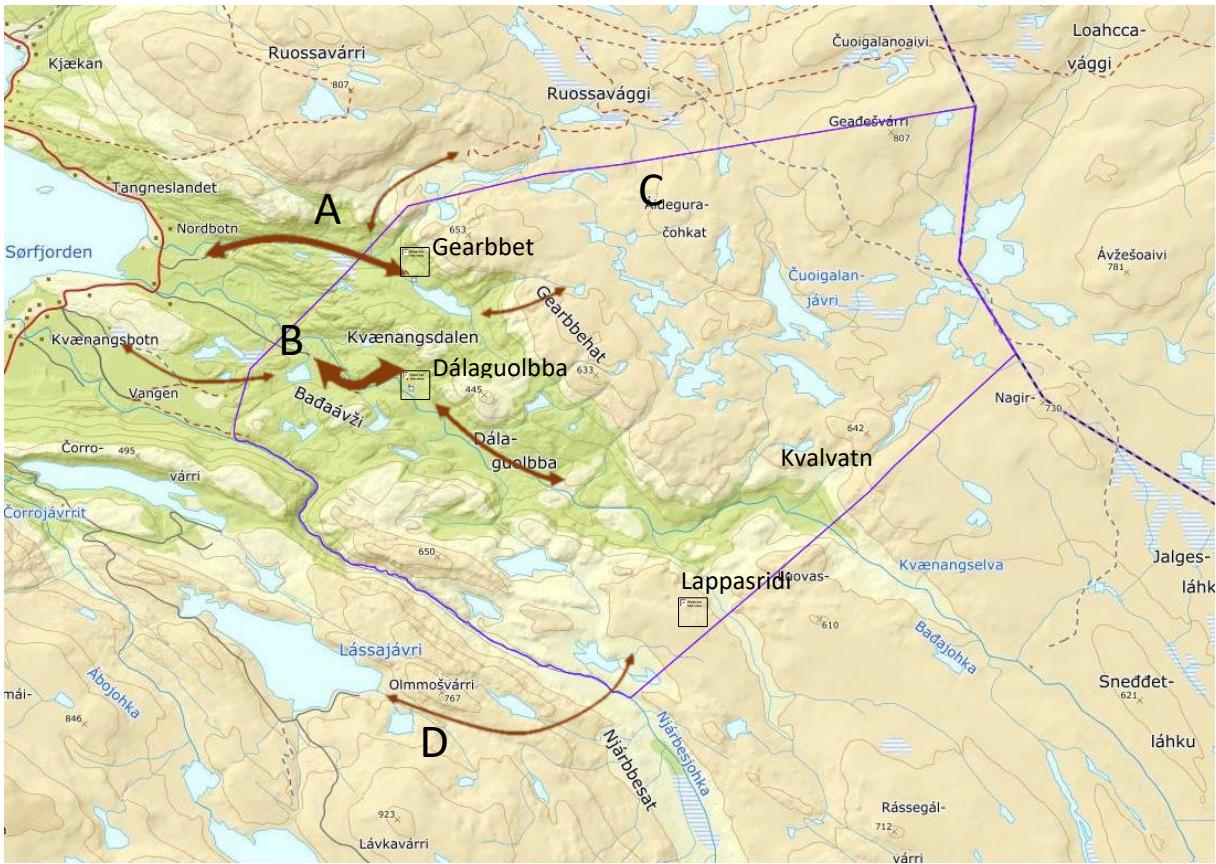
Johtolaga ja geavaheami stáhtus lea vuđolačcat čilgejuvvon fitnanhálddašanstrategijas. Máhttu olgostallanjohtolaga birra lea dehálaš áddet ovttaskas hálddašandoibmabiju duogáža, nu ahte mii atnit dehálažan ahte čilgehus lea maiddái hálddašanplánas.

Hálddašeamsis earuhuvvo organiserejuvvon johtolat ja ii-organiserejuvvon johtolat.

Organiserejuvvon johtolat: *Johtolat adnojuvvo organiserejuvvon go olmmoš, searvi, doaibma dahje sullasaš lea plánen, koordineren dahje lágidan aktivitehta oasseváldiide – aktivitehta mii geardduhuvvo dahje aktivitehta mii lea almmuhuvvon/márkanfievrriduvvon ovdagihtii. Dát guoská earret eará poasttaid bidjamii tuvraorienterema ja alášvázzima várás, valáštallandoaluide, stuorát tealtáleairraide oanehis áigái ja hárjehallamii stuorát joavkkuin.*

Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci

Baðaávžžis ja Gearbbeiid topografiija ja eanadat dakhá ahte johtolat lea oalle čalmmus. Johtolat čuovvu ávžžiid, ja ávžžiin leat dološ máđidjat ja bálgát.

Govus 13. Čájeha mo geassegeavaheapmi dáhpáhuvvá Bađaávžis.

Geassegeavaheami váldodovdomearkkat leat čájehuvvon 14. govrosis bajábealde.

- A. **Gearbbet.** Eanaš johtolat dán guovllus vuolgá vuolgiinsajis meahcceluoddageažis Nordbotnis ja čuovvu dološ heastamáđja bajás ávžjis. Luodda lea oalle boaris, muhto mii diehtit ahte dat ráhkaduvvui su. 1910:s, dalle go čorgejuvvui 100 mehtera juova čađa. Go joavdá bajás, de oaidná ávžji. Dás manná ráhkaduvvon bálggis Gearbbet-bartii (Stáhtauvodi láigoħa). Mátki lea 5 km.

Lea maiddái veahá johtolat bajás Mittajávrái dahje viidáseappot váriide davvin suodjalanguouvlluin. Lea dasa lassin veahá johtolat ráhkadusluottas várrái. Dán luotta geavaha ee. sihkkelastingilvu Offroad Finnmark, muhto ii mana njuolga suodjalanguouvlu čađa.

Mis eai leat čielga logut geavaheami viidodahkii Gearbbet-guovllus. Mii diehtit ahte Gearbbet-bartta gaskamearálaš láigohanjándoriid lohku juohke jagi lea leamaš 100 manjimuš jagiid. Ostojuvvorit maiddái bivdokoarttat su. 190 jándorii dán guovllus. Dasa lassin olbmot murjejit ja vánddardit. Jákkipis lea galledemiid lohku gaskal 200 ja 500 geasset.

- B. **Bađaávži.** Olu johtolagas suodjalanguouvlluide vuolgá meahcceluoddageažis mii vuolgá Myrdalas Jorbajárjogažii (3,5 km). Jus dát luodda lea heittot dahje gitta, de johtolat sáhttá álgít Vangenveien/fylkkaluotta luoddaearus (sahenrusttega lahka), čuovvu meahcceluotta ja heastamáđja/bálgá Limpastuai (4 km) ja dasto Jorbajárjogažii (2 km). Jorbajárjogažis manná dološ heastamáđji Dálaguolbanii. Dološ luodda lea belohahkii bávkaluvvon báktái ja lea iešalddis masá dego kulturmuitu. Dološ luodda nohká gálahahkii Lilleøya buohta barttaid nuppe bealde. Eatnašat vázzet danne heanġášalddi rastá ja Bađajoga davábeale manjimuš 2 km.

Lea maiddái veahá johtolat bajás ávžjis Stuoragoržái ja viidáseappot ávžji mielde bajás váriide davin.

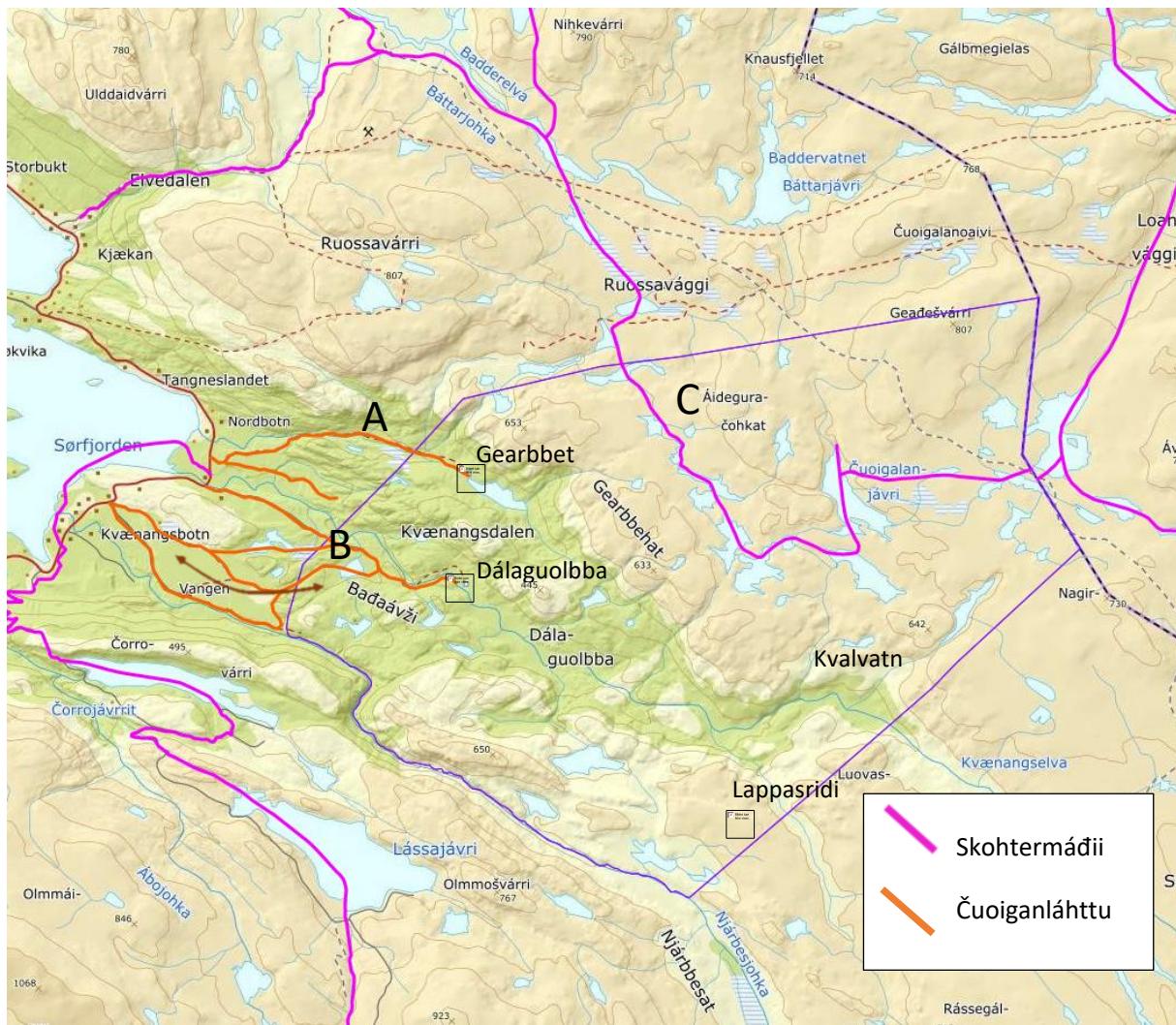
Eai leat čielga logut geavaheami viidodahkii Baðaávžži-guovllus. Gaskamearálaš láigohanjándoriid lohku Dálaguolbanis (Stáhtavuovdi) lea leamaš 50 juohke jagi. Ut i NORD čájeha fitnanregistererema mas lea su. 100 fitnama jagis. Lea bivnnut bivdit Baðajogas, ja vuvdojuvvojit gaskamearálaččat 320 jándorkoartta ja 30 jahkekoartta. Oppalaččat navdit mii fitnamiid lohku leat gaskal 300 ja 500 geasset.

- C. **Várit davvin suodjalanguovllus.** Guovlu gos johtet guollebivddu dahje smávvafuođđobivddu oktavuođas. Johtolat dán guvlui boahtá dábálaččat Nordbotnis/Gearbbetvuomi, Baðaávžži bokte dahje Báttárbađas su. 20 km davvelis.

Ii leat olu johtolat. Mii navdit váile 100 fitnama jagis.

- D. **Várit lullin suodjalanguovllus.** Guovlu gos johtet guollebivddu dahje smávvafuođđobivddu oktavuođas. Johtolat dán guvlui boahtá Baðaávžži, dološ luotta Vangenis dahje ráhkadusluotta ja Lássajávrri bokte. Mátkegeahči sáhttá ovdamearkka dihtii leat Lappasridi-barta.

Ii leat olu johtolat. Mii navdit váile 100 fitnama jagis.

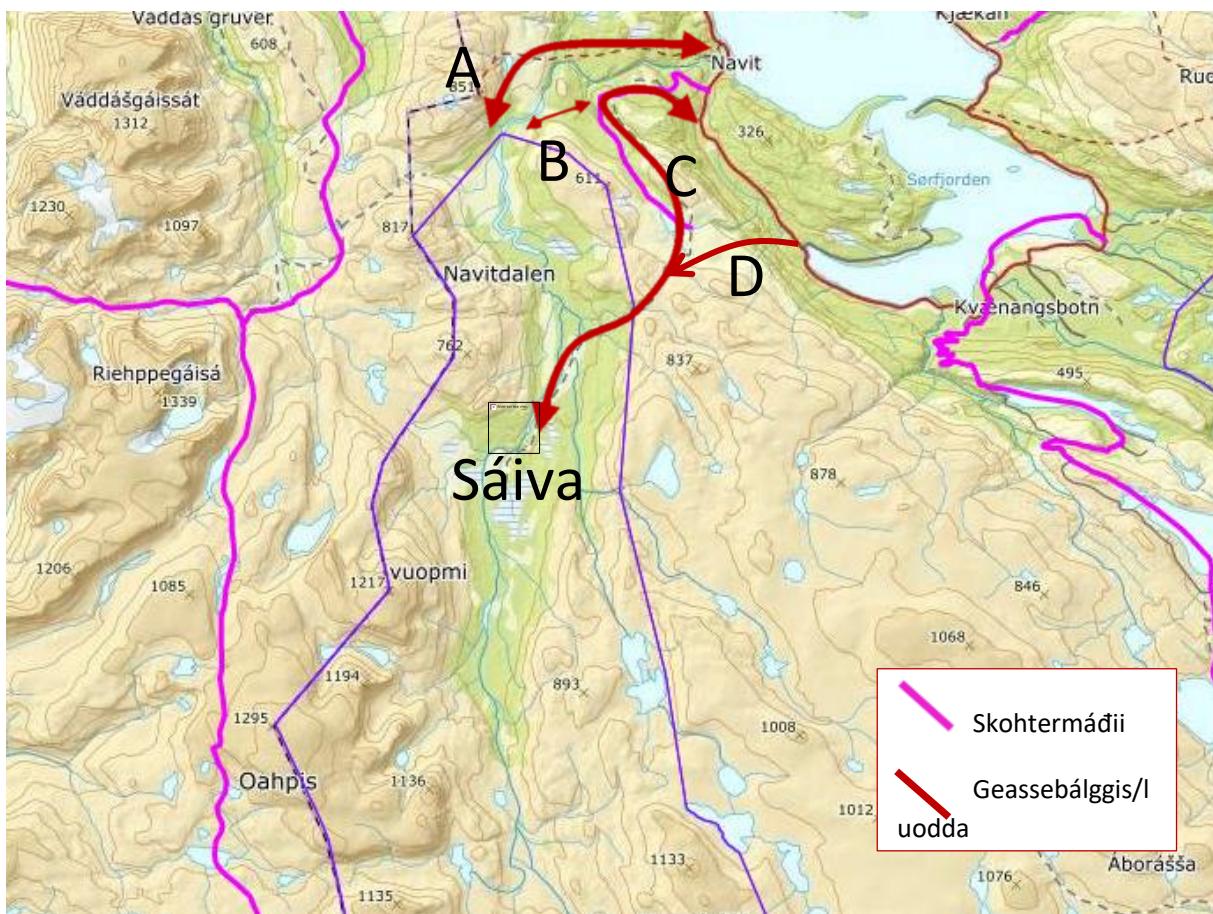

Govus 14. Čájeha mo dálvegeavaheapmi dáhpáhuvvá Baðaávžis.

Dálvegeavaheapmi lea čájehuvvon 15. govvosis bajábealde.

- Gearbbet.** Skohteriin vudjet čuoiganláhttuid bartta lusa. Ii leat olu johtolat.
- Báðaávži.** Vudjet láhttuid mat mannet ee. Dálaguolbanii. Limpajávris (suodjalanguovllu olggobealde) leat registrerejuvvon 450 fitnama áigodagas 2018–2019. Leat eanaš báikkálaš olbmot. Láhttut vuddjojuvvojit dábálaččat gitta njukčamánu 15.b. rádjai.
- Várit davvin suodjalanguovllus.** Dáppe lea rabas skohtermáđii mii vuolgá/nohká Báttárbaðas, Buvruuonas, Geahkkánis ja manná Gávvaávžái, Dálbmeluktii ja Lákkvuonbahtii. Ii leat dihtosis man stuoris johtolat lea, muhto mii navdit dan leat vuollil 300 fitnama áigodagas ođđajagimánus miessemánnui.

Návetvuopmi – dálvet ja geasset

Govus 15. Tevnet mo geasse- ja dálvegeavaheapmi dáhpáhuvvá Návetvuomis.

Johtolat Návetvuomis dáhpáhuvvá eanaš davvin guovllus. A lea álgovuolggalaš bálggis, mii vuolgá Návetgoržjis ja manná Návetjoga davábeale ja nohká heangášaldái mii lea suodjalanguovllu davábealde.

Manná ráhkadusluodda Návetmuotkkis (B), mii lea leamaš válđovuolginsadji guvlui boazodollui ja earáide geain lea riekti geavahit luotta. **Dát luodda lea giddejuvvon dábálaš johtolahkii, ii ge adnojuvvo tuvraluoddan.** Luodda D lea dološ bálggis Sørfjordbotnis Návetvuopmái. Dát lea ođđasit merkejuvvon 2019:s.

Lea maiddái vejolaš beassat guvlui go čuovvu ráhkadusluotta Váddásis (Ráissas) Návetvuopmái juogo fápmolinnjá/heangášalddi buohta dahje muotkki badjel Meastogáissá davábealde.

Leat maiddái skohtermáđijat birra Návetvuomi. Ii oktage dáin mana guvlui, ja topografiija ja gaska dahká ahte dát hárve váikkuha johtolahkii Návetvuomis.

Johtolat mii guoská bivdui ja eará olgostallamii lea ráddjejuvvon Návetvuomis. Lea váttis meroštallat, muhto eai leat badjel 100 jahkái. Eanaš johtolat lea guovllu davábealde.

5.2.2 NORGGA ÁLBMOTMEAHCIT-MEARKAGÁLVU

Lea ráhkaduvvon sierra mearkagálvostrategiija ja visuála identitehta Norgga álbmotmehciide. Konsepta lea čilgejuvvon ná:

Luonddus lea dehálaš sajádat norgalaččaid álbmotsielus. Mis badjána mokta goargnut smávva ja stuorra váriide, vásihit jaskatvuoden ja dovdat guoskkakeahtes luondu fámu. Álbumotmeahcit leat min čábbámus luondu, ja daid galgá vásihit ja seailluhit. Álbumotmeahcit, buot suodjalanguovllut, fitnanguovddážat ja álbumotmeahccefilit ja -gielddat galget leat sihke vásáhusaid doallogodadi ja čájehit fuolahusa gallededdjiide ja lundai. Oððja ja čohkkejeaddji identitehta rahná vejolašvuodaid oððja vásáhusaide, álkidahttá fitnamiid ja lokte máhtu luondu birra. Ovtas seailluhit mii dan čábbámusa mii mis lea.

Dán mearkagálvvu oktavuođas leat ráhkaduvvon iešguđetlágan reaiddut ja bagadusat.

Hálddašaneiseváldin mis lea ovddasvástádus čuovvolit dáid. Dat addá alla kvalitehta infrastruktuvrii ja materálalide ja áiggi mielde buorebut seailluhit suodjalanárvvuid.

5.2.3 SUODJALANMEARRÁDUSAT MAT GUSKET JOHTOLAHKII JA ASTOÁIGEGEAVAHEAPMÁL.

Dás namuhuvvo vuosttažettiin mohtarkeahes johtolahkii.

Badaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci ja Návetvuomi suodjemeahcci

Mearrásusat mat gusket johtolahkii suodjalanlákhaásahusain, leat ovttaláganat goappašiid suodjalanguovlluid várás.

Ulbumilmearrásusat (§ 1) aiddostahttojuvvo ahte «Álbumot galgá beassat vásihit luondu ja eanadaga go olgonastet luonduuustilaččat ja ovttageardánit, ii ge dárbbášuvvo olu teknikhkalaš heiveheapmi.»

§ 3 čuokkis 5.1 Oppalaččat johtolaga birra

Buot johtolat galgá dáhpáhuvvat várrugasat ja galgá váldit vuhtii šaddogearddi, fauna ja kulturmuittuid.

§ 3 čuokkis 5.2 Sihkkelastin ja organiserejuvvon heastageavaheapmi

Sihkkelastin ja organiserejuvvon heastageavaheapmi lea dušše lohpi luottain, dálá bálgain ja vuodjinluottain. Hálddašanpláanas sáhttá mearridit gářžidemiid dákkár johtolahkii dihto gaskkain, gč. § 5.

§ 3 čuokkis 5.3 Mohtarkeahes johtolat mii sáhttá vahágahttit luonddubirrasa

Organiserejuvvon johtolahkii ja johtolatvugiide mat eai dáhpáhuva vácci, ferte leat sierra lohpi hálddašaneiseváldis jus johtolat sáhttá vahágahttit luonddubirrasa.

§ 3 čuokkis 5.5 Oppalaš johtolatspiehkastagat

5. čuoggá njuolggadusat eai guoskka johtolahkii čádahit militeara doaibmi doaimma ja doaibmabijuid ambulánsa-, politiija, buollinsuodjalus-, gádjun- ja bearráigeahčandoaimma oktavuođas, ja čádahit dikšun- ja hálddašanbargguid maid hálddašaneiseváldi lea mearridan.

§ 3 čuokkis 7.2 Riedja

Dárbbášmeahettun rieja galgá garvit.

5.2.4 MOHTORKEAHTES JOHTOLAGA NJUOLGGADUSAT

MOHTORKEAHTES JOHTOLAGA NJUOLGGADUSAT OPPALAČČAT

Ii-organiserejuvvon ja organiserejuvvon johtolat

Vuolggasadji lea ahte buotlágan johtolat vácci ja čuoigga, maiddái jus lea organiserejuvvon, lea lobálaš KLVO:s ja NLVO:s. Jus organiserejuvvon johtolat sáhttá vahágahttit luonddubirrasa, de dat ii guoskka dasa mii oppalaččat lea lohpi. Dát guoská ovdamearkka dihtii čoahkkanemiide olu olbmuiguin mánga beaivvi. Dákkár aktivitehta galgá ohcat.

Hálddašaneiseváldi ii hálit bissehit johtolaga guvlui dahje guovllus, eai dábálaččat leat gaskaoamit dahkat dan. Lea sávahahti ahte livččii dialoga gaskal hálddašaneiseváldi ja aktevrraid mat lágidit mátkkiid suodjalanguovlluide. Dialoga bokte sáhttá šiehttat eavttuid stivret aktivitehta jus dasa lea dárbu vai eastada luonddubirrasa vahágahttma, ovdamearkka dihtii eavttuid bokte mat gusket goas johtolat dáhpáhuvá, luoddaválljemii dahje oasseváldiid lohkui.

Suodjalanguovlostivra sáhttá miehtat čađahit doaluid maid vuodđun lea álkes olgostallan, nu guhká go dat ii rihko suodjalanárvvuid.

Johtolat mii sáhttá vahágahttit luonddubirrasa

Hálddašaneiseválddis lea láhkavuođđu suodjalanhkaásahusas gáibidit lobi organiserejuvvon johtolahkii mii sáhttá vahágahttit luonddubirrasa. Luonddubirrasa vahágahttimat sáhttet ovdamearkka dihtii leat guorbamat dahje fauna dahje eará geavahedđiid muosehuhttin. Ovdamearkka dihtii sáhttá johtolat boraloddebesiid lahka bessenáigodagas vearrámus dilis bilidit bessema.

Lea maiddái nu ahte dihto šaddogeardešlájat leat erenoamáš hearkkit guorbamii, ja dákkár guovlluin ii galggašii guhkit áigge teltet stuorra joavkkuiguin.

Dálá bálgát suodjalanguovlluin

Go suodjalanhkaásahus ja hálddašanaplána čujuha *dálá bálgáide*, de dat guoská dáidda bálgáide suodjemeahcis: Dálaguolbbabálggis, Gearbbetbálggis, Návetbálggis ja Návetgoržebálggis (gč. kapihttal 2.3.1). Dát bálgát galget merkejuvvot, ja hálddašaneiseváldi hálida bures láhčit bálgáid ja vuolginjajiid.

Sihkkelastin ja organiserejuvvon heastageavaheapmi lea dálá bálgáid lassin luottain ja vuodjinluottain. Dánlágan johtolat lea dušše lohpi luottain, bálgáin ja vuodjinluottain mat leat merkejuvvon kártii mii lea dán plánas.

Váccí ja čuoigga

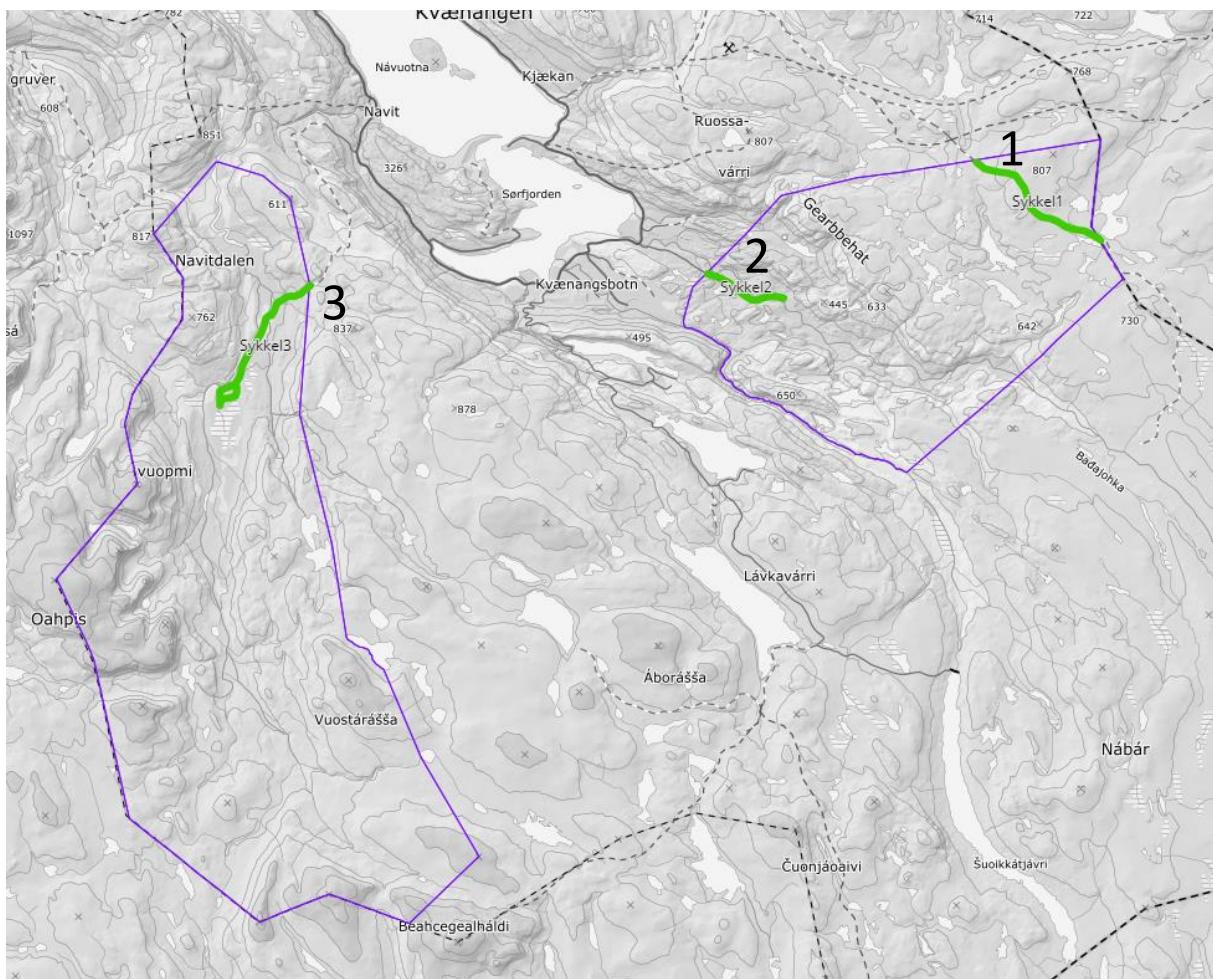
Vázzimii ja čuoigamii KLVO:s ja NLVO:s ii dárbašuvvo sierra lohpi hálddašaneiseválddis. Dát guoská maiddái organiserejuvvon mátkkiide. Organiserejuvvon mátkkiid mat guorbadit sakka dahje muosehuhttet fauna, galgá ohcat láhkaásahusa mielde.

Sihkkel

Stuorradiggi lea meannudettiin Dieð. St. 18 (2015–2016) Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet nannen ahte rievtti mielde galgá leat lohpi sihkkelastit dálá luottain, bálgáin ja vuodjinluottain Norgga álbmotmehciin ja stuorát suodjemehciin, earret dalle jus leat konkrehta sivat dasa ahte dákkár johtolat ii berre dáhpáhuvvat dihto sajiin. Buot stuorra suodjalanguovlluid láhkaásahusa galgá geahčaduvvot ja vejolaččat rievdaduvvot nu, ahte mearrádusat čuvvot Stuorradikki mearrádusa. Ii leat čielggas goas dát čađahuvvo.

KLVO ja NLVO gustovaš suodjalanlákhaásahusaid § 3 čuoggá 5.2 mielde lea dušše lohpi sihkkelastit luottain, dálá bálgán ja vuodjinluottain. Vuolábeale kártagovva čájeha mat bálgát ja máđijat leat definerejuvvon sihkkelastimii suodjalanguovlluin. Viidát sihkkelastin gáibida sierralobi.

1. Várri davvin suodjalanguovllus. Lea lohpi sihkkelastit fásta vuodjinluotta mielde (su. 6 km).
 2. Ávželuodda suodjalanguovllu rádjaguovllus Dálaguolbanii heastamáđja mielde.
 3. Návetvuopmi suodjalanguovllu rádjaguovllus gitta gárdái Sáivvas fásta vuodjinluotta mielde.

Govus 16. Kárta bálgáiguin ja máđijaiguin gos sáhttá sihkkelastit ohcamuša haga.

Elsihkkelat beroškeahttá sturroddagas adnojuvvojit mohtorfievrun suodjalanháksahusaid mielde ja leat danne gildojuvvon suodjalanguovlluin (gč. kapihttala mohtorjohtolaga birra).

Dálá sihkkelastimat unnán dahje eai oba áitte ge suodjalanárvvuid KLVO:s ja NLVO:s, nu guhká go aktivitehta dáhpáhuvvá rámmaid siskkobealde mat leat čilgejuvvon dán kapihttalis. Muđui oasis

eanadagas álkit gurbet, ja danne góibiduvvo lohpi hálldašaneiseválddis sihkkelastimii mii sáhttá vahágahttit luonddubirrasa.

SIHKKELASTIMA NJUOLGGADUSAT

- Dálá bálgain, luottain ja vuodjinluottain lea lohpi mottiin olbmuin sihkkelastit jus dat ii bistevaččat bilit eanadaga (gč. 17. govosa)
- Organiserejuvpon sihkkelastima, mii jáhkrimis guođđá bistevaš luottaid eanadahkii, ferte ohcat.

Riiden

Lea rievtti mielde lohpi riidet dálá luottain, bálgain ja vuodjinluottain álbmotmehciin ja suodjemehciin nu guhká go dat ii vahágahte luonddubirrasa. Dát guoská maiddái KLVO:i ja NLVO:i. Dálá luottat, bálgát ja vuodjinluottat KLVO:s ja NLVO:s leat merkejuvpon oassekapihtalis Bálgát ja máđijat. Njuolggadusat leat ráhkaduvvon vai sáttá álgahit doaibmabijuid jus čuožzilit stuorát guorbamat ja muosehuhtimat.

Dál unnán geavahit heastta suodjalanguovlluin, ja guovllu eanadat čájeha ahte eanaš háviid goit lea ulbmillaš čuovvut dálá bálgáid ja luottaid. Hálldašaneiseváldi sáttá meannudit sierralohpeohcamušaid go lea dárbu riidet dáid bálgáid ja luottaid olggobealde.

RIIDEMA NJUOLGGADUSAT

- Dálá bálgain, luottain ja vuodjinluottain ja eanadagas muđui lea lohpi mottiin olbmuin ja heasttain riidet jus dat ii bistevaččat bilit eanadaga.
- Galgá ohcat jus eanebuš olbmot áigot riidet eanebuš heasttaiguin ja/dahje mángii fitnat seamma guovllus guhkit áiggi badjel ja mii jáhkrimis dagaha bistevaš luottaid eanadahkii.

Beanavuodjima ja bivdobeatnaga geavaheapmi

Beanavuodjin lea olgoáibmolágas nannejuvvon buohkaidriektin. Olgoáibmolágas lea beanavuodjin biddjon seamma mearrädussii go sihkkelastin ja riiden, ja dat lea danne lohpi bálgán ja luottain meahcis ja vaikko gos váris. Johtolat galgá almmatge «dáhpáhuvvat deasttalaččat ja dárbašlaš várrugasvuodain» vai lea lága rámmaid siskkobealde. Johtolaga mii sáhttá dagahit bistevaš luottaid, nugo beanavuodjin vovnnain bievelan, galgá ohcat. Lea muđui biddjon vuodđun ahte go lea doarvái muohta, de sáhttá beanavuodjima seamma olu buohtastahttit vázzimiin ja čuoigamiin, ja dalle sáhttá geavahit čuoiganláhttuid, jekkiid ja njárbadasaid gos eai leat bálgát ja luottat jus dat ii dagat stuorát vahágiid.

Eai gávdno dieđut beanavuodjima viidodagas suodjalanguovlluin. Olu johtolat beanaráidduin sáhttá muhtumin muosehuhttit eará geavaheddjiid. Lea maiddái nu ahte beana adnojuvvo elliid lunddolaš vašálažjan – ja ahte sii danne sáhttet muosehuhttit sihke fuođđuid ja bohccuid.

Bivdobeatnaga geavaheapmi čuovvu seamma njuolgadusaid go suodjalanguovlluid olggobealde.

BEANAVUODJIMA JA BIVDOBEATNAGA GEAVAHEAMI NUOLGGADUSAT

- Beanaráiddu geavaheapmi mii dáhpáhuvvá olgodoaibmalága mearrädusaid mielde, ja mii ii dagat bistevaš luottaid ii ge muosehuhte, lea lohpi KLVO:s ja NLVO:s.
- Galgá ohcat jus eanebuš olbmot áigot vuodjit beanaráidduin ja eanebuš beatnagiiguin ja/dahje márgii fitnat seamma guovllus guhkit áiggi badjel ja mii jáhkrimis dagaha bistevaš luottaid eanadahkii.

Govva 6. Bivdu lea dehálaš olusiidda Davvi-Romssas. Govven: Rune Benonisen.

5.3 Bivdu

Bivdu lea dehálaš doaibma báikkálaččaide. Goappašiid suodjemeahciin bivdet olbmot sihke smávvafuođđuid ja ealggaid. Priváhta eanaeaiggát Návetvuomis ovttasbargá Stáhtavuvddiin sihke smávvafuođđo- ja stuorrafuođđobivddu hárrái. Albbasbivddu ja geatkki liseansabivddu hálddaša boraspirelávdegoddi regiovdna 8:s Romsa ja Finnmarku. Daid jagiid go mearriduvvo earri albasii dahje geatkái suodjalanguovlluin, de sáhttá bivdit albasa ja geatkki.

Suodjalanguovlluin maiddái bivdet guliid. Sáivačähceguliid bivdonjuolggadusaid mearrida eanaeaiggát lágaid ja láhkaásahusaid rámmaid siskkobealde. Bađajogas lea luossa gitta Stuoragoržái. Dan oasis čázádagas gos lea luossa, gusto sierra bivdokoarta. Vuvdojuvvon bivdokoarttaid lohku áigodagas 2015–2017 lei gaskamearálaččat 363.

5.3.1 SUODJALANMEARRÁDUSAT MAT GUSKET BIVDUI

Bađaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci ja Návetvuomi suodjemeahcci

Ulbmilmearrádusas (§ 1) aiddostahettojuvvo ahte «Álbmot galgá beassat vásihit luondu ja eanadaga go olgonastet luonduustitlaččat ja ovttageardánit, ii ge dárbašuvvo olu teknihkalaš heiveheapmi.»

§ 3 čuokkis 3 Fauna

Bivdu mii čuovvu gustovaš lágaid, lea lohpi.

Bađaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci

§ 3 Suodjalanmearrádusat 1. čuokkis Mohtarjohtolat
Oppalaččat gieldá mohtarjohtolaga.

Lea almmatge lohpi

- vuodjit geahppa meahccebealtavuojániid mat eai dagat bisteavaš luottaid eanadahkii go vulos áigu geasehit goddon ealggaa ja ruksesgotti (čuokkis 6.2 c)

Sáhttá addit sierralobi

- girdit áibmofievrruin viežžat goddon ealggaa ja ruksesgotti (čuokkis 6.3 f)
- vuodjit dálá vuodjinluottain vulos geasehit goddon ealggaa ja ruksesgotti hálddašanplána mielde (čuokkis 6.3 m)

Návetvuomi suodjemeahcci

§ 3 Suodjalanmearrádusat 1. čuokkis Mohtarjohtolat
Oppalaččat gieldá mohtarjohtolaga.

Lea almmatge lohpi

- vuodjit geahppa meahccebealtavuojániid mat eai dagat bisteavaš luottaid eanadahkii go vulos áigu geasehit goddon ealggaa ja ruksesgotti (čuokkis 6.2 b)

Sáhttá addit sierralobi

- girdit áibmofievrruin viežžat goddon ealggaa ja ruksesgotti (čuokkis 6.3 f)
- vuodjit dálá vuodjinluottain vulos geasehit goddon ealggaa ja ruksesgotti hálddašanplána mielde (čuokkis 6.3 k)

BIVDDU NJUOLGGADUSAT

- Lea lohpi bivdit dábálaš njuolggadusaid mielde. Bivdu regulerejuvvo fuođđolágas ja luossa- ja sáivačähceguollelágas, ja dan hálldaša eanaeaiggát ja suohkan.

Vuodjit fievruiin viežžat goddon fuođđuid

- Lea lohpi vuodjit geahppa meahccebealtavuojániigun mat eai dagat bistevaš luottaid eanadahkii go áigu viežžat goddon ealgga ja ruksesgotti.
- Jus áigu girdit áibmofievruin viežžat goddon ealgga ja ruksesgotti, de ferte ohcat sierralobi hálldašaneiseválddis.
- Ferte ohcat sierralobi jus áigu geavahit meahcciefievrruid viežžat goddon ealgga dálá luottaid mielde. Dárbašlaš geaseheapmái dálá luottaid mielde mat leat dán plánas, sáhttá addit sierralobi. Bievlavuodjin dálá vuodjinluottaid olggobeadle ii leat lohpi.
- Geahppa meahccebealtafievrruiguin oaivvilduvvo ealgeasehanvuoján, nugo ovdamemarkka dihtii «ruovdeheasta» dahje sullasačcat. Sáhttá vejolaš sierralobiid addit áibmofievrruid ja meahcciefievrruid geavaheapmái viežžat ealgga ja ruksesgotti mángga jahkái, eanemusat 3, ja dat galgá dábálaččat čuovvut gustovaš nálleplána plánaáigodaga. Geavaheami viidodat ja lobit galget leat dakkár dásis ahte eai dagat ođđa bistevaš luottaid eanadahkii, eai ge muosehuhte eará geavaheami guovlluin.

Goddon ealggaid geaseheapmi – dálá vuodjinluottat

Jus ii leat vejolaš vuodjit geahppa meahccebealtavuojániigun mat eai dagat bistevaš luottaid eanadahkii go áigu viežžat goddon ealgga, de sáhttá addot lohpi geasehit ATV:in. Suodjalanhkaásahus čilge ahte goddon ealggaid geaseheapmi viežžat ATV:in dálá vuodjinluottaid mielde. Dát dulkojuvvorit fásta vuodjinluoddan maid maiddái boazodoallu geavaha, ja mat leat čilgejuvvon dálá vuodjinluoddan dán plánas.

Dát leat merkejuvpon 13. govviso:

1. Vuodjinluottat várás KLVO davábealde.
2. A. Vuodjinluottat/heastamáđii Jorbajárris gálahaga, Dálaguolbanii ja viidáseappot Hustomta bokte.
B. Vuodjinluottat mat čuvvot orohatáiddi Lilleøyhumpena lulábealde lulás Stuoragoržái.
3. Vuodjinluottat suodjalanguovllu rádjaguovllus gárdái Sáivái ja viidáseappot bajás vuomis nu guhkás go leat čielga luottat.

5.4 Telten

Telten lea lohpi suodjemehciin olgodoaibmalága mearrádusaid mielde.

Tealtá mii orru seamma sajis guhká, sáhttá vahágahttit šaddogearddi. Dákkár teltema berre garvit.

5.5 Dolastallan ja ávkešattuid čoaggin

Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci ja Návetvuomi suodjemeahcci

Mearrádusat mat gusket johtolahkii suodjalanlákhaásahusain, leat ovttaláganan goappašiid suodjalanguovlluid várás.

Čuokkis 2.1 Flora várjaleapmi

Flora galgá várjaluvvot vahágiid ja bilideami vuostá mat sakka sáhttet rievdadit suodjaluvvon eanadaga mihtilmasvuoda.

Čuokkis 2.3 Murren

Murren iežas atnui ja barttaide, geassesajiide ja godiide suodjemeahcis lea lohpi. Galgá njeaidit dušše ovttaskas muoraid duoppil dáppil. Erenoamáš, hearvás ja mieskan muoraid mat leat mihtilmasat eanadagas, ii galgga njeaidit.

Danne go KLVO ja NLVO suodjalanlákhaásahusat eai namut dolastallannjuolggadusaid, de leat eará lágat ja lákhaásahusat mat gusket dasa. Dolastallannjuolggadusat leat lákhaásahusas buollineastadeami birra § 3: «li leat lohpi cahkkehít dola dahje gieðahallat bulešis áðaid olgun dakkár dilis dahje dan lákai ahte dat sáhttá buollát. Cahkkehuvvon dola ii galgga guođdit ovdal go lea oalát čáskaduvvon.» Dasto čuožju seamma parágrafas váldonjuolggadus ahte gaskal cuonjománu 15.b. ja čakčamánu 15.b. «ii leat lohpi cahkkehít dola vuovddis dahje meahcis dahje dan lahka suohkana lobi haga.» Dasto čuožžu: «Lea dattetge lohpi cahkkehít dakko gokko buollin čielgasit ii leava.» Danne ávžžuhuvvojít suodjalanguovlluid geavaheaddjít geavahit dollasajíid mat jo gávdnojít dalle go nu heive.

DOLASTALLAMA JA ÁVKEŠATTUID ČOAGGIMA NJUOLGGADUSAT

- Lea lohpi čoaggit murjjiid, guobbariid ja dábálaš (ii rukseslistejuvvon) šattuid.
- Lea lohpi váldit mielde muoraid cahkkehít dola.
- Geavat millosepmosít dollasajíid mat jo gávdnojít.
- Cahkhet dola dušše dakkár sajide gos dolla ii sáhte leavvat. Čuovo buollineastadeami lákhaásahusa dolastallannjuolggadusaid.

5.6 Infrastruktuvra olgonastimii ja guovlluid eará geavaheapmái

Infrastrukturdoaibmabijut leat maiddái mánnašuvvon fitnanhálldašanstrategiijas ja doaibmabidjoplánain. Dáppe lea bajilgovva rusttegiin ja doaibmabijuin.

Suodjalanlákhaásahusa § 3 čuoggás 1.2 leat listejuvvon doaibmabijut main lea njuolgga spiehkastagat suodjalanlákhaásahusas. Čuožju earret eará § 3 čuoggás 1.2 visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid bajásdoallan lea lohpi. Bajásdoallan galgá čuovvut báikkálaš huksenvieruid ja heivehuvvot eanadahkii. Bajásdoallamii ii guoskka ođđahuksen dahje stuorideapmi. Čuožju maiddái ahte dálá luottaid, bálgáid, máđijaid, galbbaid, šalddiid ja sullasaččaid bajásdoallan galgá čuovvut hálldašanplána.

5.6.1 OVTTASBARGU EARÁ AKTEVRRAIGUIN LÁHČIT GUOVLLU ÁLBMOGII – INVESTEREMAT, DOAIBMA JA BAJÁSDOALLAN

Olbmot geat fitnet suodjalanguovlluin, leat maiddái «kundarat» geat leat čadnon eará aktevrraide mat láhčet olgonastimii ja bivdui. Bađaávžžis ja Gearbbeiin eaiggáduššá Stáhtavuovdi eanaš guovllu, ja dat maiddái aktiivvalaččat láhčá olgonastimii oppalaččat ja erenoamážit bivdui. Dat eaiggáduššá ja doaimma mánggaid barttaid ja gođiid guovllus. Stáhtavuovdi lea iežas stáhtusa bokte eanaeaiggádin maiddái bealálaš osiin láhčimis.

Davvi-Romssa olggostallanráddji lea láhčán oalle olu hárjehallanortnega Ut i NORD bokte. Mátkegeažit ionuhuvvojit juohke jagi. Jagis 2020 leat mátkegeažit guovtti sajis Bađaávžžis ja Gearbbeiin ja guokte Návetvuomi rájá alde.

Návuona suohkanis lea oppalaš ovddasvástádus olgonastimii iežas gielddas, ja sii ráhkadir plánaid mat láidestit gieldda doaimma. Gielda lea maiddái iešguđet doarjaortnegiid báikkálaš eiseváldi.

Priváhta olbmot ja searvvit váldet badjelasaset láhčinovddasvástádusa. Bađaávžžis ja Gearbbeiin eaktodáhtolaš olbmot vudjet čuoiganláhttuid.

Davvi-Romssa musea lea šiehtadusa bokte Stáhtavuvddiin dálaguolbana «hálddašeaddji» Bađaávžžis. Oosit barttain láigohuvvojit álbgogii, muhto seammás lea plána ja sávaldat geavahit daid eanet gaskkustearpmái.

Buot vuolginasajit ja buot infrastruktuvra maid suodjalanguovlostivra ruhtada, leat oaivvilduvvon láhčimin álbgogii vai geavahit guovlluid. Geavaheaddjít, main dás lea sáhka, leat oktasaččat mánggaid aktevrraide, ja lea vuotas ovttasbargat deháleamos aktevrraiguin ruhtadit infrastruktuvrra doaimma, bajásdoallama ja ásaheami. Hálldašanplánas ii leat mearriduvvon ásaht oktasaš plána Bađaávžžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis. Eaktuduvvo dattetge ahte ovttas aktevrrat bissot iežaset plánain, ja ahte lea ovttaoaivilvuhta ovttaskas doaibmabijuid hárrái go lea sáhka doaimmas ja bajásdoallamis ovdal go dat álgahuvvojit.

Oppalaččat mii sáhttit dadjat ahte suodjalanguovlostivra váldá badjelasas doaimma ja bajásdoallanovddasvástádusa dain láhčindoaibmabijuin maid suodjalanguovlostivra ieš lea álggahan ja ruhtada.

5.6.2 VUOLGINSAJIT

Struktuvra vuolginsajiide lea ovdal meannuduvvon oasseplánan ja mearriduvvon suodjalanguovlostivras ST8/14. Dát seailluhuvvo ja formaliserejuvvo hálddašanplána bokte.

Vuolginsadjestruktuvra čuovvu Birasdirektoráhta vuolginsajid bagadusa (M-417-2015). Das geavahuvvo «innfallsport»-doaba daid láhčimiidda olgun mat čohkkejít ja kanaliserejít gallededdjiid vásáhussii olles dahje oasis suodjalanguovllus. Vuolginsajis sáhttet leat okta dahje eanet láhčindoibaibmabiju man hálddašaneiseváldi lea álgghan. Doaibmabijut sáhttet, ja dat leat sorjavaččat funkšuvnnas ja sisdoalus, juhkojuvvot golmma rusttetkategorijai/-dássái: várdobáiki, vuolginsadjí ja diehtojuohkinsadjí.

Várdobáiki lea hálddašeami bajimus dássi láhčimis mii lea oassin vuolginsajis. Rusttegis leat olu fálaldagat ja lea buohkaid várás. Várdobáiki lea iešalddis mátkegeahči, ja dat lea áigeguovdil álbmotmehciin ja eará suodjalanguovlluin gos olu olbmot fitnet, mat geasuhit olu olbmuid ja main lea alla gierdanrádjá.

- Lea ráhkaduvvon várdobáiki mas leat olu fálaldagat gallededdjiide Suvdovuonbaðas. Báiki ovdánahttojuvvo ovttas eará bealálaččaiguin.

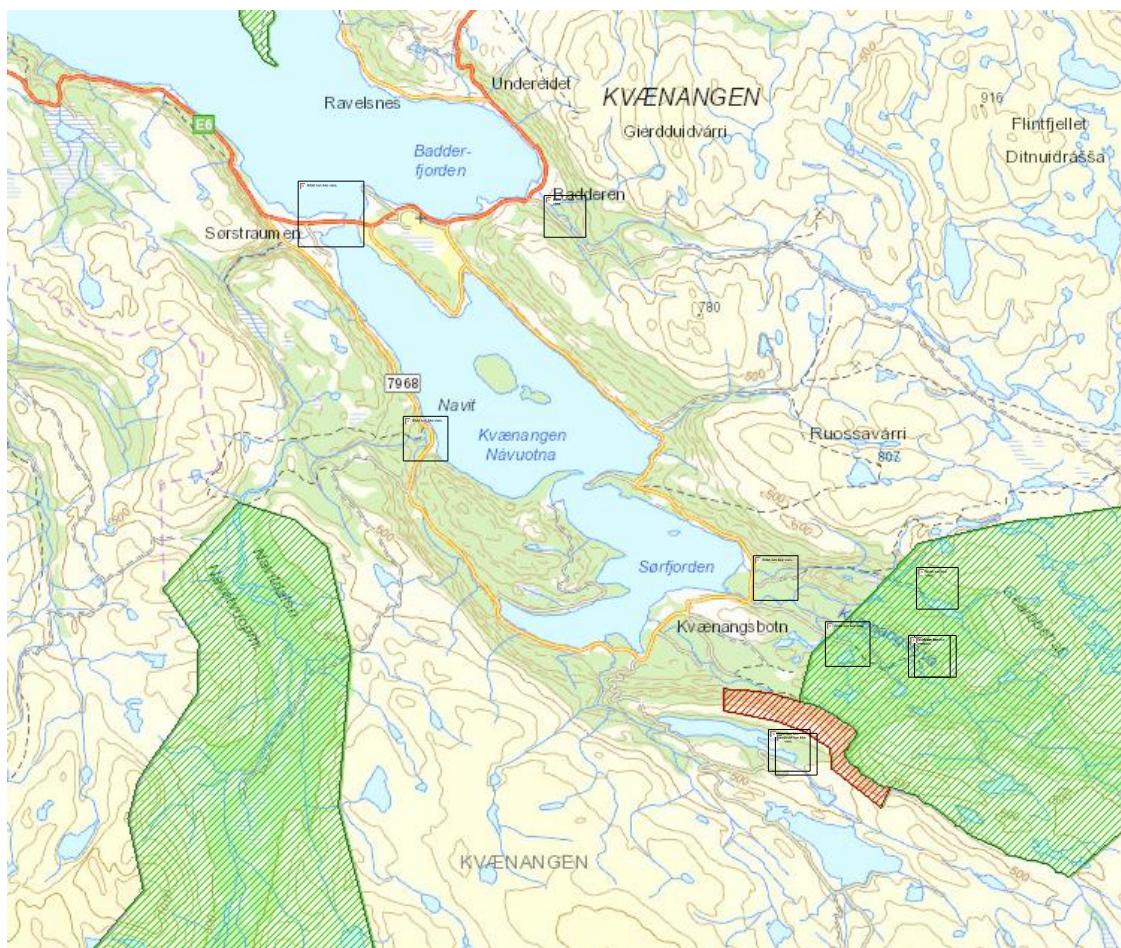
Vuolginsaji ulbmil lea fálaldahkan leat gallededdjiide geat áigot vánndardit suodjalanguovllus. Dáppe leat bisánansajit ja dieðut vázziide. Sáhttet maiddái ráhkaduvvot álkes bálvalusfunkšuvnnat nugo hivsset ja vuorijastansadjí (beavdi/beaŋkkat ja dollagáddi).

Dán plánas plánejuvvo ráhkadit dáid vuolginsajid:

- Jorbajárjogaš, meahccebiialuotta jorgalansadjí
- Gearbbet, meahccebiialuotta jorgalansadjí
- Návetgorži, Navitfoss campinga lahka

Diehtojuohkinsajit ráhkaduvvojít báikkiide mat leat lunddolaš bisánansajit, ja mat heivejít bures diehtojuohkimii ja/dahje bagadallamii. Bádaávžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis lea lunddolaš ahte áigeguovdilis dieðut leat báikkiin maid muhtun geavaheaddjít geavahit vuolginsadjin ja/dahje gos lea ulbmillaš juohkit dieðuid báikki mihtilmasuoda, historjjá dahje eará dehálaš árvvuid birra.

- Dálaguolbba – dehálaš mátkegeahči, musearusttet
- Gearbbetbarta – dehálaš mátkegeahči, iešalddis kulturmuitu

Govus 17. Bajilgovva Baðaávžji ja Gearbbehied ja Návetvuomi vuolginssajiin.

Nr.	Namma/tiipa	Investor	Láhčin	Stáhtus	Doaibmabar ggut	Vásttolaš doaibma	Bargi doaibma
	Várdobáiki Suvdovuonbahta, olgun	VO-stivra	Parkeren	Geargan	Muohtačorg en	Visteeaiggát	Šiehtadus
		VO-stivra	Diehtojuohkinp aviljonjña	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	
		Mánggas	Vuoinjastansad ji	Ráhkaduvvo		Ovttasbargu	
	Suvdovuonbahta – čájáhus	Ovttasbargu	Čájáhus siste	Geargan	Elrávdnji, cáhcijna.	Láigoheaddjít	Šiehtadus
	Vuolginssadji Návetgorži	VO-stivra	Parkeren	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
		VO-stivra	Diehtojuohkinp aviljonjña	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
		VO-stivra	Hivsset	Geargan	Jotkkolaš doaibma	VO-stivra	Eanaeaiggát
	Vuolginssadji Jorbajárjogaš	Stáhtavuodi	Parkeren	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	Stáhtavuovi	

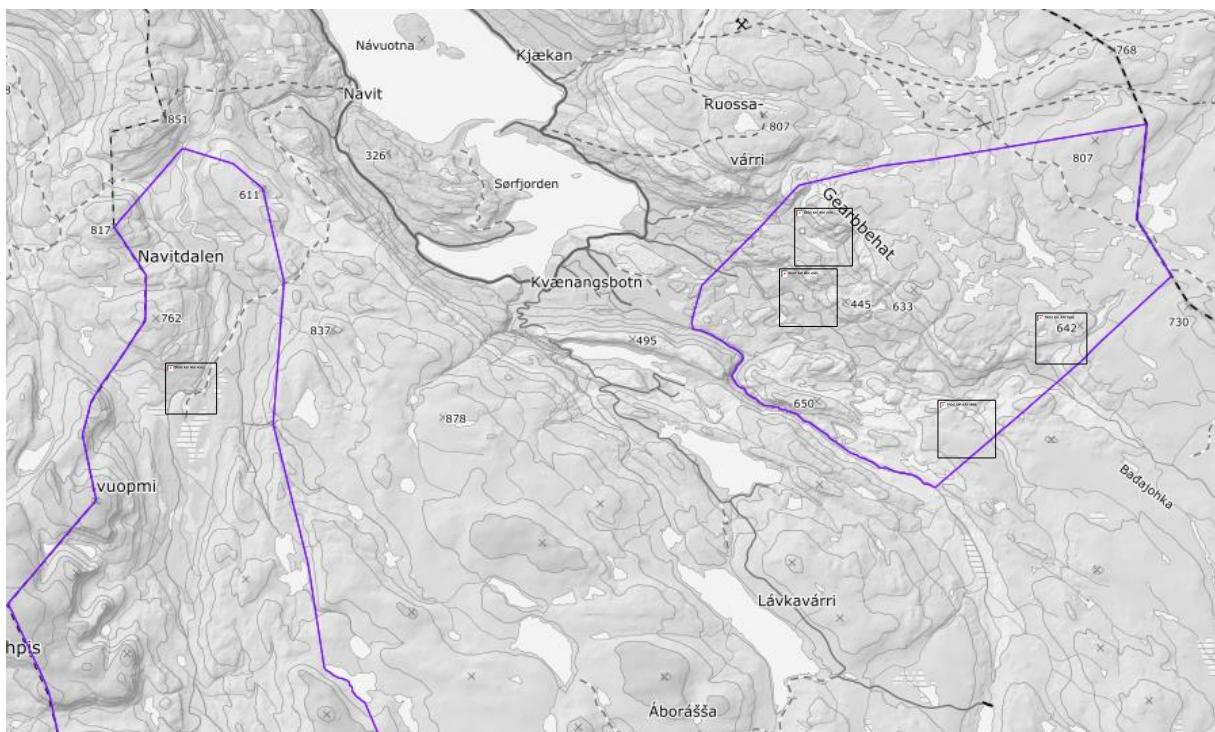
			Diehtojuohkintá vvalat	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
			Hivsset	Geargan	Jotkkolaš doaibma	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
			Beavdi, beaŋkkat, dollagáddi	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
	Diehtojuohkins adji Jorbajávri	VO-stivra/ Davvi-Romssa olggostalla nráđđi/ Stáhtavuovdi	Goavdi	2021	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra/ Davvi-Romssa olggostallanr áđđi/ Stáhtavuovdi	Šiehtadusa mielde
			Dollasadji	2021	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra/ Davvi-Romssa olggostallanr áđđi/ Stáhtavuovdi	Šiehtadusa mielde
			Universála beassan	2022/23	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra/ Davvi-Romssa olggostallanr áđđi/ Stáhtavuovdi	Šiehtadusa mielde
	Vuolginadji Gearbbetluoda	Stáhtavuovdi	Stáhtavuovdi	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	Stáhtavuovdi	
		VO-stivra	Diehtojuohkintá vvalat	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
		VO-stivra	Beavdi, beaŋka, dollagáddi	Geargan	Áigodatlaš bajásdoallan	VO-stivra	Šiehtadusa mielde
		Stáhtavuovdi	Hivsset	Geargan	Jotkkolaš	Stáhtavuovdi	
	Diehtojuohkins adji Dálaguolbba	VO-stivra	Diehtojuohkin	2022/23	VO-stivra		Šiehtadusa mielde
	Vuolginadji dálvet – Vangenluotta luoddaearus	VO-stivra	Diehtojuohkin	Geargan	VO-stivra		Šiehtadusa mielde
	Vuolginadji skohtermáđii Báttárbaðas	VO-stivra	Diehtojuohkin	2023	Áigodatlaš bajásdoallan		
	Vuolginadji Lássajávri	VO-stivra	Diehtojuohkin	2023	Áigodatlaš bajásdoallan		

Áigodatlaš bajásdoallan: Guoská bajásdoallamii mii dahkko dárbbu mielde. Málen, eanabarggut jna. Muhtumin rusttegiid lonuheapmi.

Jotkkolaš bajásdoallan: Guoská bajásdoallamii maid ain ferte dahkat. Čorgen, doapparčorgen jna. leat dábálaš barggut.

5.6.3 BARTTAT JA GOAÐIT

Nr.	Namma/tiipa	Eaiggát	Stáhtus	Doaibmabarggu t	Vásttolaš doaibma	Bargi doaibma
	Gearbbetbarta	Stáhtavuov di SF	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	Stáhtavuovdi	
	Dálaguolbba – Stáhtavuovdi	Stáhtavuovdi SF	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	Stáhtavuovdi	
	Dálaguolbba – Baðaávžji ja Gearbbeiid meahccemátkki t	Stáhtavuovdi SF	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	Davvi-Romssa musea	Šiehtadus
	Lappasridi	Stáhtavuovdi SF	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	Stáhtavuovdi	
	Kvalvannsgam men	Stáhtavuovdi SF	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	Stáhtavuovdi	
	Návetgoahti	VO-stivra	Dálá	Jotkkolaš ja áigodatlaš	VO-stivra	Šiehtadusa mielde

Govus 18. Bajilgovva ásahuvvon barttain ja godiin mat leat rhapsat álbmogii Baðaávžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis. Ruksat = rabas barttai/buvrrit. Alit = láigoheapmi. Violeahutta = lotnolas rabas / láigoheapmi.

5.6.4 BÁLGÁT JA MÁÐIJAT

Leat mánjgalágan bálgát ja máðijat suodjalanguovlluin, muhto váldoearru lea *merkejuvpon bálggis*, namalassii dat bálgát mat merkejuvvojit ja bajásdollojuvvojit, ja *eará bálgát ja máðijat*. Manjibui gullet vuodjinluottat. Bálgáid ja máðijaid čilgehusa sáhttá juohkit geasse- ja dálvemáðijaide, mas manit leat skohtermáðijat ja čuoiganláhttut.

Ovddasvástádus merket, galbet ja bajásdoallat

Buot bálgát guovllus leat šaddan mealgat ovdal go suodjalanguovlu ásahuvvui. Dát guoská maiddái eanaš galbemiidda ja merkemiidda. Oasi eaiggáduššá ja doaimmaha Davvi-Romssa olggostallanráđđi.

Oktavuhta eanaeaiggádiidda

Jus lea áigeguovdil, de suodjalanguovlostivra ii ieš galbe ja merke guovlluin ovdal go leat sierra šiehtadusat eanaeaiggádiin.

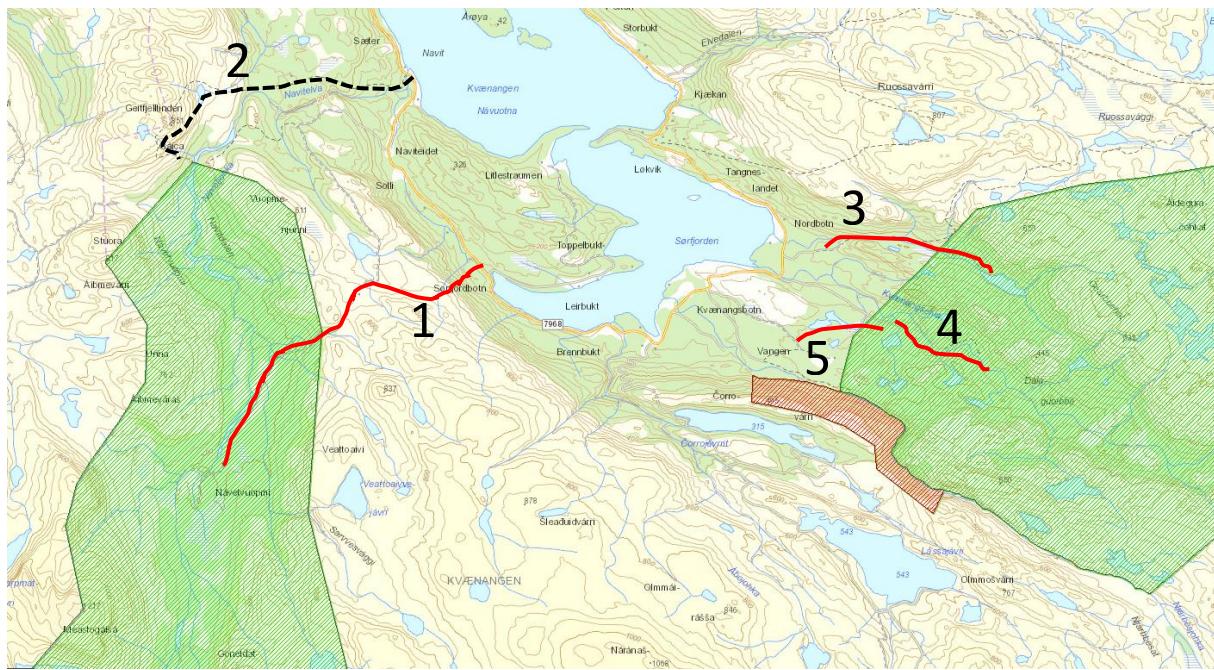
Beassanluottat priváhta eatnamiid čađa

Myrdalsveienis, mii manná fylkkaluottas Jorbajárjogažii, manná álgo 480 mehtera vuosttaš kilomehteris priváhta eatnama čađa. Suodjalanguovlostivra atrá lunddolažan ahte buot aktevrat mat láhčet olgonastimii gos fertejít vuodjít dán luoddarágge, leat mielde bajásdoallamin luotta vai eanaeaiggádii ii gártta noađđin.

Merkejuvpon bálgát suodjalanguovlluin

Suodjalanguovlostivra lea árvvoštallama vuođul mearridan ahte njeallje bálgá, guokte goabbatge suodjalanguovllus, galget merkejuvvot ja bajásdollojuvvot. Dáid bálgáid geavahit dál eanemusat galledeaddjít guovlluin, ja dat vulget vuolginssajiin ja barttain maid lea bivnnut geavahit. Go suodjalanláchkaásahus ja hálddašanplána čujuha *dálá bálgáide*, de mearkkaša dat dan njealji merkejuvpon bálgá mat leat merkejuvpon ruoksadin vuolábeale kárttas.

Eará bálgáid/luottaid bajásdollet ja merkejít earát go suodjalanguovlostivra, vej. ahte suodjalanguovlostivra veahkeha ovttasbargat earáiguin.

Govus 19. Bajilgovva bálgái ja máđijain maid suodjalanguovlostivra sáhttá veahkkin merket.

Tabealla 6. Čájeha bálgáid mat mannet suodjalanguovlluide, ja geaid ovddasvástádus lea merket ja galbet.

	Namma	Su. gaska	Ovddasvástádus merket ja galbet	Ovttasbargu	Mearkkašupmi
1	Sørfjordbotn–Návetvuopmi (Sáiva)	10 km	VO-stivra/ Stáhtavuovdi	Kvænangsbott grengehushus	Belohakhii lotnolas boazodoalu doaibma- /vuodjinluottain
2	Návetbálggis, joga davábealde	7 km	Davvi-Romssa olggostallanráðđi		Ut i NORD.
3	Nordbotn-Gearbbetbarta	5 km	VO-stivra/ Stáhtavuovdi/Davvi- Romssa olggostallanráðđi	Davvi-Romssa olggostallanráðđi	Lotnolas dološ heastamáđijain. Ut i NORD.
4	Jorbajávri–Dálaguolbba (vej. boares heangášalddi bokte)	3 km	VO-stivra/ Stáhtavuovdi/Davvi- Romssa olggostallanráðđi/Davvi- Romssa musea	Eará báikkálaččat	Oassi Ut i NORD:s. Oassi kulturbálgás
	Jorbajávri–Ura–Dálaguolbba (ođđa heangášalddi bokte)	0,8 km	VO-stivra/ Stáhtavuovdi/Davvi- Romssa olggostallanráðđi/Davvi- Romssa musea	Eará báikkálaččat	Lotnolas heastamáđijain.
	Jorbajávri, universála beassan	0,3 km	VO-stivra	Stáhtavuovdi ja Davvi-Romssa olggostallanráðđi	Plánejuvvon.
5	Limpaluodda–Jorbajávri	3 km	VO-stivra/ Stáhtavuovdi/Davvi- Romssa olggostallanráðđi	Eará báikkálaččat	

Eará láhčin – ovddasvástádusbealli

Vuosttažettiin mii dulkot ahte ovddasvástádus mii VO-stivrras lea bálgáide ja máðijaide, lea galben ja máðiimerken mii lea namuhuvvon dán kapihtalis.

Muhtun gaskkain leat maiddái eará láhčimat nugo rovit ja šalldit. Sáhttá maiddái šaddat dárbu bajásdoallamii/divvumii luondduvahágiid, erošuvnna dahje oppalaš guorbama geažil áiggi badjel.

Namma/báiki	Eaiggát	Bajásdoallanvásttolaš:
Heangášaldi Návetjoga badjel	Statnett	Statnett
Meahccebiilaluodda Myrdal–Jorbajárjogaš	0,4 km priváhta/ 3 km Stáhtavuovdi	Eaiggádat
Boares heangášalddi Baðajohka	Stáhtavuovdi	Stáhtavuovdi
Šaldi Jorbajárjogaža badjel	Stáhtavuovdi	Li čielggaduvvon
3 rovi/šalddi Gearbbehii	VO-stivra	VO-stivra
Öðða heangášaldi Dálaguolbanis	VO-stivra	VO-stivra
Kulturbálggis, Baðaávžjis ja Gearbbeihiin	Li čielggaduvvon	Li čielggaduvvon

Čuoiganláhttuid láhčin/vuodjin Baðaávžji ja Gearbbeiid suodjemeahcis

Báikkálaš berošteaddjít geat leat organiserejuvvon Kvænangbotn grendehus bokte, leat olu jagiid vuodján čuoiganláhttuid Baðaávžjis ja Gearbbeihiin. Láhttut mannet Dálaguolbanii ja Gearbbetbartii. Dát lea seailluhuvvon manjá go suodjalanguovlu ásahuvvui, ja suodjalanguovlostivra lea juolludan ruða dán doibmii. Lea su. 6 km maid galgá vuodjit suodjalanguovlluin, juoga mii dahká su. ¼ oppalaš láhttui guovllus (geahča govvosa 21).

Govus 20. Bajilgovva čuoiganláhttuin mat vuddjojuvvojit Bådaávžis ja Gearbbeiin.

Formálalaččat ovttasbargaba suodjalanguovlostivra ja Kvænangsbotn rendehus, muhto leat guokte-golbma olbmo geat barget juohke dálvvi. Leat registrerejuvvon gitta váile 500 čuoiganmátkki (mátkegirji) juohke sesonja (2018–2019). Jahkásáččat vuddjojuvvojit 25–40 mátkki skábmamáanus/juovlamáanus gitta njukčamánu gaskamuddui. Lea addojuvvon mánggajagáš sierralohpi dán láhttuvodjimii. Seamma láhttut vuddjojuvvojit juohke lagi, ja lea seamma olu bargu juohke lagi, veahá dušše rievdddada.

Hálddašaneiseváldi atrá čuoiganláhttoortnega sihke dehálažjan ja dehálaš fálaldahkan bartaolbmuide, eará gallededdiide ja báikkálaččaide. Báikkálaččat leat eanetlogus geavaheddjiid searvvis.

Čuoiganláhttuid vuodjin sáhttá dahkkot nugo čájehuvvon 21. govrosis (fuomáš ahte mii dás dušše mánnašit lobiid suodjalanlákhaásahusaid mielde; meannudeapmi mohtorjohtolatlága mielde boahtá lassin):

1. Suodjalanguovlorádjá Limpajávrris Iuddii Jorbajávrris.
2. Suodjalanguovlorádjá Dalveienis Dálaguolbanii (gálahaga bokte)
3. Suodjalanguovlorájás Gearbbetbartii

Gustovaš sierralobi lassin suodjalanlákhaásahusas ja eará njuolggadusain gustojit dát: Sii geat vudjet láhttuid, galget leat namuhuvvon namain vuodjingirjjis. Vuodjingirjji galgá deavdit ovdal go vuoddjá ja sesonja loahpas addit dan hálddašaneiseváldái, manimusat geassemánu 1.b. juohke lagi.

Galgá čállojuvvot álkes raporta mii čilge barggu ja vejolaš hástalusaid manimuš lagi ja čuoiganláhttuid geavaheami registrerema (mátkegirjjit čilgejuvvon báikkiin).

Galgá heitit vuodjimis suodjalanguovlluin maŋŋá beassážiid dahje maŋimusat cuonománu 15.b. juohke jagi amas muosehuhttit bessenlottiid mat bessegohtet dán áigge. Jus beassážat leat maŋŋá cuonománu 15.b., de sáhttet láhttuid vuodjit vel nuppi beassášbeaivvi.

5.6.5 SUODJALANMEARRÁDUSAT JA NJUOLGGADUSAT – LÁHČIN JA INFRASTRUKTUVRA

Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci	Návetvuomi suodjemeahcci
<p>§ 3. Suodjalanmearrádusat čuokkis 1 Eanadat Eai galgga álggahuvvot doaibmabijut mat sáhttet rievadit suodjaluvvon eanadaga mihtimasvuoda. Galgá danne deattuhit doaibmabijuid oppalaš váikkuhusaid guovllus.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none"> • bajásdoallat visttiid, ráhkkanusaid ja rusttegiid (čuokkis 1.2 a) • bajásdoallat dálá bálgáid, čuoiganláhttuid, galbbaid, šalddiid ja sullasaččaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.2 b) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none"> • visttiid ođdasit hukset ja stuoridit (čuokkis 1.3 a) • ođdasit cegget visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid mat leat buollán dahje billašuvvan luonduvahágiid geažil (čuokkis 1.3 b) • bajásdoallat dálá luottaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.3 c) • hukset šalddiid ja bardit roviid (čuokkis 1.3 f) • cegget galbbaid ja merket bálgáid (čuokkis 1.3 g) • njeaidit boares visttiid, gárddiid ja rusttegiid ja cegget ođda mat leat seamma stuorrát ja galget seamma atnui (čuokkis 1.3 i) • buoridit dálá máđijaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.3 j) <p>§ 3 Suodjalanmearrádusat čuokkis 2.3 Murren Murren iežas atnui ja barttaide, geassesajiide ja godiide suodjemeahcis lea lohpi. Galgá njeaidit dušše stuorra muoraid. Erenoamáš, hearvás ja jápmán muoraid mat leat mihtimasat eanadagas, ii galgga njeaidit.</p>	<p>§ 3. Suodjalanmearrádusat čuokkis 1 Eanadat Eai galgga álggahuvvot doaibmabijut mat sáhttet rievadit suodjaluvvon eanadaga mihtimasvuoda. Galgá danne deattuhit doaibmabijuid oppalaš váikkuhusaid guovllus.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none"> • bajásdoallat visttiid, ráhkkanusaid ja rusttegiid (čuokkis 1.2 a) • bajásdoallat dálá bálgáid, čuoiganláhttuid, galbbaid, šalddiid ja sullasaččaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.2 b) <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none"> • visttiid ođdasit hukset ja stuoridit (čuokkis 1.3 a) • ođdasit cegget visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid mat leat buollán dahje billašuvvan luonduvahágiid geažil (čuokkis 1.3 b) • hukset šalddiid ja bardit roviid (čuokkis 1.3 e) • cegget galbbaid ja merket bálgáid (čuokkis 1.3 f) • njeaidit boares visttiid, gárddiid ja rusttegiid ja cegget ođda mat leat seamma stuorrát ja galget seamma atnui (čuokkis 1.3 h) • buoridit dálá máđijaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.3 i) <p>§ 3 Suodjalanmearrádusat 1. čuokkis 2.3 Murren Murren iežas atnui ja barttaide, várreguohtumiidda ja godiide suodjemeahcis lea lohpi. Galgá njeaidit dušše stuorra muoraid. Erenoamáš, hearvás ja jápmán muoraid mat leat mihtimasat eanadagas, ii galgga njeaidit.</p> <p>§ 3 Suodjalanmearrádusat 1. čuokkis 5.4 Bálgáid sirdin Luonddubirrasa ja kulturmuittuid vuhtiiváldima geažil sáhttá hálldašaneiseváldi sirdit dahje gáibidit sirdit bálgáid ja máđijaid merkema.</p>

§ 3 Suodjalanmearrásat 1. čuokkis 5.4 Bálgaíd sirdin

Luonddubirrasa ja kulturmuittuid vuhtiiváldima geažil sáhttá hálldašaneiseváldi sirdit dahje gáibidit sirdit bálgaíd ja máđijaid merkema.

§ 3 Suodjalanmearrásat 1. čuokkis Mohtorjohtolat
Oppalačcat gieldá mohtorjohtolaga.

Sáhttá dattetge addit sierralobi

- vuodjit bealtafievrruigin dálvet dahje girdit áibmofievrruin geasehit gálvvuid ja rusttegiid barttaide, geassesajiide ja godiide (čuokkis 6.3 d)
- vuodjit bealtafievrruigin dálvet dahje girdit áibmofievrruin geasehit materálaid huksenbargguide ja visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid bajásdoallamii (čuokkis 6.3 e)
- vuodjit dálá máđijaid buorideami oktavuoðas mat čuvvot hálldašanplána (čuokkis 6.3 j)
- vuodjit čuoiganláhttuid álbmogii, gč. hálldašanplána (čuokkis 6.3 k)
- vuojihit bistevaččat doaimmashehttejuvvon olbmuid Dálaguolbanii dálvesiivun dahje dálá máđijaid mielde (čuokkis 6.3 l)
- vuodjit dálvet go áigu cegget unnit visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid ja cegget oðða mat leat seamma stuorrát ja galget seamma atnui (čuokkis 6.3 o)

§ 3 Suodjalanmearrásat 1. čuokkis Mohtorjohtolat
Oppalačcat gieldá mohtorjohtolaga.

Sáhttá dattetge addit sierralobi

- vuodjit bealtafievrruigin dálvet dahje girdit áibmofievrruin geasehit gálvvuid ja rusttegiid barttaide, geassesajiide ja godiide (čuokkis 6.3 d)
- vuodjit bealtafievrruigin dálvet dahje girdit áibmofievrruin geasehit materálaid huksenbargguide ja visttiid, rusttegiid ja ráhkkanusaid bajásdoallamii (čuokkis 6.3 e)
- vuodjit dálá máđijaid buorideami oktavuoðas mat čuvvot hálldašanplána (čuokkis 6.3 i)
- vuodjit čuoiganláhttuid álbmogii, gč. hálldašanplána (čuokkis 6.3 j)

5.6.6 OLGONASTIMA LÁHČINNUOLGGADUSAT

OLGONASTIMA LÁHČINNUOLGGADUSAT

Bajásdoallan ja láhčindoibaibmabijut

Dán guovtti guovllu suodjalanláhkaásahusa mielde lea lohpi bajásdoallat visttiid nu guhká go báikkálaš huksenvierru čuvvojuvvo ja divvumat heivehuvvojtit eanadahkii. Bajásdoallat dálá bálgáid, čuoiganláhttuid, galbbaid, šalddiid ja sullasaččaid hálldašanplána mielde (čuokkis 1.2 b) Šalddiid ja galbbaid bajásdoallan lea lohpi.

Visttiid ođđasit huksen manjá vahágiid

Sáhttá addot lohpi ođđasit hukset dahje stuoridit dálá visttiid suodjalanguovlluin. Dálá visttiiguin oaivvilduvvo visttit mat ain leat ceaggut, ja maid eai leat heitán geavaheames. Seamma guoská visttiid/rusttegiid ođđasit huksemii mat leat billašuvvan luonduvahágiid dahje buollima geažil. Hálldašaneiseváldi dahká konkrehta árvoštallama dákkár áššiin, ja dábálaččat addá lobi jus ođđa doaibmabidju ii rihko suodjalanulbmila dahje eará mearrádusaid.

Dálá luottaid bajásdoallan hálldašanplána mielde

Áidna vuodjinluodda mii lea suodjalanguovlluin, lea manjimuš gaska Dalveienis parkerensadjái Jorbajárjogažis. Dán luotta bajásdoallan dohkkehuvvo danne go dát lea doaibmabidju mii dahká ahte guovlu lea eanet olámmuttus álbmogii, gč. suodjaleami ulbmil.

Dálá vuodjinluottaid buorideapmi

Hálldašaneiseváldi sáhttá addit lobi buoridit dálá vuodjinluottaid mat leat definerejuvpon hálldašanpláanas. Buorideapmi sáhttá leat rovit, nannemat, forsterkning, smávit deavdimat dahje goaivumat.

Šalddiid huksen ja roviid bardin

Hálldašaneiseváldi sáhttá addit lobi hukset ođđa šalddiid dahje bardit roviid. Dát lea vuosttažettiin áigeguovdil dálá bálgain. Ferte čalmmustahttit doaibmabiju dárbbu.

Smávit visttiid ja rusttegiid ceggen mii lea ávkin olgonastimii

Sáhttá addot lohpi cegget smávit visttiid ja rusttegiid mat leat ávkin dábálaš olgonastimii dálá bálgain Baðaávžžis ja Gearbbeihiin, gč. suodjalanláhkaásahusa § 1.3 l)

Murren barttaide ja gođiide suodjalanguovlluin

Suodjalanláhkaásahusa mielde lea lohpi murret barttaide ja gođiide mat leat suodjemeahcis sierra sierralobi haga hálldašaneiseválddis. Eaktuduvvo ahte dat lea «iežas atnui». Dán oktavuođas mearkkaša dat ahte sáhttá murret nu olu muoraid go mannet relevánta barttain. Mohtarjohtolat dákkár doaibmabijuid oktavuođas ii leat automáhtalaččat lohpi, muhto ferte ohccojuvvot sierra.

Mohtarjohtolat olgonastinrusttegiid bajásdoallama ja doaimma oktavuođas

Sáhttá maiddái addot lohpi vuodjxit skohteriin ja girdit helikopteriin geasehit gálvvuid ja rusttegiid barttaide bajásdoallama ja doaimma oktavuođas.

Mohtorjohtolat čuoiganláhttuid vuodjima oktavuođas Bađaávžis ja Gearbbeiin

Čuoiganláhttuid sáhttá vuodjit sierralobi vuoden (gč. čuokkis 6.3 j). Sáhttá addit máŋggajagáš lobiid.

1. Suodjalanguovlorádjá Limpajávrris luddii Jorbajávrris.
2. Suodjalanguovlorádjá Dalveienis Dálaguolbanii (gálahaga bokte)
3. Suodjalanguovlorájás Gearbbetbartii

Láhttuid sáhttá vuodjit čuoiganláhttomašiinnain dahje skohteriiin mas lea láhttopluga.

Sin geat vudjet láhttuid, galgá almmuhit hálldašaneiseváldái, ja sii galget leat namuhuvvon namain vuodjingirjjis. Vuodjingirjji galgá deavdit ovdal go vuoddjá ja sesoŋja loahpas addit dan hálldašaneiseváldái, manjimusat geassemánu 1.b. juohke jagi.

Galgá čállojuvvot álkes raporta mii čilge barggu ja vejolaš hástalusaid manjimuš jagi ja čuoiganláhttuid geavaheami registerema (mátkegirjjit čilgejuvvon báikkiin).

Galgá heaitit vuodjimis suodjalanguovlluin manjá beassážiid dahje manjimusat cuojománu 15.b. juohke jagi amas muosehuhtit bessenlottiid mat bessegohtet dán áigge. Jus beassážat leat manjá cuojománu 15.b., de sáhttet láhttuid vuodjit vel nuppi beassášebeaivvi.

5.7 Eanadoallu

Eanadoalloberoštumit suodjalanguovlluin eai leat nu stuorrát. Boahtteáiggis sáhttet sávvojuvvot šibitláiddomat, muhto dál ii dáhpáhuva dat fásta min dieđuid mielde. Ovdal leat njárggat Bađaávžis geavahuvvon lágjoeanan ja jáhkrimis guoh tuneanan muhtun muddui.

Bađaávži ja Gearbbeiid suodjemeahcci ja Návetvuomi suodjemeahcci

Suodjalanlákhaásahusa mearrádusat mat gusket eanadollui, leat ovttaláganat goappašiid suodjalanguovlluide.

Čuokkis 2.1 Flora várjaleapmi

Flora galgá várjaluvvot vahágiid ja bilideami vuostá mat sakka sáhttet rievadatit suodjaluvvon eanadaga mihtilmasvuoda. Ođđa šaddošlájaid gilvin lea gildojuvvon. Gilvojuvvon eatnamiin guoská gielddus gilvit ođđa šaddošlájaid dušše šaddošlájade mat leavvama bokte sáhttet goaridit suodjalanguovllu árvvu.

Čuokkis 2.2 Guohtun

Guohtun lea lohpi.

Čuokkis 6.2 h) Mohtorjohtolat

Vuodjit fievraruin viežżat buohccán/roasmohuvvan elliid lea lohpi. Fievru mii geavahuvvo, ii galgga bilidit eatnama. Galgá dieđihit suodjalanguovllu vásttolaš bearráigehčui ovdal vuodjima.

Suodjalanguovlostivra háliida álgodillái máhcahit kultureanadaga mat leat osiin boares lágjoeatnamiin Bađaávžis. Dán oktavuođas ráhkaduvvo sierra dikšunplána. Suodjalanguovlostivra háliida ovttasbargat eará aktevrraiguin čađahit dákkár prošeavta. Okta vejolašvuhta lea ovttasbargat oapmedáluiguin vai dat sáhttet ávkkástallat vejolaš láddjema. Dát ferte čielggaduvvot dárkileappot dikšunplána oktavuođas.

5.8 Vuovdedoallu

Návetvuomi suodjemeahcis lea oktiibuot su. 25 000 dekára areálas vuovdi. Das lea su. 11 000–14 000 dekára definerejuvvon produktiivvalaš vuovdin, muhto areálat eai adnojuvvo ekonomalaččat ávkkástallan veara. Bađaávži ja Gearbbeiid suodjemeahcis lea su. 22 000 dekára vuovdi. Das lea su. 10 000–12 000 dekára definerejuvvon produktiivvalaš vuovdin, mas su. 2000 dekára adnojuvvo ekonomalaččat ávkkástallan veara.

Sullii njealjádas KLVO:s lea vuovdi, mas su. 3 km² lea klassifiserejuvvon ekonomalaččat ávkkástallan veara beahci ja soahki. KLVO:s lea leamaš aktiivvalaš vuovdedoaibma 1800-logu álggu rájes, ja eanaš oasis suodjalanguovllus lea murrejuvvon. Dimbbar lea geavahuvvon dimbbarin ja muorran ja boldojuvvon bihkkahávddiin. Gitta 2002 rádjai lágidii Stáhtavuovdi jámma dimbara guovllus sahánrusttegi Návuonbađas, muhto eanebuš njeaidin nogai 1970–1980-logus. Lea maiddái vuvdojuvvon njeaiddekeahes beazit ja soagit báikkálaččaide. Manimuš stuorra beahcenjeaidin guovllus lei 2001:s. Seamma lagi ráhkaduvvui meahccebiiłaluodda Jorbajávrái.

Návetvuomis lea unnán produktiivvalaš vuovdi, eanemus soahki. Stáhta eatnamis NLVO:s ii leat eanaeaiggát doaimmahan stuorát vuovdedoaimma. Stáhtavuovdi lea dattetge duoid dáid jagiid addán muorračuollansárgá báikkálaččaide vuomi vuolit oasis. Gárdzi lahka Sáivvas leat boazodoallit njeaidán dárbbashašaš boaldámušaid iežaset atnui. Priváhta eatnamis leat ovdal njeaidán sogiid vuomi vuolit oasis gitta Gáicíi. Manimuš lagi lea njeidojuvvon dušše moaddelot kubihkkamehtera soahki boaldámuššan.

Suodjaleami ásaheami oktavuođas čujuhuvvui dasa ahte veahá vuovdi mii lea ávkkástallan veara, gullá Bađaávži ja Gearbbeiid rájá siskkobeallai. Maiddái veahá infrastruktuvra, erenoamážit boares

vuovdedoalloluottat, leat guovllus. Dát adnojuvvojat vahágin ja hehtehussan eanaeaiggádii. Danne gávdno buhtadusortnet mii addojuvvo eanaeaiggádii suodjaleami geažil. Min dieđuid mielde lea dákkár buhtadus mihtiduvvon ja mearriduvvon gaskal stáhta Dálkkádat- ja birasdepartemeantta bokte ja eanaeaiggáda Stáhtavuovddi.

5.8.1 HÁLDDAŠANULBMILAT VUOVDEDOALLU

Seailluhit eanadatelemeanttaid ja kulturmuittuid mat mualit sámi boazodoalus ja kvena vuovdegeavaheami birra, lea oassi Bađaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjaleamis.

Sihke Bađaávžji ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi suodjemehciid galgá ain sáhttít ávkkástallat vuovdedoaibmaulbmiliidda suodjalanulbmila ja suodjalanmearrádusaid rámmaid siskkobealde. Dohkkehuvvon plána ferte leat vuodđun ovdal go sáttá njeaidit muoraid.

5.8.2 SUODJALANMEARRÁDUSAT VUOVDEDOALLU

Bađaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci ja Návetvuomi suodjemeahcci

Mearrádusat mat gusket johtolahkii suodjalanláhkaásahus, leat ovttaláganat goappašiid suodjalanguovlluide.

Čuokkis 2.1 Flora várjaleapmi

Flora galgá várjaluvvot vahágiid ja bilideami vuostá mat sakka sáhttet rievdadit suodjaluvvon eanadaga mihtimasvuoda.

Čuokkis 2.3 Murren

Murren iežas atnui ja barttaide, várreguohtumiidda ja gođiide suodjemeahcis lea lohpi. Galgá njeaidit duše stuorra muoraid. Erenoamáš, hearvás ja jápmán muoraid mat leat mihtimasat eanadagas, ii galgga njeaidit.

Čuokkis 2.4 Vuovdedoaibma

Vuovdedoaibma sáttá dáhpáhuvvat plána vuodul maid hálldaašaneiseváldi lea dohkhehan. Plána galgá dábálaččat vuodđuduvvot dáidda njuolggadusaide:

- njeaidinvuohki hálldaašanplána mielde
- guovllut mat sakka báidnet vuovdegova, galget seailluhuvvot.
- álgovuovdesajit, dehálaš fuođđoguovllut ja eará biologalaš girjáivuođa dehálaš guovllut galget seailluhuvvot.
- areálain gos lea njuoskavuovdi/dulveeanavuovdi, ii galgga murret
- ođđa vuovddi gilvin galgá vuosttažettiin dáhpáhuvvat lunddolaš vesáluvvamiin
- jus lea dárbu, de sáttá lasi gilvit báikkálaš muorrašlájaid

Čuokkis 2.5 Bihkaš

Bihkaša sáttá váldit hálldaašanplána mielde.

Vuodjit fievruiin murrema oktavuođas

Hálldaašaneiseváldi sáttá addit lobi vuodjit mohtorfievruiin murrema oktavuođas čuokkis 2.3 vuodul, mii guoská murremii iežas atnui ja barttaide, geassesajiide ja gođiide (čuokkis 6.3 c).

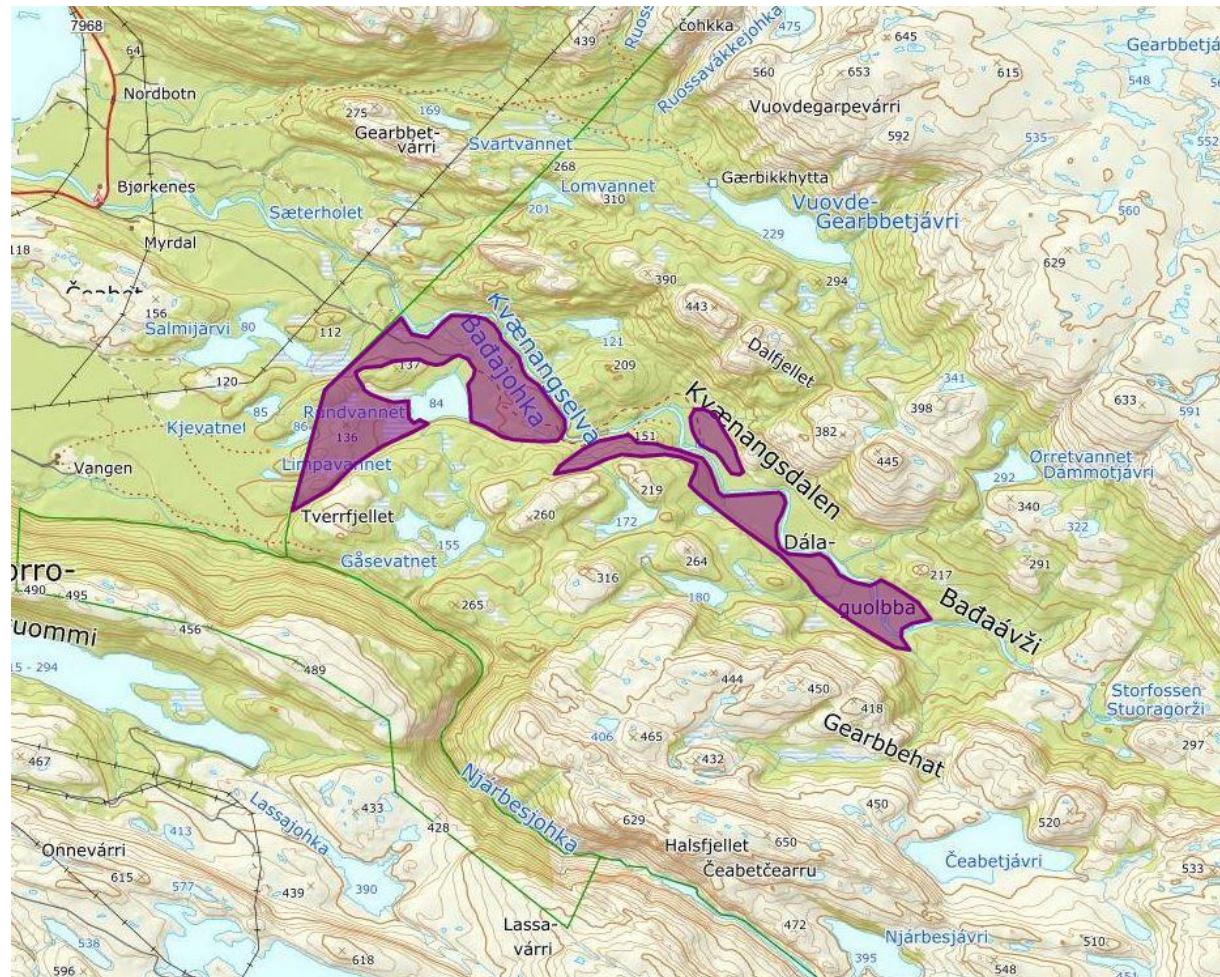
5.8.3 MURREN BAĐAÁVŽJI JA GEARBBEHIID SUODJEMEAHCIS

Suodjalanguovlostivra háliida ahte vuovderiggodat KLVO:s galgá ávkkástallojuvvot suodjalanmearrádusaid mielde (čuoggát 2.3, 2.4 ja 2.5). Sivva lea belohahkii seailluhit kultuvrralaš ja ekonomalaš aktivitehta mii guoská vuovdedollui, ja belohahkii dat ahte adnojuvvo doaibmabidjun seailluhit eanadatárvvuid. Dán vuodul lea ráhkaduvvon rámmavuogádat dasa mii sihke váldá vuhtii suodjalanláhkaásahusa gáibádusaid ja heiveha daid vuogádagaiide mat leat vuovdedoalus.

Guovlu gos sáhttá njeaidit muoraid

Dát guovlu lea definerejuvvo MiS-kártema (Røberg mfl., 2019) vuodul, eanadatfágalaš beliid árvvoštallama (Melby, 2011) ja eará dieđuid vuodul luondu- ja kulturárvvuid birra guovllus.

Gáržideapmi 22. govrosis lea mearriduvvon ovttas eanaeaiggádiin, ja maiddái čielga vuovdefágalaš ja kommersiála árvvoštallamat leat vuodđun dasa. Muhto vuovdedoalu dálá njuolggadusat leat garrisit dulkojuvvon go heivvolaš areála lea mearriduvvon.

Govus 21. Guovlu gos sáhttá murret Bađaavži ja Gearbbehiet suodjalanlähkaásahusa vuodul. Oktiibuot lea $1,9 \text{ km}^2$. Leat njuolggadusat maid ferte deavdit ovdal go sáhttá murret, ee. luondušláddjivođa, kulturmuittuid jna. vuhtiiváldin. Danne lea dušše oassi guovlluin ávkkástallan láhkai. Guovllus mii lea olggobealde sárgojuvvon guovllu, sáhttá dušše murret iežas atnui barttain ja godin.

VUOVDEDOALU NJUOLGGADUSAT

Galgá sáhttit murret definerejuvvon guovllus Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcis nu guhká go dat čuvvu mearrádusaid ja njuolggadusaid

- a) dán hálldašanplásas
- b) spesifiserejuvvon njuolggadusain maid eanaeaiggát lea addán sierra murrenplásas

Murremis KLVO:s ja NLVO:s sáhttet leat njeallje iešguđetlágan ulbmila:

1. Goahcceuovddi ja/dahje lastavuovddi kommersiála vuovdedoaibma
2. Murren barttaide ja godiide suodjalanguovlluin
3. Murren dikšundoibaibmabidjun, erenoamážit kultureanadaga divodeamis dahje máhcaheamis
4. Murrenbihkkahávddiide ja erenoamášávdnasiidda

Dohkkehuvvon murrenvuogit

Beziid njeaidimis galgá guođđit siepmanmuoraid. Siepmanmuoraid lohku galgá 3–15 juohke dekáras. Jus lea várra ahte muorat gahčet dálkin, de galget 10–15 siepmanmuora guđđojuvvot main su. 30 mehtera gaska. Siepmanmuorat njeidojuvvoyit go lea vesáluvvan 0,5–1 mehtera bajás ja lea doarvái bures suohkat.

Beziid njárudeapmi dáhpáhuvvat smávvaareálamurremin. Murrenguovlu lea dalle 0,5–2 dekára. Guovlluin gos lea lunddolaš murrenrádjá eanadatthehttehusaid dahje birasuhtiiváldimiid geažil, sáhttá murret badjel 5 dekára.

Murren mii guoská dikšumii ja olgonastimii, heivehuvvo ovttaskas doaibmabidjui.

Beahceruohttasat (30 jagi dahje boarrásat) bihkkahávddiide goivojuvvoyit goaivunmašiinnain. Lea lohpi váldit 50 % ruohttasiin guovllus. Erenoamášávdnasiid galgá njeaidit duoppil dáppil dahje oktanaga eará vuovdedoaimmain/murremiin.

Buot murremat galget dáhpáhuvvat lágaid ja Norsk PEFC Skogstandard mielde.

Ovdal go sáhttá murret

Berošteaddjit váldet oktavuođa eanaeaiggádiin (Stáhtavuddiin). Stáhtavuovdi čuovvola dán dainna prosedyrain: Iská čuovvu go sávvojuvvon murren lágaid ja Norsk PEFC Skogstandarda. Murrendiehtu skoviin ja kárttain sáddejuvvo suohkanii ja Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahci hálddašaneiseváldái golbma vahku ovdal murrema. Murrenšiehtadus čállojuvvo, vejolaš buktojuvvon vuhtiiváldimiid (suohkanis ja hálddašaneiseválddis), gaskal Stáhtavuovddi ja aktevrra.

Bihkkaša váldin

Guovlluin gos beassá murret dán plána mielde ja sierra plána bokte, sáhttá maiddái viežzat bihkkaša. Ovdagihtii ferte kártet sáhttá go váldin negatiivvalaččat rievadagit eanadaga dahje váikkuhit eará suodjalanárvvuide. Jus nu dagaš, de ii sáhte murret erenoamáš ohcamuša haga. Hálddašaneiseváldái galgá dieđihuvvot ovdal go álgá. Sisabahkkemat galget leat unnit go vejolaččat.

5.9 Bissovaččat doaimmashehttejuvvon olbmuid skotermáđijat, čuoiganláhttut ja mohtarjohtolat

Suodjalanmearrádusat

Baðaávžži ja Gearbbeiid suodjemeahcci	Návetvuomi suodjemeahcci
<p>Čuokkis 6.1. Mohtarjohtolatgielddus Mohtarjohtolat gáttis ja čázis lea gildojuvvon, dása gullá áibmofievruuin girdilit ja seaivut.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit meahccebiilaluoddarágge Jorbajárjogažii• vuodjit dálá skotermáđijain <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit čuoiganláhttuid álbmogii, gč. hálddašanplána• vuojihit bistevaččat doaimmashehttejuvvon olbmuid Dálagulbanii dálvesiivvus dahje dálá máđijaid mielde• dálá skotermáđijaid veahá sirdin go dat lea dárbbašlaš sihkkarvuodalaš sivaid geažil• mohtarjohtolat dálvesiivun rusttegiid ceggema oktavuođas, gč. čuoggá 1.3 l)	<p>Čuokkis 6.1. Mohtarjohtolatgielddus Mohtarjohtolat gáttis ja čázis lea gildojuvvon, dása gullá áibmofievruuin girdilit ja seaivut.</p> <p>Lea almmatge lohpi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit meahccebiilaluoddarágge Jorbajárjogažii• vuodjit dálá skotermáđijain <p>Sáhttá addit sierralobi</p> <ul style="list-style-type: none">• vuodjit čuoiganláhttuid álbmogii, gč. hálddašanplána

MOHTORJOHTOLAGA NJUOLGGADUSAT

Mohtorjohtolat Dalveienis

Mohtorjohtolat meahccebiiilaluottas (Dalveienis) KLVO:s (suodjalanguovlorájás davvin gitta bisánansadjái Jorbajárjogažis) lea lohpi. Vuodjin ja parkeren galgá čuovvut mohtorjohtolaga njuolggadusaid.

Skohtermáđijat

Mohtorjohtolat dálá skohtermáđijain KLVO:s lea lohpi. Dat guoská daidda skohtermáđijaide mat ledje mearriduvvon suodjalanáigodagas – čájehuvvon govvosiin 15 ja 16. Skohtermáđijaid vejolaš rievdamat gáibidit sierralobi suodjalanlákhaásahusas. Hálldašaneiseváldi sáhttá dohkkehít bealafievrru geavaheami dálvesiivun oapmedoalu oktavuođas jus dat lea áigeguovdil.

Elsihkkel

Stáhta geaidnodoaimmahat definere elsihkkela «sihkkel mas vuoddji deahkkefápmu oktan elveahkkemohtora fámuin jođiha sihkkela ovddos guvlui.» Birasdirektoráhtta lea dulkon njuolggadusaid ja konkluderen ahte elsihkkelastin lea lobiheapme suodjalanguovlluin gos lea mohtorjohtolatgieldus. Nappo lea elsihkkelastin gildojuvvon KLVO:s ja NLVO:s suodjalanlákhaásahusa čuoggás 6.1.

Čuoiganláhttuid vuodjin

Áigeguovdilis láhttut leat definerejuvvon dán plánas. Láhttuide mat galget vuddjojuvvot, sáhttá oažžut mánggajagáš sierralobi, muhto ii eanet go njeallje jagi (geahča 15. govvosa). Jus eavttut rihkkojuvvoyit, de sáhttá geassit sierralobi ruovttoluotta.

5.10 Fápmorusttegat ja teknihkalaš rusttegat

Suodjalanmearrádusa § 3 čuoggás 1.2 f) lea Čorrojávrriid fápmorusttega čáhceváldima doaimmaheapmi ja bajásdoallan lohpi ohcamuša haga. Eai addo dárkilat njuolggadusat dán plánas.

5.11 Mátkeealáhus

Hálldašanulbmilat mátkeealáhus

KLVO ja NLVO galgá sáhttit geavahit luondduvuđot mátkeealáhusa arenán nu, ahte dat váldá vuhtii suodjalanárvvuid hálldašeami.

Stáhtus – mátkeealáhus

Mátkeealáhusa oahpes stáhtus lea čilgehuvvon fitnanhálldašanstrategijas, ii ge máninnašuvvo dán plánas.

Suodjalanmearrádusat – mátkeealáhus

Mátkeealáhus ii namuhuvvo erenoamážit KLVO ja NLVO suodjalanlákhaásahusain.

Aktevrrat mat háliidit fállat mótkealáhusbuktagiid aktivitehtaigui Baðaávžžis ja Gearbbeiin dahje Návetvuomis, galget doahttalit seamma njuolggadusaid go eará geavaheaddjit. Kommersiála ja ii kommersiála aktivitehtat eai earuhuvvo.

Okta digaštallan mii lea lassánan, lea man viidát buohkaidriekti gusto go lea sáhka kommersiála aktevrrain. Dát leat digaštallamat ja bealit mat gullet suodjalanguovlluid mearrádusaid olggobeallái.

6 HÁLDDAŠEAPMI, HÁLDDAŠANBARGU JA ÁŠŠEMEANNNUDEAPMI

6.1 Suodjalanguovlohalldašeami organiseren

6.2 Áššemeannudanrutiinnat

Iešalddis hálddašanplána ii atte lobi doaibmabijuide suodjemeahcis. Doaibmabijuid ja aktivitehtaid mat automáhtalaččat eai leat dohkkehuvvon, ferte čielggadit sierra ohcamuša bokte hálddašaneiseváldái. Vuolábealde čilgejuvvojit buot áššemeannudeami oppalaš njuolggadusat KLVO:s ja NLVO:s.

Buot ohcamušat mat gáibidit lobi/sierralobi suodjalanlhkaásahusa mielde, galget sáddejuvvot Baðaávžži ja Gearbbeiidi ja Návetvuomi suodjalanguovlostivrii Romssa ja Finnmárkku Stáhtahálldašeaddji bokte poastan dahje e-poastan.

Dábálaččat lea suodjalanlhkaásahusas čavgasat mearrádusat go dat mat leat eará lágain. Ohcamušat árvvoštallojuvvojit danne vuos suodjalanlhkaásahusa mielde ovdal go árvvoštallojuvvojit eará lágaid mielde. Biehttaleami suodjalanlhkaásahusa vuodul eai sáhte eará lágaat badjelduolbmat.

Kulturmuittuide guoski áššiid galgá hálddašaneiseváldi sáddet hálddašaneiseváldái kulturmuitolága vuodul, namalassii fylkkagildii ja/dahje Sámediggái.

Hálldašaneiseváldi sáhttá bidjat eavttuid mat ráddjejit sierralobi vahágiid. Eavttuin mat biddjojit, galgá lea áššálaš oktavuohta dasa masa lohpi guoská.

Buot mearrádusaid galgá vuoduštit. Čujuhuvvo hálddašanlága mearrádusaide (§§ 24 ja 25) ja luonddušláddjivuođaláhkii §§ 8–12 ja § 48 njealját lađđasii.

Hálldašaneiseváldi galgá juohke áššis dárkilit árvvoštallat reakšuvdnavigiid jus eavttut mat leat biddjon lohpái, vejolaččat rihkkojuvvojit, dása gullá váidin. Eavttuid rihkkuma sáhttá deattuhit ođđa ohcamušaid meannudeamis. Hálldašaneiseválddis lea iešheanalaaš ovddasvástádus bearráigeahččat ahte suodjalanlhkaásahusa buot rihkkumat mat bohtet hálddašaneiseválddi dihtosii, raporterejuvvojit/váidojuvvojit politijjaide, gč. lobihisvuodaid čuovvoleami bagadus suodjalanguovlluin (M-617/2016).

Dan gildii masa mearrádus guoská, ja Stáhtahálldašeaddjái galgá sáddet kopijja buot mearrádusain. Áššiin main dat orru leamen dárbbashaš, galgá maiddái guoskevaš eanaeaiggádiidda ja eará geavaheaddjiberošteddjíide dieđihit dan birra.

Buot ovttaskasmearrádusaid galgá seammás bidjat birasmearrádusregistarii.

Mearrádusat suodjalanolhkaásahusaid mielde leat ovttaskasmearrádusat, ja daid sáhttá bealli dahje earát geain lea rievttálaš váidinberoštupmi, váidit, gč. hálddašanlága § 28. Gii lea bealálaš dahje geas lea rievttálaš váidinberoštupmi, ferte árvvoštallat juohke áššis. Stáhtahálldašeaddjis lea maiddái riekti váidit suodjalanguovlostivra mearrádusaid, gč. luonddušláddjivuoðalága § 62 goalmmát laððasa. Áigemearri váidit lea golbma vahku dan beaivvi rájes go mearrádus almmuhuvvui, dahje dan rájes go livčii galgan oažut dieðu dahje livčii galgan diehtit mearrádusa birra, gč. hálddašanlága § 29.

Birasdirektoráhtta lea suodjalanguovlostivra mearridan mearrádusaid váiddaásahus. Váidda sáddejuvvo čálalaččat suodjalanguovlostivrii mii lea dahkan mearrádusa. Suodjalanguovlostivra galgá dasto árvvoštallat leat go váidagis dieðut main lea vuoðđu rievdadit mearrádusa. Jus suodjalanguovlostivra doalaha iežas mearrádusa, de sáddejuvvo váidda Birasdirektoráhtti, mii dahká loahpalaš mearrádusa.

6.3 Lobihisvuodaid goziheapmi ja čuovvoleapmi

Suodjalanguovlluid ásahanulbmila áimmahuššama dihtii galget vejolaš láhkarihkummat čuovvoluvvot. Jus duoðaštuvvojít láhkarihkummat guovllus, de sáhttá váidit politijaide, addit váruhusa dahje diehtojuohkima. Reakšuvdnauohki lea sorjavaš duoðalašvuodadásis. Bearráigeahču rapportere maiddái álbmotmeahccestivrii, mas lea iešheanaláš ovddasvástádus reageret láhkarihkumiidda mat bohtet stivrra dihtosii. Dát sáhttet leat politijaide váidin ja/dahje rapporteren Stáhtahálldašeaddjái/Birasdirektoráhtti mas oažju hálddahuslaš reakšuvnnaid.

Dasa lassin lea álbmotmeahccestivrii 2021 oððajagimánus delegerejuvvon váldi ieš ránggáštit luonddušláddjivuoðalága rihkkumiid. Stáhtahálldašeaddjái lea delegerejuvvon váldi luonddušláddjivuoðalága § 69–73. Álbmotmeahccestivrii lea delegerejuvvon váldi lága § 69 nuppi laððasa, § 70 vuosttaš laððasa ja § 73 vuosttaš laððasa mielde (gč. olles teavstta lovdata.nos:). Paragráfaid sáhttá oanehaččat čoahkkáigearrit ná:

- § 69 Divvun ja váidudeaddji doaibmabijut
Dát paragráfa addá eiseválddiide láhkavuoðu gohčut vásttolačča bissehit dáhpáhuvvi lobihis bargguid ja/dahje dahkat mearrádusa divvut lobihis ásahuvvón dili.
- §70 Vuorddekeahthes birasváikkuhusat lobálaš doaimmas
Dát paragráfa guoská beliide mat rievtti mielde leat lobálaččat, muhto mat mielddisbuktet vuorddekeahthes ja stuorra váikkuhusaid luonddušláddjivuhtii. Go dákkár vahát lea dáhpáhuvvan, de sáhttet eiseválddit gohčut vásttolačča álggahit doaibmabijuid (máhcaheami) jus dat sáhttá dáhpáhuvvat almmá áktáanas váivvádusa haga vásttolažzii.
- § 71–72 Njuolgga čaðaheapmi ja earáid giddodaga geavaheapmi
Dát paragráfat addet eiseválddiide vejolašvuða álggahit doaibmabijuid vásttolačča rehkega ala jus gohčumat §§ 69 ja 70 vuoðul eai doahttaluvvo, jus lea hoahppu luonddušláddjivuoða geažil dahje jus ii duoðaštuvvo ahte gávdno vásttolaš.
- § 73 Bággošákku
Bággošákku lea gaskaoapmi maid eiseválddit sáhttet geavahit sihkarastit láhkamearrádusaid čaðaheami. Sákku mearriduvvo go rihkkun lea almmustahattojuvvon ja gohčun divvut dahje

guođđit ollašuhetekeahttá geatnegasvuoden ii doahttaluvvo, ja sáhkku sáhttá leat háválissubmi dahje divru nu guhká go rihkkun bistá.

- § 74 Rihkkunmáksu

Rihkkunmáksu lea hálddahušlaš ránggáštusgaskaoapmi jus rihkku luonddušláddjivuođalága ja láhkaásahusaid main lea láhkavuođdu mii ii leat nu duođalaš ahte dat váidojuvvorit politiijaide. Mearrádus galgá go mearridit rihkkunmávssu vai ii, dáhpáhuvvá oppalaš árvvoštallama vuodul mas váldá vuhtii máŋggaid beliid, nugo rihkkuma duođalašvuoden, viidodaga ja váikkhusaid. Birasdirektoráhtas dat lea váldi mearridit galgá go mearridit rihkkunmávssu. Rihkkunmávssu mearrideapmi lea ovttaskasmearrádus, ja áššemeannudannjuolggadusat hálldašanlágas ov daváruhusa, áššeosaalašgeahčadeami, vuoduštusa ja váidinrievtti birra galget čuvvojuvvot.

- § 75 Ránggáštus

Paragráfa muitala ránggáštusrájá luonddušláddjivuođalága rihkkumiin. Sáhttá ránggáštuvvot sáhkuin dahje giddagasin gitta jahkái, dahje viđa jahkái groava rihkkumiid geažil.

Láhkarihkkun álbmotmeahcis sáhttá maiddái leat eará lágaid rihkkun luonddušláddjivuođalága rihkkuma lassin, ja nu guoská ášši maiddái eará eiseválddiide. Ovdamearkka dihtii galgá gielda čuovvolit plána- ja huksenlágja ja mohtorjohtolatlága rihkkumiid, ja Eanadoallodirektoráhtta ges galgá čuovvolit boazodoallolága rihkkumiid. Álbmotmeahccestivra berre juohke ovttaskasáššis árvvoštallat maiguin eará eiseválddiigun lea áigeguovdil váldit oktavuoden ja vejolaččat ovttasbargat lonohallat dieđuid ja čuovvolit ášši.

6.4 Bearráigeahčču

Suodjalanmearrádusa geažil šaddá dárbu gozihit dan ahte suodjalanlákhaásahus ja iešguđet sierralohpemearrádusat doahttaluvvovit. Beaktilis ja fágalaččat čeahpes bearráigeahčču lea danne dehálaš vai sáhttá čuovvut ov dáneami suodjalanguovllus, sihke luonddukvalitehtaid ja guovllu geavaheami.

Stáhta luonddubearráigeahčču (SNO) ásahuvvui geassemánu 21.b. 1996 luonddubearráigeahččolága vuodul veahkkin olahit nationála birasulbmiliid. SNO:s lea ovddasvástádus suodjalanguovlluid bearráigeahččui Norggas. Láhka vuodđuda ollislaš luonddubearráigeahčču sierralágaid luonddušláddjivuođalága, olgonastinlágja, fuođđolága ja luossa- ja sáivačáhceguolleläga, mohtorjohtolatlága, kulturmuitolága ja osiid nuoskkidanlágja siskkobealde.

Romssas ja Davit Nordlánddas barget Stáhtavuovdi-Meahccebálvalus osiid SNO bargguin. SNO oastá dalle bálvalusaid dihto bargguide, earret eará bearráigeahččui suodjalanguovlluin. SNO ja Fjelljenesten dat mearridit man olu áigi várrejuvvo bearráigeahččui Bađaávžis ja Gearbbeiin ja Návetvuomis. Suodjalanguovlostivra sáhttá bividit erenoamáš bargguid dahje vuoruhemiid jahkásaš dialogain báikkálaš SNO:in ja/dahje Fjelljenesteniin.

6.5 Politijat, buollin, gádjun, Suodjalus ja eará eiseválddiid aktivitehta suodjalanguovlluin

Gádjunbálvalus

Gádjunbálvalusain áddejuvvo almmolaččat organiserejuvpon bargu gádjut olbmuid akuhtta lihkohisvuoden. Suodjaleapmi ii hehtte doaibmi gádjunbargguid, namalassii gádjuma maid

váldogádjunguovddážat dahje báikkálaš gádjunguovddáš, nappo politijat, leat álggahan. Go meannuda ohcamuša hárjehallamiid birra suodjalanguovlluin, de ferte čuovvut Dálkkádat- ja birasdepartemeantta geassemánu 15.b. 2020 reivve gádjunbálvalusa skohtergeavaheami njuolggadusaid meahcis ja suodjalanguovlluin.

Hárjehallanplánat leat vuodđun ohcat sierralobi hárjehallanvuodjimii ja guovlludovdi olbmuin vuodjimii luondušláddjivuođalága § 48 mielde.

GÁDJUNBÁLVALUSA NUOLGGADUSAT

Sierralohpi hárjehallanvuodjimii ja guovlludovdi olbmuin vuodjimii sáhttá mieđihuvvot jus vuodjin lea čilgejuvvon hárjehallanplás mii lea Dálkkádat- ja birasdepartemeantta njuolggadusaid mielde. Dat mearkkaša ahte vuodjin ii galgga rihkkut suodjalanulbmila, ii ge galgga sakka čuohcat suodjalanárvvuide. Meannudeamis dakhko konkrehta árvvoštallan das ahte rihkku go vuodjin suodjalanulbmila dahje váikkuha go sakka suodjalanárvvuide. Vuodjin ii galgga bilidit luondu- ja kulturárvvuid, ii ge muosehuhtit fuođđuid ii ge bohccuid, ii ge galgga leat hehttehussan earáide.

- Sáhttá miehtat sierralohpái mángga jahkái hávállassii.
- Ii sáhte miehtat hárjehallanvuodjima dahje guovlludovdi olbmuin vuodjima sierralohpái jus dat ii leat oassin hárjehallanplás.

Politijat, Suodjalus, buollindoaimmahat ja eará dárkkistanásahusat

Vaikko suodjalanalhkaásahusas lea láhkavuođdu vuodjit fievrriuguin oasi Suodjalusa doaimma, politija- ja buollindoaimmahatbálvalusa oktavuođas, de galget dat váldit vuhtii registrerejuvvon luondu- ja kulturárvvuid, eará geavahedjiid ja boazodoalu vuojedettiin suodjalanguovlluin.

Politijat

Politijas lea oppalaš geatnegasvuhta veahkehit go veahkki dárbbasuvvo. Politijabagadusa mielde lea politijain ovddasvástádus álggahit ja jođihit olbmuid ohcama. Politijat mearridit mat metodat, bargoveagat ja rusttegat galget geavahuvvot. Suodjaleapmi ii hehtte doaibmi gádjunbarggu (geahča maiddái kapiittala Gádjunbálvalus). Boazopolitijaid patrulleren gullá mohtorjohtolaga spiehkastahkii politijabálvalusa oktavuođas danne go dain lea seamma váldi go eará politijain.

Buollindoaimmahat

Buollinsuodjalusa spiehkastat suodjalanalhkaásahusain ii guoskka visttiid buollindárkkistussii. Almmolaš dárkkistanásahusaide sáhttá addit lobi vuodjit skohteriin jus lea dárbbaslaš čađahit láhkageatnegas dárkkistusaid. Dát mearkkaša ahte sáhttá addit lobi vuodjit skohteriin go galgá čađahit buollindárkkistusa barttain.

Meahcceboullimi sáhttet leat sihke lunddolaš sivat, muhto maiddái olbmuid doaimmaid váikkuhus. Meahcceboulliidi giedahallama njuolggadusat suodjalanguovlluin lea ahte berre leat várrugas hehttemis dákkár dáhpáhusaid jus buollima sivva eai leat olbmuid doaimmat, dahje ahte olbmoheagga ja stuorra materiálalaš árvvut áitojuvvojtit. Sivvan dasa lea ahte oppalaččat ii berre hehttet lunddolaš dáhpáhusaid, danne go olu šlájat dárbbasit dáhpáhusaid nugo buollimiid birget. Njuolggadusain maiddái čujuhuvvo dasa ahte dutkama ja oahpahusa vuhtiiváldimis galgá leat várrugas seaguhit iežas dasa. Dili galgá almmatge

árvoštallat áitagiid ja váraid ektui. Berre leat buollindoaimmahaga duohken árvoštallat áitojuvvojit go olbmot dahje materálalaš árvvut. Jus buollindoaimmahat háliida čáskadit buollima olmmošlaš ja materálalaš árvvuid geažil, de ii berre hálddašaneiseváldi hehttet dan.

Buot visstit suodjemehciin leat guhkkin biilaluottain, ja čáskadeapmi lea rievtti mielde váttis earret veahkkeneavvuiguin mat leat jo doppe. Buollineastadeaddji doaibmabijuid ja bearráigeahču láhkaásahusas gáibiduvvojit rusttegat ja doaibmabijut eastadir buollima.

Suodjalus

Suodjalanlákhaásahusain lea Suodjalusa doaibmi doaibma váldon vuhtii. Maid militeara doaibmi doaibma-doaba suodjalanguovlluin mearkkaša, lea čielggaduvvon Dálkkádat- ja Birasdepartemeantta geassemánu 3.b. 2019 reivves Suodjalusa doaimma birra. Ráfiáiggis guoská dat ee. eanaterritoria goziheapmái. Riikkarájá patrulleren gullá danne dán spiehkastahkii. Doaibmi doibmii gullet maiddái čielga militeara operašuvnnat erenoamáš dilálašvuodain, dása gullet ohcan ja gádjunbálvalus.

Dábalaš hárjehusat eai leat čuldojuvvon suodjalanmearrádusain, eai ge galgga dáhpáhuvvat suodjalanguovlluin nu guhká go hálddašaneiseváldi ii leat addán lobi dasa. Suodjalusa mielde galget suodjalanguovllut mat leat guovlluin mat leat rekvirerejuvvon hárjehusdoaimmaide, merkejuvvot gildojuvvon guovlun dahje guovlun maid galgá váldit erenoamážit vuhtii.

Eará dárkkistanásahusat

Eará almmolaš dárkkistanásahusat, nugo Biebmobearráigeahču ja ellidsuodjalanolvdegottit, el-bearráigeahču ja sullasaččat, sahttet oažžut lobi vuodjit skohteriin jus lea dárbbashaš sahttit čađahit láhkageatnegas dárkkistusaid. Dákkár bearráigeahču galgá vuosttažettiin čađahit dálvesiivun. Akuhtta

POLITIIJAID, SUODJALUSA, BUOLLINDOAIMMAHAGA JA EARÁ DÁRKISTANÁSAHUSAID NJUOLGGADUSAT

- Lobi ja sierralobi vuodjit skohteriin buollindoaimmahaga dárkkistusa ja dáhkádusfitnodaga takserema oktavuođas buollima manjá sahttá addit.
- Lobi almmolaš dárkkistanásahusain vuodjit skohteriin plánejuvvon láhkageatnegas dárkkisteami oktavuođas sahttá addit jus lea dárbbashaš vai sahttá čađahit dárkkisteami. Ohcamuš vuodjit bievlan akuhtta bearráigeahču geažil árvoštallojuvvo konkrehta.
- Lobi vuodjit Suodjalusa plánejuvvon hárjehusaid oktavuođas ii sáhte addit.
- Váldonjuolggadus lea ahte buot hárjehallanvuodjin galgá dáhpáhuvvat suodjalanguovlluid olggobealde, maiddái hárjehallanvuodjin politiija-, ambulánsa- ja buollinsuodjalusbálvalusaide. Lobi vuodjit hárjehallanvuodjima oktavuođas dákkár oktavuođas sahttá dušše addit konkrehta árvoštallama vuodul mas lea duođaštuvvon dárbu ahte ferte hárjehallat vuodjit RNP:s ja RLVO:s.
- Heahfefierpmádaga huksenohcamuša meannudeapmi čuovvu Dálkkádat- ja birasdepartemeantta njuolggadusaid (gč. skábmamánu 14.b. 2012 reivve, Retningslinjer ved behandling av søknader om utbygging av nødnett i verneområdene).
- Romssa ja Finnmárkku Stáhtahálddašeaddji, Boazodoallohálddahus, Stáhtavuodvi ja Suodjalus berrejít šiehttat ja oktiíheivehit rádjebarttaid bearráigeahču vai garvá dárbbashašmeahttun vuodjima.
- Ovdal go vuddjojuvvo Suodjalusa doaimma, politiija- ja buollinsuodjalusbálvalusa oktavuođas, de berre sis leat njuolgga dialoga guoskevaš orohagain, erenoamážit boazodoalu rašimus áigodagain.

bearráigeahču dálvesiivun, ovdamearkka dihtii fuolastusdieđuid oktavuođas, sáhttá maiddái addit. Akuhtta bearráigeahču bievlan galgá árvvoštallot konkrehta dili ja oppalaš sierralohpeláhkavuođu vuođul.

7 VÁLDODOAIBMABIDJOPLÁNA 2021–2026

DOAIBMABIDJU	OVTTASBARGU	MEARKKAŠU PMI
Nanusmahttit ja ovdánahttit vuolginsajiid. Erenoamáš fokus Árresii luonddu, kultuvrra ja ealáhusa guovddážin.	Gielda, Stáhtavuovdi, olggostallanráddi, báikkálaččat	
Čavgejuvvon diehtojuohkinbargu. Gihpa, sosiála mediat, neahttasiiddut. Buoridit kulturbálgá Badaávžžis ja Gearbbeiin. Kulturmuittuid gaskkusteapmi 2019/2020 kártema maajná.	Gielda, Stáhtavuovdi, olggostallanráddi, Stáhtahálddašeaddji, eará báikkálaččat	
Máhttostáhtus ja dálkkádatváiKKuhusaid doaibmaplána ja heiveheapmi báikkálaš dásis. Ráhkadit gáhttenulbmiliid.		2021
NiN-kárten stuorát osiin guovlluin.	Stáhtahálddašeaddji	
Ain láhčit dili olgonastimii. Lotnolasat divšuin. Nannet dálá infrastruktuvrra ja bálgáid/mádijaid.		
Eanet aktivitehtat nannet báikkálaččaid ja earáid oktavuoda suodjalanguovluide ja máhtu daid birra. Laktit luondduávkkástallanárbevieruiguin.	Davvi-Romssa musea, Davvi-Romssa olggostallanráddi, eará báikkálaččat	
Dikšunplána Dálaguolbana kultureanadahkii. Čuovvovaš dikšundoaibmabijut jahkásaččat.		2020

8 REFERÁNSSAT

- Arnesen, G. (2018). *Kartlegging av Storslåtta ved Dalstua i Kvænangsbøtn. Inkludert forslag til skjøtselsplan.* Romsa: Ecofact.
- Bartlett, J., Rusch, G., Kyrkjeeide, M., Sandvik, H. & Nordén, J. (2020). *Carbon storage in Norwegian ecosystems (revised edition).* Troanddin: NINA.
- Birkeland, I., & Kristiansen, G. (2012). *Kartlegging av naturtyper i Navtdalen og Kvænangsbøtn landskapsvernombråder.* Romsa: Ecofact.
- Bjørnstad, T. (2004). *Skog- og jordbruksinteresser i Kvænangsbøtn og Navtdalen. En utredning i forbindelse med en mulig opprettelse av to landskapsvernombråder.* Romsa: Romssa Fylkkamánni.
- Brekmo, L. (2020). *Kulturminneregistreringer og kartlegging av historisk bruk av utmarka. Kvænangsbøtn og Navtdalen landskapsvernombråder. Sluttrapport.* Hánssagieddi: Davvi-Romssa musea
- Luonduhálddašandirektoriáhtta (2007). *Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold.* Oslo: Direktoráhtta.
- Jacobsen, K. O., Bjerke, J. W., Olberg, S. & Gjerstad, D. (2004). *Naturfaglig undersøkelser i Kvænangsbøtn og Navtdalen i Kvænangen kommune, Troms. Oppdragsmelding 859.* Troanddin: NINA.
- Dálkkádat- ja birasdepartemeanta. (2019). *Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene.* Oslo: Departemeanta.
- Melby, M.W. (2005). *Kvænangsbøtn og Navtdalen, Kvænangen kommune, Troms. Landskapsbeskrivelse/evaluering.* Romsa: Miljøfaglig Utredning.
- Melby, M.W. (2011). *Kvænangsbøtn og Navtdalen landskapsvernombråder i Kvænangen kommune. Forslag til landskapsfaglige bevaringsmål.* Romsa: Miljøfaglig Utredning.
- Møller, J.J. (2004). *Navtdalen og Kvænangsbøtn. Geologisk landskapsvern.* Romsa: Romssa Fylkkamánni.
- Olberg, S. (2011). *Leveområder for utvalgte trelevende biller i Kvænangsbøtn landskapsvernombråde. Rapport 2011-32.* Oslo: BioFokus.
- Røberg, A.Å., Arnesen, G. & Karijord, M. (2019). *Kartlegging etter MiS og NiN i Kvænangsbøtn landskapsvernombåde.* Romsa: Ecofact.
- Shimmings, P. & Gjerstad, D. (2016). *Fugleregistreringer i Kvænangsbøtn, Navtdalen og Reisa nasjonalpark. Rapport 11-2016.* Troanddin: Norsk Ornitologisk Forening.
- Svestad, A. (2004). *Verneplan for Kvænangsbøtn og Navit. Deltema kulturhistorie og kulturminner.* Romsa: NIKU.
- Valnes, F. (2004). *Reindriftsvirksomhet innenfor planlagte landskapsvernombråder i Kvænangsbøtn.* Romsa: Romssa Fylkkamánni.
- Wegener, C. (2014). *Naturverdier i Navtdalen og Kvænangsbøtn landskapsvernombråder. Kartleggingsstatus, lokal kunnskap og prioriteringer framover.* Romsa: Ecofact.

8.1 Eará gáldut

Fitnahálddašanstrategija

http://www.nasjonalparkstyre.no/Documents/Kv%C3%A6nangsbøtn_dok/Bes%C3%b8ksfrovaltningsstrategi/Besoksforvaltningsstrategi-KVBNAV-2019-vedtatt12112019.pdf

Suodjalanláhkaásahusat

Báðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcci: <https://lovdata.no/forskrift/2011-02-18-171>

Návetvuomi suodjemeahcci: <https://lovdata.no/forskrift/2011-02-18-171>

Báðaávžji hearkivuoðaárvvoštallan osiin Báðaávžji ja Gearbbehiiid suodjemeahcis:

<http://www.nasjonalparkstyre.no/Kvanangsbøtn-og-Navtdalen-LVO/Planer-og-publikasjoner/Fagrapparter/>

9 MILDOSAT

9.1 Doaibmabidjobajilgovva – čađahuvvon doaibmabijut

DOAIBMABIDJU	OVTTASBAR GU	JAHKI		RUHTADEAPM I	
		Juolludu vvon	Loahpah uvvon	Iežaskapitála	Eará
SUBMI 2020				kr 2 864 475	kr 955 000
Vuoijŋastansajiid heiveheapmi		2020		kr 110 000	
Heaŋgášaldi				kr 360 000	
Doaibma ja bajásdoallan	Stáhtavuovdi Kvænangbotn grendehus	2020		kr 15 000	kr 15 000
Goavdi Jorbajávrris	Stáhtavuovdi Davvi-Romssa olggostallanrádd i	2020	2021	kr 150 000	kr 140 000
Bajásdoallat goadi Kvalvannetis / roviid Gearbbetbágás	Stáhtavuovdi	2019		kr 40 000	
Dološ mádidja merken ja čorgen Návetvuomis		2019		kr 20 000	
Čorgen ja bálggesdoaimmat KVB juovain		2019		kr 30 000	
Odda rádjagalbbat		2019		kr 50 000	
Kultureanadaga dikšun, plánaproseassa		2019		kr 20 000	
Vuodjinluottaid/ruovderoviid divvun	Orohat 33 / earát	2019		kr 50 000	
Dietoplakáhtat, gihppagat jna.		2019		kr 75 000	
Vuolginadjji Gearbbet ja Jorbajárjogaš – diehtojuohkintávvalat standárddaid mielde		2019		kr 100 000	
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahčuu	Máŋggas	2019		kr 15 000	
Vuolginadjji Návetgorži	Navithytta	2018	2019	kr 181 500	
Vuodjinluottaid/ruovderoviid divvun	Orohat 33 / earát	2018	2019	kr 46 320	kr 45 000
Goahti Návetvuopmi	Larssen- iUtmarka	2018	2019	kr 285 000	
Hivsset Jorbajávrris	Navithytta	2018	2019	kr 73 355	
Vuolginadjji Jorbajávri (sirdojuuvvon Návetgoahtá)	Larssen- iUtmarka	2018	2019	kr 110 000	
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahčuu	Eambbosat	2018	2018	kr 6 000	

DOAIBMABIDJU	OVTTASBAR GU	JAHKI	RUHTADEAPM I	
Vuolginadjí Árresis	Eambbosat	2018	2019	kr 98 000
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahču	Eambbosat	2017	2017	kr 20 000
Vuolginadjí Sørstraumen	Eambbosat	2017	2019	kr 180 000
Eará materiálat ja rusttegat		2016	2016	kr 18 000
Doaibmaplánaid plánen ja meroštallan	Larssen- iUtmarka	2016	2016	kr 10 000
Vuodjinluottaid nanusmahttin ja divvun	Orohat 33	2016	2017	kr 45 000
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahču	Eambbosat	2016	2016	kr 20 000
Vuolginadjí Sørstraumen	Eambbosat	2016	2017	kr 207 000
Diehtojuohkinmateriálat		2015	Sirdojuv von	kr 20 000
Sihkkarastit heaŋgášaldi ravdarinddaín	Stáhtavuovdi	2015	2015	kr 15 000
Hivsset Dálaguolbanis	Davvi-Romssa musea	2015	Sirdojuv von	kr 25 000
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahču	Eambbosat	2015	2015	kr 20 000
Vuolginají láhčin Sørstraumenis	Eambbosat	2015	2015	kr 100 000
Rabas barttaid ja rusttegiid doaibma ja bearráigeahču	Eambbosat	2014	2014	kr 20 000
NP-magasiidna eará diedut (govat)	NK	2014	2014	kr 17 000
Doaibmabijut ja doalut Dálaguolbanis	Davvi-Romssa musea	2014	2014	kr 39 000
Vuolginajid plánen ja láhčin, lassijuolludeapmi rusttegiidda	Verte arkitekter	2014	2015	kr 124 000
Doaibmabijut Dálaguolbanis	Davvi-Romssa musea	2013	2014	kr 10 000
Gearbbetbálgá doaibmabijuid plánen ja čáðaheapmi	Stáhtavuovdi/JI L	2013	2014	kr 40 000
Galbanjuolat	Kåfjord vekst	2013	2013	kr 3 500
Diehtojuohkinplakáhtat ja gihpa – gráfalaš	Halti nasjonal- parksenter/GS	2013	2013	kr 18 000
Diehtojuohkinplakáhtat ja gihpa – bálkáhuvvon	Halti nasjonal- parksenter/GS	2013	2014	kr 42 000
Bálgá čorgen heaŋgášaldd is Dálaguolbanii		2013	2013	kr 10 000
Odda šaldi Jorbajárjogaža badjel	Kvænangen produkter	2013	2013	kr 25 800

9.2 Guorahallamat ja kártemat - čađahuvvon

DOAIBMABIDJU	OVTTASBARGU	JAHKI		RUHTADEAPMI	
		Juolluduvvon	Loahpahuvvon	Iežaskapitála	Eará
Kulturmuittut	Davvi-Romssa musea	2019	2020	kr 150 000	kr 150 000
Kárten odda standárddaa mielde Luondušlájat Norggas (NiN) ja Birasregisteren vuovddis (MiS). Vuovdedeoalloplána	Ecofact	2019	2019	kr 120 000	
Kulturmuitokárten	Eambbosat	2019	2020	kr 150 000	kr 150 000
Kultureanadaga kárten Dikšunplána	Ecofact	2017	2018		
Šládjakárten	NaturOgSamfunn	2017	2019	kr 40 000	
Odda kárten ja registeren diehtovuđdui dálá gávdnoštumiiguin	I Heggelund	2016	2016	kr 10 000	
Dálá lodderegistreremiid čoahkkáigeassu	NOF	2015	2016	kr 35 000	
Bádaávžzi ja Gearbbehiiid ja Návetvuomi luonduárvvuid čoahkkáigeassu	Ecofact	2014	2014	kr 30 000	